

NUMMER 48

'40-'45 TOEN & NU

**Duitsland
geeft zich over**

Incl. Wageningen-Nederland

PRIJS
f 6,50
B.FR. 125

'40~'45 TOEN & NU

NUMMER 48

Redactie Winston G. Ramsey

Een oorspronkelijke uitgave van Battle of Britain Prints International Ltd. 3 New Plaistow Road, Stratford Londen E 154 JA.

Voor Nederland: Uitgeverij Quo Vadis, Postbus 3121, 3760 DC Soest.
Witte Paardstraatje 1, 3764 DC Soest.

Abonnementen: Nederland f 23,50 (incl. 5% BTW).

Buitenland f 27,75. Verschijnt per kwartaal. Verkoopprijs Nederland f 6,50, België Bfrs 125. Het abonnement kan op elk gewenst moment ingaan en wordt automatisch verlengd tenzij binnen twee maanden vóór de vervaldatum schriftelijk opgezegd.

Bestellingen van eerder verschenen uitgaven door storting of overmaking van f 6,50 per nummer op postgirorekening 2186924 of banknummer ABN 55.36.12.875 van uitgeverij Quo Vadis in Soest of (aanzienlijk sneller) door toezending van een ondertekende bank- of girobetaalcheque met vermelding van de uitgaven die men wenst te ontvangen. Vermeerder het bedrag met f 3,- per bestelling voor bijdragen in de porti.

Advertenties: tarieven op aanvraag.

Druk: Atlas/Soest

Verkoop/distributie: Betapress b.v. Gilze

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zondervoorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUD NUMMER 48

Duitsland geeft zich over

De overgave van Gruppe Elster

Onvoorwaardelijke overgave

Caserta, Italië

Lüneburg, Duitsland

Innsbruck, Oostenrijk

Baldham, Duitsland

Wageningen, Nederland

Reims, Frankrijk

Berlijn, Duitsland

De Kanaal Eilanden

Lorient, Frankrijk

St. Nazaire, Frankrijk

Duinkerken, Frankrijk

Het gebeurde hier

De uitschakeling van Michael Wittmann

door de Northamptonshire Yeomanry

Voorplaat: Trafalgar Square in Londen op 8 mei 1945, na de overgave van Duitsland. (US Army)

Middenpagina's: Het gedenkteken dat oorspronkelijk was opgericht op de Lüneburgerheide, staat thans op New College Square tegenover de officiersmess van de Royal Military Academy te Sandhurst in Engeland. Nadat de originele bronzen plaque in Duitsland was gestolen, werd de nieuwe, met een ander lettertype, in de steen ingemetseld om verwijdering ervan te bemoeilijken.

Achterplaat: Het graf van de Duitse SS-er Michael Wittmann op het Soldatenfriedhof in La Cambe in Normandië.

Voor de artikelen inzake de Duitse capitulaties werden de volgende werken geraadpleegd: Forrest C. Pogue, *The Supreme Command*. Washington D.C., 1954; Charles B. MacDonald, *The Last Offensive*. Washington D.C., 1973; *The Memoirs of Field-Marshal Montgomery*. Londen, 1958; Harry C. Butcher, *My three years with Eisenhower*. New York, 1946; Sinto S. Wessman, *The 66th Infantry Division in World War II*; Peter A. Veldheer, "Daar komen de Canadezen...!". Arnhem, 1982, en Evert van de Weerd en Gerjan Crebolder, *Bevrijdingskroniek West-Veluwe: september 1944/november 1945*. Barneveld, 1981.

Het auteursrecht van foto's voorzien van de afkorting IWM, berust bij het Imperial War Museum te Londen.

Luitenant-kolonel Bertram Kalish, links, en luitenant-kolonel Jules K. French, bespreken de overgave-voorwaarden met generaal-majoor Botho Elster, midden, en diens staf in Romorantin op 15 september 1944. Elster werd op 17 mei 1894 in Berlijn-Steglitz geboren. Hij was kolonel en commandant van Panzerregiment 8 van de 10e Panzerdivision gedurende de veldtocht aan het westelijk front in 1940. Wegens zijn grote kennis van het tankwapen, werd hem opgedragen uit verouderde tanks, waarvan de meeste waren buitgemaakt op de Fransen, Panzerbrigade 100 (opgericht 1 maart 1941) en Panzerbrigade 101 (opgericht 5 juli 1941) te formeren. Na op het einde van 1941 een tijd te hebben gewerkt op de staf van Heeresgruppe D in het door de Duitsers bezette Nederland, kreeg hij tot april 1943 het bevel over Panzerbrigade 100, waarna hij Feldkommandantur 894 overnam, een maand voor zijn bevordering tot generaal-majoor. Op 1 april 1944 nam hij het commando op zich van Feldkommandantur 541 te Biarritz. Hij overleed in 1952 in Böblingen. Jean Paul Pallud, onze Franse medewerker, reconstrueerde de opmerkelijke verhalen achter de foto's en stelde vast waar zij waren genomen, ook als geen nauwkeurige locaties werden gegeven. In 1984 bezocht hij het desbetreffende gebied, trok de route na, en nam vergelijkingsfoto's. Hij herinnert zich dat de Amerikaanse 83e Divisie de capitulatie van St. Malo reeds in augustus 1944 had aanvaard. (US Signal Corps)

Capitulatie te velde. Gruppe Elster, Beaugency, Frankrijk 1944

Na de geallieerde landingen in zuidelijk Frankrijk in augustus 1944, toen het Amerikaanse Zevende Leger begon aan zijn opmars naar het noorden, onderkende het Oberkommando der Wehrmacht (OKW) onmiddellijk de gevaarlijke situatie waarin zich de Duitse troepen bevonden in zuid-west Frankrijk door het oprukken naar het noorden van het Amerikaanse Derde Leger. De Duitse troepen liepen gevaar te worden afgesneden en een orderlijke terugtrekking werd georganiseerd door Armeegruppe G onder leiding van General Karl Sachs, commandant van het LXIVe Armeekorps. Vroeger een reservekorps, maar onder de druk van een afbrokkelend westelijk front, had men er op 5 augustus een volwaardig legerkorps van gemaakt. De order terug te trekken was uitgegaan op 18 augustus. De troepen die nog in zuid-west Frankrijk zaten waren voor het merendeel 'achterhoede' eenheden: bezettingstroepen, garnizoenen van de Kriegsmarine, grondpersoneel van de Luftwaffe, technici van de Reichsarbeitsdienst en van de Nationale Arbeitsdienst. De enige 'veld' eenheid was de 16e Infanteriedivisie. Dit was in wezen een nieuwe divisie die in het begin van augustus in de omgeving van Bordeaux was samengesteld uit de 158e Reservedivisie en uit de overblijfselen van de in Normandië vernietigde Luftwaffefelddivision. Hoogstwaarschijnlijk werd, om het moreel hoog te houden, de order zo opgesteld dat de terugtrekking kon worden geïnterpreteerd alsof het ging om een militaire operatie met het doel de sector Tours-Bourges-Montluçon-Périgueux te ontruimen. De grote verzameling onderdelen en individuen die hierbij betrokken waren werden verdeeld in drie marseenheden - Gruppe Nord - Gruppe Mitte - Gruppe Süd - terwijl er twee groepen achterbleven om de achterhoede dekking te geven. Uitrusting en voorraden die niet konden worden meegenomen moesten worden vernietigd.

Het originele plan was als volgt. Een veiligheidsdetachement, dat tot taak had te zorgen voor flankbescherming en het uitvoeren van verkenningen, zou zich verplaatsen naar de sector zuid en zuidoost van Orléans en activiteiten van partizanen aldaar tegengaan. Dan zou Gruppe Nord, die zich had verzameld in een gebied ten noorden en oosten van Poitiers, volgen en een verdedigingslinie inrichten. Zodra dit was uitgevoerd zou Gruppe Mitte zich verzamelen ten noorden van Angoulême en Gruppe Süd, ten noorden van Bordeaux, zou zich verplaatsen langs de weg Angoulême, Poitiers en Châteauroux.

Het eerste deel van de operatie werd volgens plan uitgevoerd: Gruppe Nord nestelde zich tussen Tours en Poitiers terwijl Gruppe Mitte en Gruppe Süd zich op weg begaven. Maar doordat de twee Amerikaanse legers het gat dichtten waardoor het LXIVe Armeekorps de terugtrekkende groepen had gedirigeerd, was een verandering van de plannen noodzakelijk. Nieuwe orders werden uitgegeven en de groepen werden op 18 augustus gereorganiseerd in een convooi van snelle en een van langzame voertuigen en in een colonne te voet. De twee eerste groepen zouden uitsluitend bestaan uit combattanten - een nietszeggende omschrijving daar de meeste mannen uit tweede lijns eenheden kwamen - terwijl de laatste groep alle burgers zou omvatten, alsmede de manschappen die geen dienst meer konden doen, benevens de eenheden die niet gemotoriseerd konden worden. Deze groep was onder bevel gesteld van Generalmajor Botho Elster die tot 14 augustus commandant was geweest van Feldkommandantur 541 in Biarritz. Het OKW volgde gespannen de terugtrekking van het LXIVe en het dagelijkse situatierapport van 1 september luidde: 'Aan het Loire front, speciaal tussen Tours en Orléans, ontplooidde de vijand veel verkenningactiviteiten. Sedert 28 augustus is

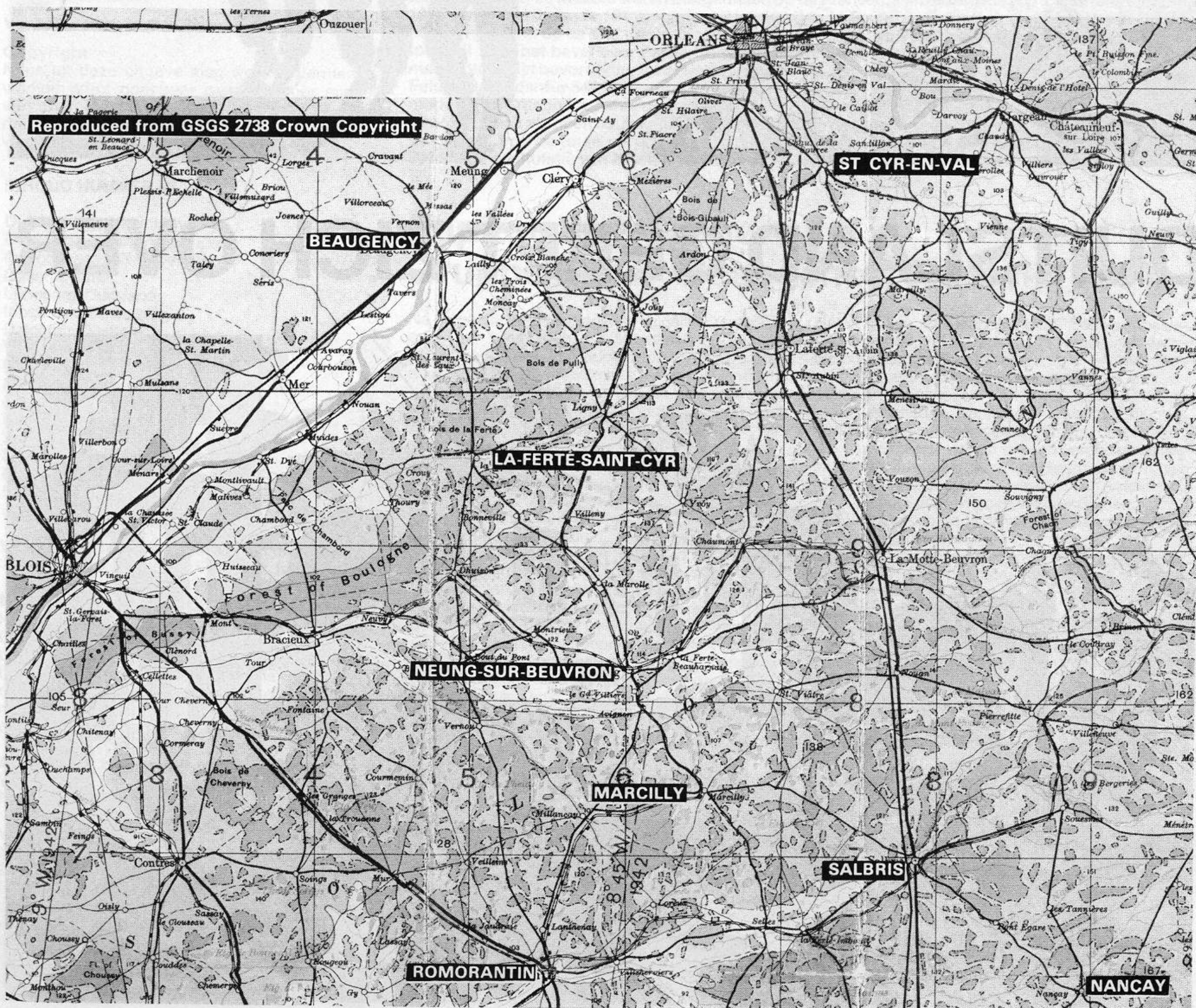
DUITSLAND GEEFT ZICH OVER

Voorgaande pagina's en hierboven: Geordende overgave. Militairen van de Gruppe Elster passeren op weg naar het noorden Neung-sur-Beuvron gelegen aan de N825 (thans D925), 40 kilometer ten zuiden van Orléans. Tot verontwaardiging van de plaatselijke bewoners marcheerden de Duitsers aan het hoofd van de colonne met de Reichskriegsflagge. Merk ook op dat iedere Duitser was voorzien van twee pantservuisten om zich te kunnen verdedigen tegen het Franse verzet, met name de FFI. De foto werd

op 16 of 17 september 1944 door een Amerikaan genomen. Mogelijk behoorden de Duitsers tot de groep van de Kriegsmarine, oorspronkelijk een onderdeel van Gruppe Süd, die wegens uitgebleven orders op 27 augustus, een der gemotoriseerde convooien miste en zich te voet moest verplaatsen. Waarschijnlijk heeft André Gallon deze groep geëscorteerd. (US Signal Corps)

Luitenant Sam Magill uit Ashtabula, Ohio, die het peloton commandeerde dat als eerste contact maakte met generaal-majoor Elster. Hij weigerde een schijngevecht te leveren om de Duitse eer te redden.

Boven: 16 september 1944. Generaal-majoor Elster en zijn staf naderen de plaats waar de formele overgave zal worden bekrachtigd, hetgeen zal geschieden aan het zuidelijke einde van de brug over de Loire in Beaugency. Elster wordt hier vergezeld door luitenant-kolonel French (rechts) uit Merrielfield, Fairfax County, Virginia. (US Signal Corps) Onder: Zicht vanaf vijftig meter van de brug in zuidelijke richting langs de inmiddels vernummerde N825.

Gruppe Süd in gevechten gewikkeld met sterke groepen partizanen, goed bewapend en gekleed in uniform. Generalmajor Elster dreef zijn troepen naar voren in een poging de rivier de Loire te bereiken voordat zij zouden worden afgesneden en na het contact te hebben verloren met de zich sneller verplaatsende gemotoriseerde eenheden, bereikten zij op 3 september Poitiers. De terugtocht verliep slechts zeer langzaam onder voortdurende belaging van de Franse Friend or Foe Identification Units (FFI-eenheden). Twee dagen later liep de colonne verspreid langs de boomloze weg tussen Poitiers en Châteauroux en in deze hachelijke situatie werd zij tweemaal vanuit de lucht aangevallen waarbij verscheidene slachtoffers vielen en ook voorraden verloren gingen. De in een slakkegang verlopende verplaatsing, de weinige voorraden, de kleine hoeveelheid munitie en de dreiging van aanvallen door de FFI en door de Amerikaanse vliegtuigen, deden Generalmajor Elster concluderen dat het tegen deze overmacht geen enkele zin had nog verder terug te trekken.

Het OKW rapport van 6 september met het laatste nieuws van de groep als 'vecht' eenheid luidde: 'Het grootste deel van de 16e Infanteriedivisie is verzameld in het gebied rondom Langres, het laatste deel van de colonne bevindt zich zuid-westelijk van Autun. De massa van het voetvolk (Marine, Luftwaffe en RAD) heeft de Nevers sector bereikt' (Opgemerkt dient te worden dat, zelfs indien het grootste deel van de 16e Infanteriedivisie er in was

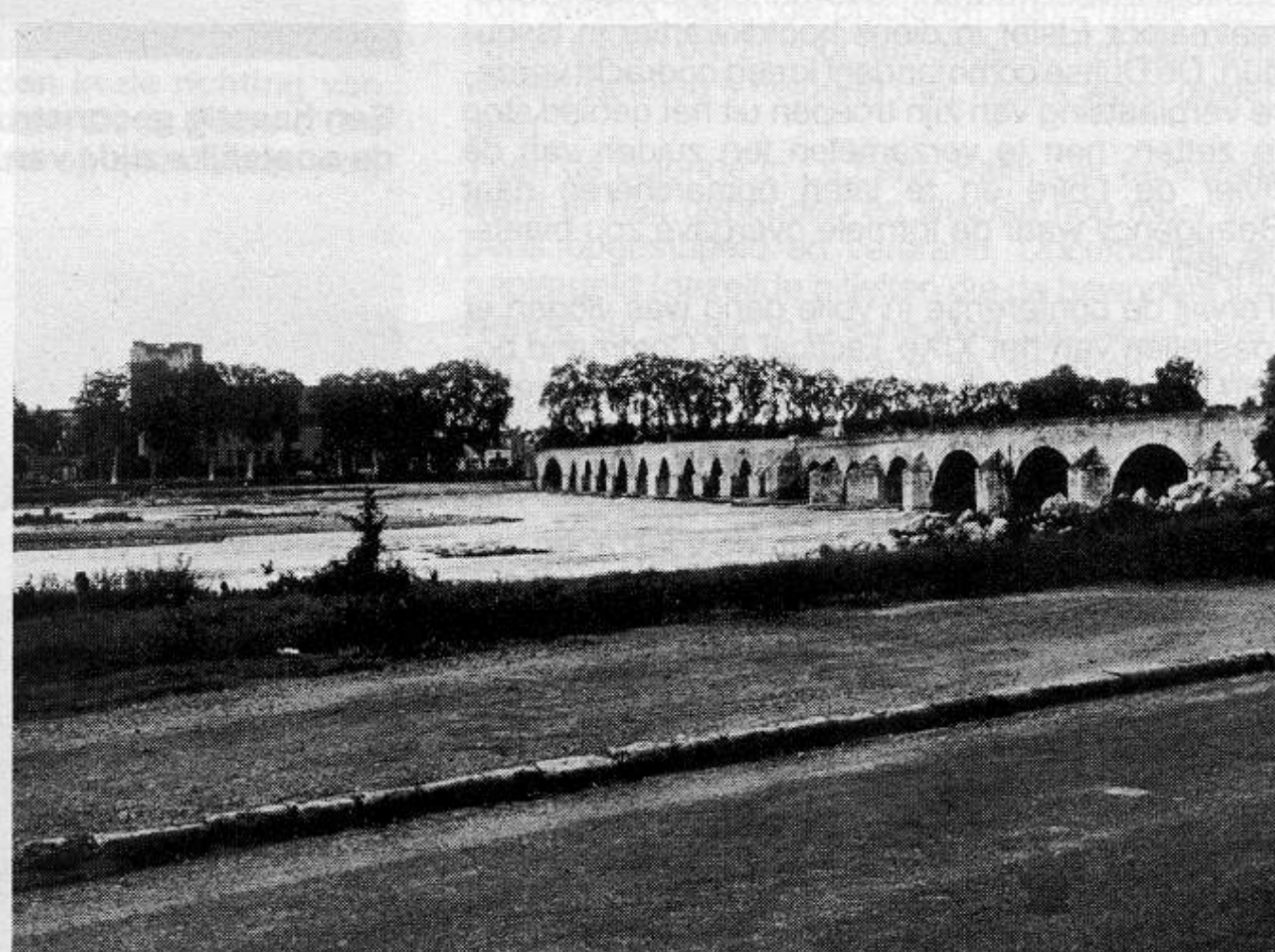

geslaagd uit de val te ontsnappen, deze eenheid niettemin in zo'n slechte conditie was dat de divisie volledig opnieuw moest worden samengesteld om er in oktober 1944 de 16e Volksgrenadiersdivisie van te maken. De colonne te voet van Gruppe

Elster zou er nimmer in slagen de sector Nevers te bereiken). Ondertussen hadden de Amerikanen dit gebied ook bereikt en hun 83e Infanteriedivisie bezette posities ten noorden van de Loire, vanaf de monding tot aan Orléans. Patrouilles werden regel-

Na bij de brug (zichtbaar op de achtergrond) te hebben halt gehouden, biedt French de Duitse commandant een sigaret aan. Waarschijnlijk wordt gewacht op de komst van de commandant van de 83e Divisie, generaal-

majoor C. Macon. De niet genoemde officier die de FFI vertegenwoordigde is gekleed in het Franse uniform van 1940.

Het Signal Corps was ter plekke om filmopnamen te maken van de overgave van bijna 20.000 Duitsers en het legde de ceremonie vast die plaatsvond op de oprit van de brug. De niet geïdentificeerde Franse officier en luitenant-kolonel French staan tegenover generaal-majoor Macon, terwijl

matig gelopen ten zuiden van de rivier om de sterkte van de Duitsers af te tasten. Een van de patrouilles van het inlichtingen- en verkenningsspeloton van het 39e Regiment Infanterie maakte contact met leden van de FFI die al verscheidene dagen Gruppe Elster op de huid hadden gezet. De FFI rapporteerde dat de Duitsers in de buurt van Issoudun zaten en verklaarde dat zij waarschijnlijk wel genege zouden zijn zich over te geven als zij door de Amerikanen zouden worden benaderd. Luitenant Samuel W. Magill, de commandant van bovengenoemd peloton, kreeg contact met General Elster op 8 september in Châteauroux en hoewel hij bereid was zich over te geven liet de Duitse commandant doorschemeren dat hij, terwille van de indruk naar buiten, er de voorkeur aan gaf eerst nog een soort symbolisch treffen met de Amerikaanse eenheden te willen hebben. ('Men geeft zich niet over aan de vijand zonder eerst op hem te hebben geschoten en door hem onder vuur te zijn genomen!') Luitenant Magill verwierp het idee van een schijngevecht en slaagde erin Generalmajor Elster ervan te overtuigen dat indien hij zich niet onmiddellijk overgaf zijn troepen door bombardementen zouden worden weggevaagd. Elster gaf zich aarzelend gewonnen en zei dat hij geallieerde officieren in de middag van 10 september in Issoudun zou ontmoeten.

Generaal-majoor Robert C. Macon, commandant van de 83e Infanteriedivisie leidde persoonlijk de Amerikaanse delegatie die op 10 september de capitulatievoorwaarden overhandigde aan Generaal-majoor Elster in diens hoofdkwartier in Issoudun. De Duitse commandant kreeg opdracht verdere verplaatsing van zijn troepen uit het gebied stop te zetten; hen te verzamelen ten zuiden van de rivier de Loire en te laten opmarcheren naar Beaugency waar de formele overgave zou plaatsvinden.

Terwijl de conferentie in volle gang was vlogen er toestellen van het XIXe Tactical Air Command boven de stad als demonstratie van de geallieerde superioriteit. Dit had het beoogde effect om de weifelende Elster over te halen zonder meer te capituleren.

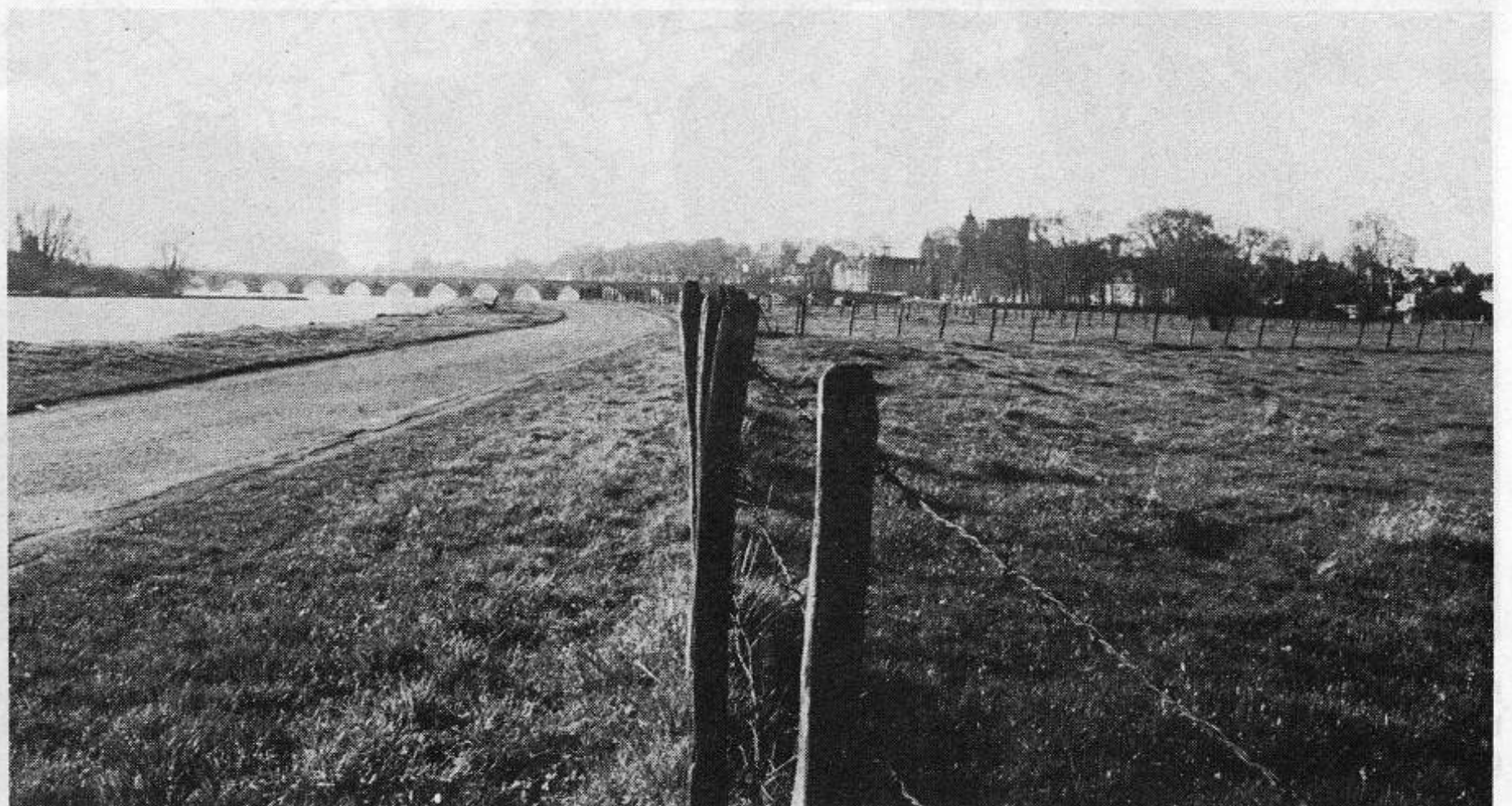
De overeengekomen voorwaarden voorzagen tenslotte in de verplaatsing van de Duitsers naar het noorden van de Loire, verdeeld over drie colonnes: een richting Orléans, een naar Beaugency en een naar Mer, een en ander hoofdzakelijk langs secundaire wegen. De Duitsers werd toegestaan hun wapens en uitrustingen te behouden tot zij de noordelijke oever van de rivier hadden bereikt: een noodzakelijke eis gezien hun angst voor de FFI's (De Amerikanen, omdat zij er vermoedelijk ook niet goed raad mee wisten en waarschijnlijk ongerust waren in deze nogal ongewone situatie, vroegen aan de Franse partizanen gidsen te leveren voor de groepen Duitse 'gevangenen', met de bedoeling mogelijke botsingen met Franse burgers te vermijden).

De mars van de drie colonnes in noordwestelijke richting in de morgen van 13 september verliep volgens plan en dat bleef zo de volgende drie dagen zonder ernstige moeilijkheden, hoewel er wel

sprake was van enkele kleine incidenten met de FFI-groepen. André Gallon, die toen de leiding had over Secteur Numéro 2 van de Résistance ten noorden van Vierzon, had zich als vrijwilliger opge-

Een haastig geconstrueerd krijgsgevangenenkamp aan de oevers van de rivier. Foto genomen aan de oostelijke zijde van Beaugency, kijkend in zuidelijke richting. (US Signal Corps)

naast hen de Duitse generaal-majoor Elster wijdbreins salueert. Er bestaat geen plaquette of ander gedenkteken om de herinnering levend te houden aan een van de opmerkelijkste capitulaties van de oorlog.

geven om een van de groepen te escorteren. Volgens zijn herinnering (opgetekend door Jacques Guérol op 19 november 1984) vertrok zijn colonne om 08.30 uur uit Quincy, een dorpje aan de rivier de

Cher, ongeveer 20 km zuid-oostelijk van Vierzon. Rijdend in een auto voorzien van een grote Franse vlag, voerde hij de colonne aan. Hij herinnert zich de Duitsers als zeer gedisciplineerd en ook dat zij

Ongeveer 7.000 officieren en overigen marcheerden verder naar het noorden in de richting van Orléans. Deze foto's werden ten zuiden van de stad genomen bij de boerderij De la Patte d'Oie (links), niet ver van de D126 uit Saint-Cyr-en-Val. Tot voor twee jaar konden op deze akker nog voorwerpen worden gevonden die door de Duitsers waren achtergelaten.

nog steeds in het bezit waren van al hun wapens, voorraden en intendancematerieel. Toen de colonne het eerste dorp naderde, bemerkte Gallon dat veiligheidspalen werden verschoven en dreigend met machinegeweren in de rondte werd gezwaid, waarop hij een Duitse officier die de leiding had opdracht gaf een minder agressieve houding ten toon te spreiden.

De colonne stak zonder verdere incidenten bij Foëcy het kanaal en de rivier over, 10 km ten oosten van Vierzon. De Duitsers maakten van de gelegenheid gebruik een gedeelte van hun wapens en munitie in het water te gooien. De mars naar het noorden ging over Saint-Laurent, Vouzeron, Nancay, Salbris en Marcilly en de groep bereikte laat in de middag Neung-sur-Beuvron. In gesloten geleiden marcheerden de Duitsers achter hun ontplooid vlag de stad binnen. Hierover waren de bewoners zo verontwaardigd dat het moeilijk was voor die nacht onderdak te krijgen voor de Duitsers. Tenslotte werden sommigen ondergebracht in de plaatselijke school en anderen in hooischuren. De officieren werden in huizen ingekwartierd in het dorp zelf. Die avond moest Gallon in een café tussenbeide komen om de gasten tot kalmte te manen, toen een paar Duitsers binnen kwamen die bediend wilden worden.

Gallon herinnert zich dat de troepen de volgende morgen snel en ordelijk op appel kwamen, daarmee bewijzend dat zij nog steeds een gedisciplineerde en goed getrainde strijdmacht waren. Voor hun vertrek lieten de officieren hun Franse gastheren weten dat zij voor hun onderkomen die nacht wilden betalen - hetgeen met kracht werd geweigerd.

Toen de colonne in La Ferté-Saint-Cyr aankwam, werd er halt gehouden en werden nog meer wapens opgestapeld en verbrand. Documenten en papiergeld (dezelfde biljetten die de bewoners van Neung-sur-Beuvron juist hadden afgeslagen) werden gelijk met wat munitie in de vlammen gegooid zodat er een groot vuurwerk ontstond. Daarna bevalen de Duitse officieren de manschappen aan te treden samen met enige soldaten van één der andere groepen die zich bij deze colonne hadden gevoegd, waarna zij werden geïnspecteerd door een generaal (waarschijnlijk Elster) en andere hoge officieren die in auto's, onder geleide van Amerikanen, waren gearriveerd.

Hierna zette de troep zich opnieuw in beweging richting Beaugency en al gauw werd er contact gelegd met de Amerikanen die hun 'gevangenen' stonden op te wachten. De dienstdoende Amerikaanse officier bedankte de escorterende Fransen en vroeg hun onmiddellijk te vertrekken daar een van de voorwaarden van overgave inhield dat de ontwapening van de Duitse troepen zou gebeuren zonder de nabijheid van Franse verzetseenheden, en dat onder geen voorwaarde de wapens aan hen zouden worden overgedragen. Voordat André Gal-

lon vertrok, kwam de bevelvoerende Duitse officier op hem toe en overhandigde hem een klein pakje met daarin wat voedsel en een verpakking van de Kriegsmarine om 'hem te bedanken vanwege de bescherming die hij hun had gegeven tegen de Rode Maquis'.

Op zaterdag de 16e aan de zuidelijke kant van de brug in Beaugency, gaf generaal-majoor Botho Elster zichzelf en zijn commando formeel over aan generaal-majoor Macon die luitenant-generaal William Simpson vertegenwoordigde, de commandant van het Amerikaanse Negende Leger, dat zeven dagen eerder operationeel was geworden. Om 08.30 uur de volgende dag waren alle drie colonnes even ten noorden van de Loire aangekomen en aldaar werden 754 officieren, 18.850 manschappen plus tien vrouwen (!) verzameld in een haastig ingericht krijgsgevangenkamp. Alles bij elkaar genomen was beslag gelegd op 400 auto's, 500 vrachtwagens, 1.000 bespannen wagens en een groot aantal wapens, voorraden en munitie.

De Amerikanen hebben - het was de eerste massale overgave van de Duitsers aan één der westelijke geallieerden sinds het begin van de oorlog - zeer begrijpelijk de gevangneming van 20.000 vijandelijke militairen om propagandistische redenen als een grote overwinning voorgesteld, al was er geen schot gelost. Omstreeks 30.000 Duitsers wisten echter nog te ontsnappen aan de Amerikaanse tangbeweging in zuidwest Frankrijk. Na herindeling en na opnieuw te zijn uitgerust werden ze ingeschakeld bij de verdediging van de West Wall en bij het Ardennenoffensief.

In allerlei voertuigen arriveren nog meer Duitse krijgsgevangenen bij de boerderij De la Patte d'Oie. Foto's genomen op 17 september (US Signal Corps)

Een mooie collectie buitgemaakte wapens, opgeslagen aan de kant van de weg. De tweederangs status van deze troepen kan worden afgeleid uit het feit dat er geen mitrailleurs bij zijn van het type MG42, maar alleen oudere modellen zoals de MG34 en de obsoleete MG13 en MG30. (US Signal Corps)

Het lot van de oorlog. Opgetekend is dat tien vrouwen zich ook overgaven en volgens het onderschrift weigerde dit niet onaantrekkelijke Franse meisje haar Luftwaffe-soldaat, met wie zij verloofd was, te verlaten. (US Signal Corps)

Onvoorwaardelijke overgave

In november 1942 stelde president Roosevelt een conferentie voor tussen de drie grote mogendheden, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en de Sovjet Unie. Doel ervan was de toekomstige strategie te bepalen na de te verwachten nederlagen van de Duitse en Italiaanse troepen in Noord-Afrika. Winston Churchill antwoordde meteen dat hij dit een goed idee vond, maar Josef Stalin liet weten dat hij tot zijn spijt onder de gegeven omstandigheden Rusland niet kon verlaten. Niettemin werd besloten dat de twee Westelijke geallieerde leiders en hun staven wel bijeen zouden komen, Noord-Afrika werd uitgekozen als een geschikte plaats om de conferentie te houden.

Op 14 januari 1943 kwamen de twee geallieerde leiders samen in Hotel Anfa in een voorstad van Casablanca, waar ook generaal George Patton zijn Marokkaanse hoofdkwartier had. In het zwaar bewaakte 'Camp Anfa' brachten president Roosevelt, onder de schuilnaam 'admiraal Q' en Churchill als 'Mr P' de volgende tien dagen door met het uitstipelen van de te volgen beleidslijn ten behoeve van het verdere verloop van de oorlog.

De eerste keer dat gewag werd gemaakt van de noodzaak dat Duitsland zich onvoorwaardelijk zou moeten overgeven, wordt toegeschreven aan de Amerikaanse president die dit naar voren bracht tijdens een diner met de Britse eerste minister. Churchill schrijft echter in zijn memoires dat zijn herinneringen op dit punt nogal vaag zijn, maar over de kwestie is wel gesproken, zegt hij. De eerste keer werd de term officieel gebruikt door Churchill in een telegram van 20 januari aan het Britse Oorlogskabinet over de bewoording in het slotcommuniqué. 'Ik zou graag willen weten', vraagt hij 'wat het Oorlogskabinet er van zou vinden als in dit communiqué een verklaring zou worden opgenomen dat zowel de Verenigde Staten als het Britse Imperium het vaste voornemen hebben de oorlog krachtadig te blijven voeren totdat wij Duitsland en Japan tot 'onvoorwaardelijke overgave' hebben gedwongen.' Churchill verklaarde dat het niet noemen van Italië een poging was een ineenstorting van het regime aldaar te bespoedigen. De uitdrukking 'onvoorwaardelijke overgave' kwam in het eindcommuniqué uiteindelijk niet voor en na de oorlog schreef Churchill dat hij zich erover had verbaasd dat de president die woorden toch had gebruikt op een persconferentie op 24 januari. Roosevelt zei later aan zijn adviseur, Harry Hopkins: 'Winston en ik hadden geen tijd gehad ons

Het besluit om niet door onderhandelingen tot een wapenstilstand te komen, januari 1943 - het zogeheten 'onvoorwaardelijke capitulatiedonderhoud' tussen Roosevelt en Churchill. (Associated Press)

daarop voor te bereiden [de persconferentie] en ineens kwam de gedachte in mij op dat Grant [generaal uit de Amerikaanse burgeroorlog en later president] 'Old Unconditional Surrender' werd genoemd en de woorden waren eruit voor ik er erg in had.' Churchill schreef dat hij niettemin in zijn eigen verklaring tegenover de pers de woorden van de president had ondersteund en dat hij later dat jaar tijdens een rede op 30 juni in de Guildhall in Londen van de gelegenheid gebruik maakte om uit te leggen wat onvoorwaardelijke overgave precies inhield:

'Wij, de Verenigde Naties, verlangen van de nazistische, fascistische en Japanse tirannieën onvoorwaardelijke overgave. Hiermee bedoelen wij dat hun wilskracht zich te verzetten moet worden gebroken en dat zij zich geheel aan onze gerechtigheid en onze genade dienen te onderwerpen. Het betekent ook dat wij alle maatregelen moeten treffen die nodig zijn om te voorkomen dat de wereld opnieuw in beroering wordt gebracht en opnieuw verwoest en geblakerd zal worden door hun samenzweringen en hun wrede agressie. Het betekent niet en het kan ook nooit betekenen dat wij onze zegevierende wapens zullen bezoedelen door inhumane handelingen en door loutere wraakacties, of dat wij niet een wereld willen opbouwen waarin de gehele mensheid kan uitkijken naar wat de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring noemt: 'leven, vrijheid en het streven naar geluk.'

Nadat de Russen in december 1944 op de Teheran Conferentie hun eigen politiek hadden duidelijk gemaakt (de Russen vonden dat er onderscheid gemaakt moest worden tussen de gewone Duitsers en Nazi's) verklaarde Churchill met 'onvoorwaardelijke overgave' te bedoelen dat de Duitsers geen enkel recht hebben op een bepaalde vorm van behandeling. 'Bijvoorbeeld', aldus Churchill, 'het Atlantic Charter zou niet op hen van toepassing zijn als iets waarop zij recht hebben. Aan de andere kant zijn de overwinnende naties aan zichzelf verplicht humaan en beschaafd te handelen.' Er was dus, in tegenstelling tot de eerder met Duitsland in Europa gevoerde oorlogen [1871 en 1918], geen mogelijkheid tot voorwaarden vooraf, noch voor een door onderhandelingen tot stand gekomen wapenstilstand.

Zoals met alle beginselverklaringen, had ook de nieuwe gedragslijn die uitging van onvoorwaardelijke overgave twee kanten: enerzijds bevredigde de harde lijn het verlangen van de geallieerde bevolking om in een strijd op leven en dood tegen een

wrede vijand, het recht te doen zegevieran. Aan de andere kant betekende het vooraf bekendmaken van de overgavecondities, dat de meer gematigde elementen in Duitsland geen manoeuvreerruimte werd gelaten. Of de Westelijke Geallieerden uiteindelijk meer hadden verloren dan gewonnen door een krachtige openbare verklaring inzake dit besluit, is een zaak waarover veel is gedebateerd door na-oorlogse leunstoel-critici.

Hoe het ook zij, na de zelfmoord van Hitler op 30 april 1945 in Berlijn, effende zijn opvolger, Grossadmiral Dönitz, de weg voor een realistischer benadering door de Duitsers met betrekking tot de onvermijdelijke aanvaarding van een onvoorwaardelijke overgave. Begin mei 1945 hadden de Westelijke Geallieerden en de Sovjet Unie de Duitse oorlogsmachine feitelijk vernietigd en zij waren bezig de overgebleven ongeorganiseerde eenheden in Midden-Duitsland op te ruimen. Tijdens de gevechten die nog een week na Hitler's dood aanhielden en gedurende welke Hitler's opvolger zijn gedragslijn bepaalde en vertegenwoordigers op pad stuurde om de Westelijke Geallieerden te polsen, gaven over een breed front individuele Duitse commandanten zich de een na de ander over. SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force) deelde de commandanten van de Legergroepen mee dat zij de capitulatie mochten aanvaarden van troepen die tegenover hen stonden, maar dat meer omvattende afspraken moesten worden voorgelegd aan de opperbevelhebber, generaal Dwight D. Eisenhower.

Al in augustus 1944 hadden de Combined Chiefs of Staff een beknopt document uitgegeven dat schetsmatige instructies bevatte hoe te handelen als in voorkomend geval Duitse strijdkrachten zich bij monde van hun commandanten zouden overgeven. Dit document ging uit van drie stelregels:

- de capitulatievoorwaarden zouden onvoorwaardelijk zijn en moesten duidelijk en uitdrukkelijk beperkt blijven tot de onmiddellijke objecten van de plaatselijke overgave,
- er mochten tegenover de vijand geen verplichtingen van welke aard ook worden aangegaan,
- capitulaties zouden plaatsvinden onverminderd enige algehele overgave die door de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk of de USSR zou worden opgelegd en die alsdan in de plaats zou komen van de eerdere capitulatie.

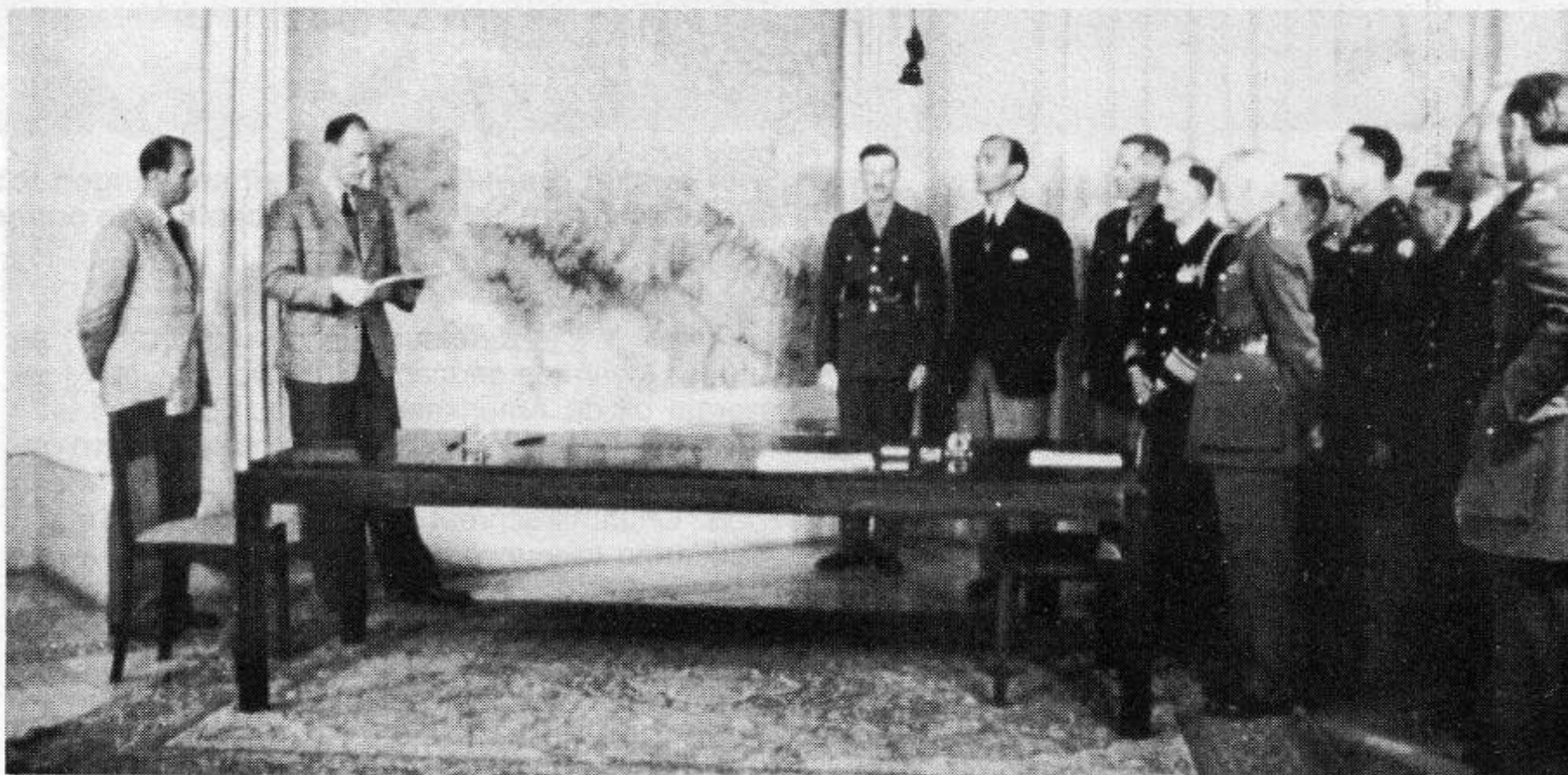
Zondag 29 april 1945: het doek valt voor de Asmogendheden. Die ochtend werd Mussolini's stoffelijk overschot in het openbaar in Milaan tentoongesteld; 's middags capituleerden de Duitse troepen in Italië; de volgende

dag pleegde Hitler zelfmoord in Berlijn. De eerste formele Duitse overgave vond plaats in het geallieerde hoofdkwartier dat was gevestigd in het koninklijk paleis in Caserta, even ten noorden van Napels. (E.N.I.T.)

Caserta, Italië

De eerste informele stappen die tot vrede moesten leiden waren genomen in het midden van januari 1945, toen de Duitse minister van buitenlandse zaken, Joachim von Ribbentrop, op eigen initiatief boodschappers uitzond om contact te maken met geallieerde vertegenwoordigers met de opdracht besprekingen te voeren over een door onderhandelingen tot stand te brengen overeenkomst. Meer wezenlijke voorstellen, die moesten leiden tot de overgave van de Duitse strijdkrachten in Italië, werden gedaan in begin februari door vertegenwoordigers van het Duitse opperbevel in Noord Italië, die in Zwitserland ontmoetingen arrangeerden met geallieerde tussenpersonen. Deze slepende onderhandelingen werden tot een goed einde gebracht nadat er eerst een soort komische opera was opgevoerd, waarin Generalfeldmarschall Albert Kesselring, Oberbefehlshaber West, de Oberbefehlshaber Südwest en zijn plaatsvervanger had afgezet en hun arrestatie had bevolen, waarna de afgezette officieren weer de arrestatie van hun opvolgers bewerkstelligden.

De eerste officiële Duitse capitulatie vond plaats om 14.00 uur op 29 april toen afgevaardigden van Generaloberst Heinrich-Gottfried von Vietinghoff genannt Scheel, Oberbefehlshaber Südwest, die door Kesselring weer in zijn functie was hersteld, alsmede SS-Obergruppenführer und General der Waffen SS, Karl Friedrich Wolff, ermee instemden de vijandelijkheden te beëindigen op 2 mei 1945. Deze capitulatie betrof een deel van Karintië, de provincies Vorarlberg, Tirol en Salzburg, alsook geheel Italië, behalve dat deel van Venezia Giulia dat ten oosten ligt van de Isonzo.

Er bestaat verschil van mening over de vraag welke kamer werd gebruikt voor de ondertekening van de 'sportjasjes' overgave. In een beschrijving ervan wordt gesproken van de 'salone da ballo', maar het decor van de balzaal is totaal verschillend van dat op de foto. Aan toeristen wordt traditioneel de 'Sala di Astrea' getoond, maar ook deze komt niet overeen met de foto. De stafchef van het geallieerde opperbevel voor de Middellandse Zee, luitenant-generaal William Morgan, aanvaardde de capitulatie uit naam van veldmaarschalk Harold R.L.G. Alexander (IWM)

De capitulatie werd getekend in het koninklijk paleis der Bourbons in Caserta waar de Geallieerden hun hoofdkwartier hadden en dat zo'n 16 km ten noorden van Napels ligt. Staande temidden van tuinen en een parkachtig landschap, wordt het paleis thans gebruikt als opleidingsacademie voor Italiaanse luchtmacht-officieren. Het gebouw is niet geopend voor

bezoekers, met uitzondering van het vertrek waar de capitulatie plechtigheid plaatsvond. Dit is, behalve 's maandags, elke dag te bezichtigen. Het feit echter dat de wandbekleding niet overeenkomt met die welke te zien is op de foto's uit 1945, doet de vraag rijzen of het vertrek dat aan het publiek wordt getoond, wel hetzelfde is.

Wat uit de toon vallend in burgerkleren, tekent Oberstleutnant Victor von Schweinitz van de staf van Armeegruppe C, namens Generaloberst von Vietinghoff, bevelhebber Zuid-West en commandant van Armeegruppe C. (IWM)

SS-Sturmbannführer Fugen Wenner vertegenwoordigde SS-Obergruppenführer Karl Wolff, Höhere SS- und Polizeiführer in Italië en algemeen gevolmachtigde van de bevelhebber der Duitse Wehrmacht in Italië.

Lüneburg, Duitsland

Op 2 mei werd de militaire situatie van de Duitsers in het noorden verslechterd door de doorbraak van de Britse legers van Lauenburg naar Lübeck en van de Amerikanen naar Wismar. Deze acties sloten de laatste openingen waardoor de Duitsers zich konden terugtrekken uit Mecklenburg-Pommern. Dönitz was van oordeel dat verder verzet tegen de Geallieerden in Noord-west Europa nu doelloos was geworden en hij greep een Brits voorstel om Hamburg te ontzien, aan als een gelegenheid om tot onderhandelingen te komen, waarop hij liet bekendmaken dat de stad niet verdedigd zou worden. Hij bood aan een delegatie te zenden onder leiding van Generaladmiral Hans Georg von Friedeburg, die Dönitz was opgevolgd als hoofd van de Kriegsmarine en de General der Infanterie Hans Kinzel, stafchef van Generalfeldmarschall Ernst Busch, Oberbefehlshaber Northwest, om de volgende dag te spreken over vredesonderhandelingen met veldmaarschalk Sir Bernard Montgomery. Op de avond van 2 mei verplaatste Dönitz zijn hoofdkwartier van Plön naar Flensburg, even ten zuiden van de Deense grens.

Op 2 mei verplaatste Grossadmiral Karl Dönitz zijn hoofdkwartier naar Flensburg en in de vroege ochtend van de volgende dag arriveerde bij de Britse linies ten noorden van Hamburg een delegatie om te onderhandelen met de bevelhebber van de 21e Legergroep. De delegatie werd eerst ongeveer 50 km ten zuid-oosten van de stad gebracht, aan de zuidelijke rand van Lüneburg zelf. Aldaar was in Häcklingen het hoofdkwartier gevestigd van het Tweede Leger van luitenant-generaal Sir Miles Dempsey. (IWM)

Generaladmiral von Friedeburg en zijn delegatie hadden instructies gekregen om te beloven dat Hamburg niet zou worden verdedigd en zij moesten proberen toestemming te verkrijgen van de opperbevelhebber van de 21e Legergroep de Duitse troepen, waaronder de 3e Panzer-Armee en de 12e en 21e Armee, terug te trekken ten westen van de Elbe. Zij wilden ook toestemming hebben om Duitse vluchtelingen door de Britse linies heen naar Sleeswijk-Holstein over te brengen. Op zulke voorwaarden mochten de legergroepcommandanten niet ingaan.

Op donderdag 3 mei om 11.30 uur arriveerden von Friedeburg en Kinzel vergezeld van twee stafofficieren, Konteradmiral Gerhard Wagner en Major Hans Jochem Friedel, bij Montgomery's TAC hoofdkwartier dat op een heuveltop lag op de Lüneburgerheide, even buiten het dorp Wendisch-Evern. Zij werden naar de caravan van de veld-

maarschalk gebracht en opgesteld onder de Britse vlag die wapperde aan een nood-vlaggestok. Na hen te hebben laten wachten (ongetwijfeld na een psychologische tijdspanne) verscheen veldmaarschalk Montgomery. Zij begroetten elkaar en door middel van zijn tolk vroeg de veldmaarschalk: 'Wie zijn deze mannen?' en na antwoord gekregen te hebben: 'Wat willen zij?'

In zijn eigen onnavolgbare stijl, beschrijft veldmaarschalk Montgomery wat er vervolgens gebeurde: 'Zij zeiden: "Wij zijn hier gekomen namens Feldmarschall Busch om U te vragen de capitulatie te aanvaarden van de drie Duitse legers die zich nu, in Mecklenburg tussen Rostock en Berlijn terugtrekken voor de oprukkende Russen. Het zijn het 3e Panzer, het 12e en het 21e leger." Zij zeiden: "Wij willen dat U de overgave van deze legers accepteert. Wij zijn zeer ongerust over de toestand van de burgers die met deze legers meevluchten voor

Vandaar was het een kilometer of vijf naar het tactische hoofdkwartier van veldmaarschalk Montgomery in Wendisch Evern op de Lüneburgerheide. Hier wordt Generaladmiral Hans Georg von Friedeburg verwezen naar het vervoer dat vier man uit zijn gezelschap naar Montgomery zal brengen. De

officieren zijn v.l.n.r. Konteradmiral Gerhard Wagner, majoor Hans Jochem Friedel en General der Infanterie Hans Kinzel. Dempsey's voormalige hoofdkwartier is thans een psychiatrische kliniek.

de in aantocht zijnde Russen en wij willen graag dat U hun capitulatie aanvaardt."

'Ik zei: "Nee beslist niet. Deze legers strijden tegen de Russen en als zij zich willen overgeven aan iemand dan moet dat aan de Russen zijn - dat heeft met ons niets te maken en ik ben niet van plan om mij in te laten met wat dan ook aan mijn oostelijke flank van Wismar tot Domitz aan de Elbe, op welke flank wij nu de Russen dicht naderen. Dit is een zaak voor de Russen. Dit onderwerp is nu afgedaan." Ik vroeg hen toen: "Bent U bereid de Duitse strijdkrachten aan mijn westerlijke en noordelijke flanken aan mij over te geven - dat wil zeggen, alle Duitse strijdkrachten tussen Lübeck en Nederland en alle hen ondersteunende eenheden? Die strijdkrachten met inbegrip van het Duitse leger in Denemarken - wilt U die overgeven?"

Zij zeiden "Neen". Tot nu toe was het een goed gesprek geweest. Toen zeiden zij: "Wij zijn erg

'Wie zijn deze mannen? Wat willen zij?' Buiten zijn caravan, onder de Union Jack ontmoet de overwinnaar de overwonnenen. De vlag hangt thans in de parochiekerk van Englishcombe bij Bath. Zie Toen en Nu nr. 25. (IWM)

ongerust over de toestand van burgers in het gebied rondom Lübeck en aan de noordelijke flank - wij zijn wat hen betreft zeer bezorgd en wij zouden met U graag tot een of andere overeenstemming zien te komen, waardoor deze burgers gespaard worden voor de dood op het slagveld. Wij dachten dat U misschien met ons een plan zou kunnen opstellen waarbij U slechts langzaam zou oprukken en wij langzaam zouden terugtrekken, zodat alle burgers in veiligheid zouden zijn." Wij waren tot dusver nog geen stap verder gekomen.

'Ik zei, "Neen. Daar komt niets van in. Ik ga absoluut niet onderhandelen over wat ik van plan ben te doen. Ik vraag mij af of U, officieren, weet hoe het

strijdtonel er aan het Westelijk Front uitziet? Als U dat niet weet wil ik het U wel laten zien." Ik haalde een kaart te voorschijn waarop het verloop van de strijd stond aangegeven. Dat was een grote schok voor hen. Zij waren zeer verbaasd en erg geschrokken. Ik was heel openhartig en hield niets achterwege. Zij bevonden zich in een gemoedstoestand - en in een psychologisch zeer goede gemoedstoestand - om nog een klap op te vangen.'

In dit stadium echter meende de veldmaarschalk dat een lunchpauze de Duitse officieren tijd zou geven zich te beraden over wat hij had gezegd. In een tent voor hen alleen gebruikten zij de lunch in aanwezigheid van een Britse officier.

Niets is er dat de herinnering levendig houdt aan de historische plek die nu deel uitmaakt van een oefengebied van de Bundeswehr.

Von Friedeburg leest de brief voor van Generalfeldmarschall Keitel, waarin wordt aangeboden de troepen over te geven die tegenover de Russen staan.

Na een lunchpauze formuleert Montgomery zijn drie punten die noodzakelijk zijn voor de Duitse overgave. (IWM)

Toen Montgomery aan generaal Eisenhower te kennen gaf dat er voorstellen werden gedaan om tot onderhandelingen te komen, verklaarde de opperbevelhebber dat alleen een onvoorwaardelijke overgave zou worden geaccepteerd. Hij voegde er aan toe dat een aanbod om Denemarken, Nederland, de Waddeneilanden, Helgoland en Sleeswijk-Holstein op te geven, aangemerkt kon worden als een tactische zaak en dat de overgave kon worden aanvaard. Een groter aanbod, zoals het opgeven van Noorwegen of van legers aan een ander front, moesten worden behandeld door SHAEF.

Na de lunch ontbood de veldmaarschalk de Duitse delegatie. 'Ik zei tegen hen: "U moet drie dingen goed begrijpen.

"Een. U moet onvoorwaardelijk aan mij alle Duitse strijdkrachten overgeven in Nederland, in Oost-Friesland met inbegrip van de Waddeneilanden, op Helgoland en alle andere eilanden, in Sleeswijk-Holstein en in Denemarken.

"Twee. Zo gauw dit is gebeurd ben ik bereid met U te praten over de gevolgen van de overgave - dit wil zeggen dat ik bereid ben mee te delen hoe wij zullen beschikken over de Duitse troepen, hoe wij de gebieden zullen bezetten en hoe wij met de burgers zullen handelen, enzovoorts. Als U punt een heeft uitgevoerd wil ik over punt twee praten." (Vermeld zij dat zij eerst punt twee wilden behandelen).

"Drie. Als U niet instemt met punt een zal ik de oorlog voortzetten hetgeen ik met genoeg zal doen want ik ben er klaar voor. Al Uw soldaten zullen sneuvelen. Dit zijn de drie punten. Er is geen alternatief - een, twee, drie, afgelopen!"

"Toen zeiden ze tegen mij: "Wij kwamen hier alleen om U te vragen de overgave te accepteren van de Duitse legers aan Uw oostelijk flank en wij hebben slechts volmacht om hierover overeenstemming te bereiken. Wij hebben niet de bevoegdheid in te stemmen met wat U ons nu voorstelt. Dit is voor ons iets geheel nieuws. Twee van ons zullen teruggaan van waar wij zijn gekomen om toestemming te vragen en komen daarna terug. Twee blijven hier bij U".

De veldmaarschalk maakte vervolgens een verslag over wat er was besproken en voorgesteld, welk document door hem en von Friedeburg werd ondertekend. Laatstgenoemde en Major Friedel namen in de auto het document mee terug naar Dönitz in Flensburg, daarbij in Hamburg en door de Duitse linies geëscorteerd door luitenant-kolonel Trumbull Warren, aide-de-camp van Montgomery. De Duitsers hadden de opdracht de volgende dag om 18.00 uur terug te zijn. De twee andere Duitse officieren bleven in het hoofdkwartier van de veldmaarschalk.

In de vroege morgen van vrijdag 4 mei werd het D-Eskadron van de 11e Hussars, gelegerd in Quickborn, 16 km ten noorden van Hamburg, gewaarschuwd omtrent de komst van de Duitse delegatie. De Duitse auto's arriveerden in de middag en werden opgewacht door het 4e Peloton. Kapitein Horsford ging naar voren om te inspecteren en kort daarna verschenen er stafofficieren van de 21e Legergroep die de Duitse officieren naar Wendisch Evern begeleidden.

Ondertussen was veldmaarschalk Montgomery in zijn hoofdkwartier ervan overtuigd dat de Duitsers zouden terugkeren met volledige volmacht om de capitulatie te ondertekenen. Om 17.00 uur riep hij

een persconferentie bijeen waarin hij in hoofdlijnen aangaf wat er de vorige dag had plaatsgevonden en wat hij hoopte dat er zou gebeuren om 18.00 uur.

Generaladmiral von Friedeburg arriveerde op het hoofdkwartier op de Lüneburgerheide terwijl de persconferentie aan de gang was. Dit werd de veldmaarschalk gemeld door een van zijn stafofficieren, kolonel Ewart. Montgomery ging echter ver-

der met zijn verklaring en eindigde met de woorden: 'Het volgende bedrijf zal zich afspelen in de tent'.

De Duitse officieren, plus een nieuw aangekomen, Oberst Fritz Poleck, werden opnieuw voor de fotografen opgesteld onder de vlag. De veldmaarschalk nam von Friedeburg mee naar zijn caravan die onder de bomen was geparkeerd en uitzicht bood op het tentenkamp. Gevraagd of hij de capitulatie wilde ondertekenen, antwoorde von Friede-

De Duitse delegatie keert terug na met Grossadmiral Dönitz de onvoorwaardelijke overgave te hebben besproken van de legers die in het westen tegenover de eenheden van de 21e Legergroep staan. Het niemandsland begon even voorbij Quickborn, zo'n 14 km ten noorden van Hamburg. (IWM)

De ontmoetingsplaats was precies naast de herberg Bilsener Wohld aan de Kielerstrasse die in 1970 werd verbreed.

De veldmaarschalk leest de capitulatievoorwaarden. Van de vijf Duitsers die om de tafel zitten zouden er drie kort daarna het leven verliezen: een door een ongeluk en twee door zelfmoord. Majoor Friedel (net links buiten beeld) werd op 20 mei gedood bij een auto-ongeluk toen hij op weg was naar Reims. Generaladmiral von Friedeburg (achter de microfoons) pleegde op 23 mei zelfmoord. Na de overgave werd General der Infanterie Kinzel (rechts), stafchef van Generalfeldmarschall Busch, aangewezen om een klein liaison hoofdkwartier op te zetten om instructies van de 21e Legergroep door te geven aan het Duitse leger. Hem werd toegestaan zijn sabel

te behouden. Ook bokste hij het voorelkaar een attractieve blondine als zijn persoonlijke medewerkster aan te stellen. Toen generaal-majoor Sir Francis de Guingand, Montgomery's stafchef, hiervan hoorde werd er snel een eind aan gemaakt; op 25 juni schoot Kinzel het meisje en zichzelf dood. Na de oorlog diende Konteradmiral Wagner (rechts van von Friedeburg) op de marineafdeling van het Westduitse ministerie van defensie. De man die overschiet en met z'n rug naar de camera zit kwam later en is Oberst Fritz Poleck van de staf van het OKW. (IWM)

Instrument of Surrender
of
All German armed forces in HOLLAND, in
northwest Germany including all islands,
and in DENMARK.

1. The German Command agrees to the surrender of all German armed forces in HOLLAND, in northwest GERMANY including the FRISIAN ISLANDS and HELIGOLAND and all other islands, in SCHLESWIG-HOLSTEIN, and in DENMARK, to the C.-in-C. 21 Army Group. This to include all naval ships in these areas. These forces to lay down their arms and to surrender unconditionally.
2. All hostilities on land, on sea, or in the air by German forces in the above areas to cease at 0800 hrs. British Double Summer Time on Saturday 5 May 1945.
3. The German command to carry out at once, and without argument or comment, all further orders that will be issued by the Allied Powers on any subject.
4. Disobedience of orders, or failure to comply with them, will be regarded as a breach of these surrender terms and will be dealt with by the Allied Powers in accordance with the accepted laws and usages of war.
5. This instrument of surrender is independent of, without prejudice to, and will be superseded by any general instrument of surrender imposed by or on behalf of the Allied Powers and applicable to Germany and the German armed forces as a whole.
6. This instrument of surrender is written in English and in German. The English version is the authentic text.
7. The decision of the Allied Powers will be final if any doubt or dispute arises as to the meaning or interpretation of the surrender terms.

von Friedeburg
Kinzel
L. Amey
Wagner
Friedel

B. L. Montgomery
 Field-Marshal
 4 May 1945
 1830 hrs.

Instrument of Surrender
of
All German armed forces in HOLLAND, in
northwest Germany including all islands,
and in DENMARK.

1. The German Command agrees to the surrender of all German armed forces in HOLLAND, in northwest GERMANY including the FRISIAN ISLANDS and HELIGOLAND and all other islands, in SCHLESWIG-HOLSTEIN, and in DENMARK, to the C.-in-C. 21 Army Group. This to include all naval ships in these areas. These forces to lay down their arms and to surrender unconditionally.
2. All hostilities on land, on sea, or in the air by German forces in the above areas to cease at 0800 hrs. British Double Summer Time on Saturday 5 May 1945.
3. The German command to carry out at once, and without argument or comment, all further orders that will be issued by the Allied Powers on any subject.
4. Disobedience of orders, or failure to comply with them, will be regarded as a breach of these surrender terms and will be dealt with by the Allied Powers in accordance with the accepted laws and usages of war.
5. This instrument of surrender is independent of, without prejudice to, and will be superseded by any general instrument of surrender imposed by or on behalf of the Allied Powers and applicable to Germany and the German armed forces as a whole.
6. This instrument of surrender is written in English and in German. The English version is the authentic text.
7. The decision of the Allied Powers will be final if any doubt or dispute arises as to the meaning or interpretation of the surrender terms.

von Friedeburg
Kinzel
L. Amey
Wagner
Friedel

B. L. Montgomery
 Field-Marshal
 4 May 1945
 1830 hrs

Er bestaan tenminste twee copieën van het getekende document. Let op afwijkingen in de data. (National Archives/IWM)

burg dat hij dat zou doen. De Generaladmiral verliet om 18.20 uur de caravan, gevolgd door Montgomery.

'Ik gaf orders de ceremonie onmiddellijk te laten plaatsvinden in een tent die voor dat doel was opgezet en die voorzien was van elektrische bedrading voor opnameapparatuur' schreef Montgomery na de oorlog. 'De Duitse delegatie liep naar de tent, gadeslagen door groepjes soldaten, oorlogscorrespondenten, fotografen en anderen - allen zeer opgewonden. Zij wisten dat dit het einde van de oorlog betekende.

'Ik had het capitulatie document al gereed. De inrichting van de tent was heel sober - een tafel op schragen bedekt met een legerdeken, een inktpot, een gewone legerpen die je in de winkel voor een luttel bedrag kon kopen. Er stonden twee BBC microfoons op de tafel. De Duitsers stonden op toen ik binnenkwam; daarna namen zij plaats aan de tafel. De Duitsers waren duidelijk nerveus en een van hen pakte een sigaret; hij wilde kennelijk roken om zijn zenuwen in bedwang te houden. Ik keek hem aan, en hij stopte zijn sigaret weg.

'In de tent op de Lüneburgerheide las ik ten overstaan van de pers en andere toehoorders in het Engels de capitulatiebepalingen voor. Ik zei dat, tenzij de Duitse delegatie het document onmiddellijk zou tekenen zonder verdere discussie over wat op de capitulatie zou volgen, ik alsdan bevel zou geven de strijd voort te zetten. Ik riep daarna ieder lid van de delegatie bij naam op om het document te ondertekenen, wat zij deden zonder enige bedenking te opperen. Ik tekende toen uit naam van generaal Eisenhower.

'Het document was opgesteld in het Engels en de delegatieleden konden het niet lezen; ik gaf hen echter in het Duits gestelde copieën. Toen ik de datum invulde schreef ik 5 mei, probeerde daarna de vijf in een vier te veranderen, streepte het door, parafeerde de doorhaling, en zette er een 4 naast. Het origineel is getikt op een vel gewoon klein folio, in gebruik bij het leger. Ik weet niet wat er is gebeurd met de pen die we allemaal gebruikten; ik denk dat iemand die achterover heeft gedrukt.'

De volgende dag, om de ondertekening in herinnering te houden op wat door Montgomery nu Victory Hill werd genoemd, werd er een eikenhouten gedenksteen opgericht. Drie dagen later was het gestolen en weer teruggeplaatst. Op 24 september werd het met verf beklad en vierhonderd meter verderop teruggevonden.

In november 1945 werd de houten gedenkplaat vervangen door een meer permanent stenen gedenksteen dat negen ton woog. Het was uitgehouwen, gemodelleerd en opgericht door Royal engineers van de 21e Legergroep. Later moest er een wachtlokaal in de buurt worden gebouwd en vijf Duitsers werden aangesteld om voor het bedrag van 89 pfennig per uur het gedenksteen dag en nacht te bewaken. In april 1955 waren de kosten voor de bewaking van de steen opgelopen tot 100.000 DM en werd om economische redenen de bewaking opgeheven. De daaropvolgende maand, de tiende verjaardag van de ondertekening, werd de bronzen plaat gestolen en onbekende Duitsers hadden op de steen geschreven: 'Door deze overwinning heeft het communisme zich kunnen vestigen in het hart van Europa. Na tien jaar wordt het tijd dit gevaar te onderkennen. Laat ons het verleden vergeten.'

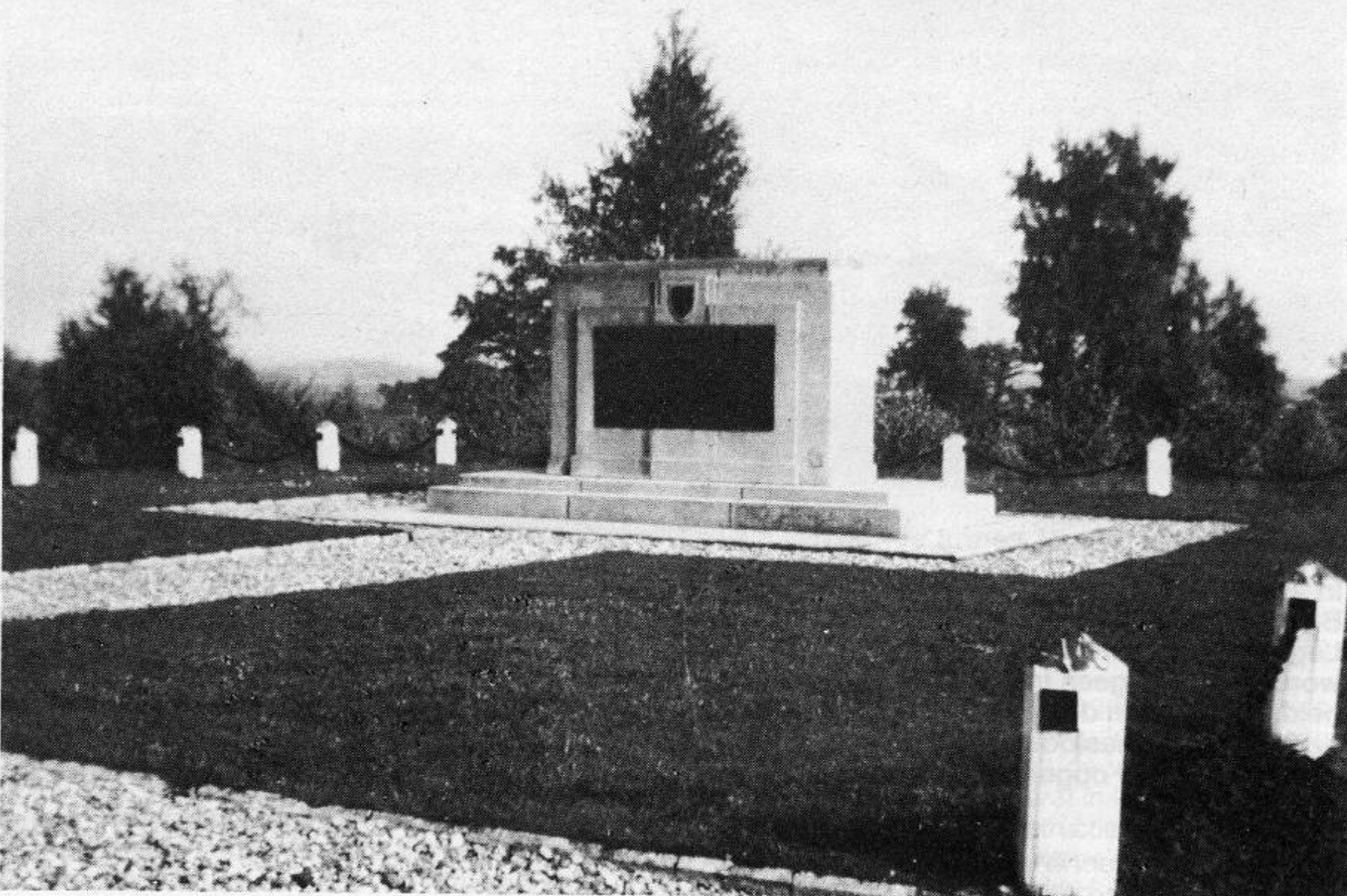
Er werd een nieuwe bronzen plaat gemaakt en op 9 september 1955 legde de plaatselijke Britse militaire commandant, majoor Harper, de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de steen bij de burgermeester Carl Basse.

De volgende drie jaren bleef de steen onbewaakt en ongeschonden. In 1958, toen het Britse leger de militaire controle over dit gebied aan het nieuw opgerichte Duitse leger zou overdragen, werd Victory Hill aangewezen als militair oefenterrein voor de Bundeswehr. Daarmee van oordeel was dat de veiligheid van de gedenksteen niet kon worden gegarandeerd nadat de Britten zich zouden hebben terug getrokken werden, met Montgomery's toestemming (hij had eerder dat jaar een bezoek gebracht aan Lüneburg), plannen gemaakt het monument te ontmantelen en over te brengen naar Engeland.

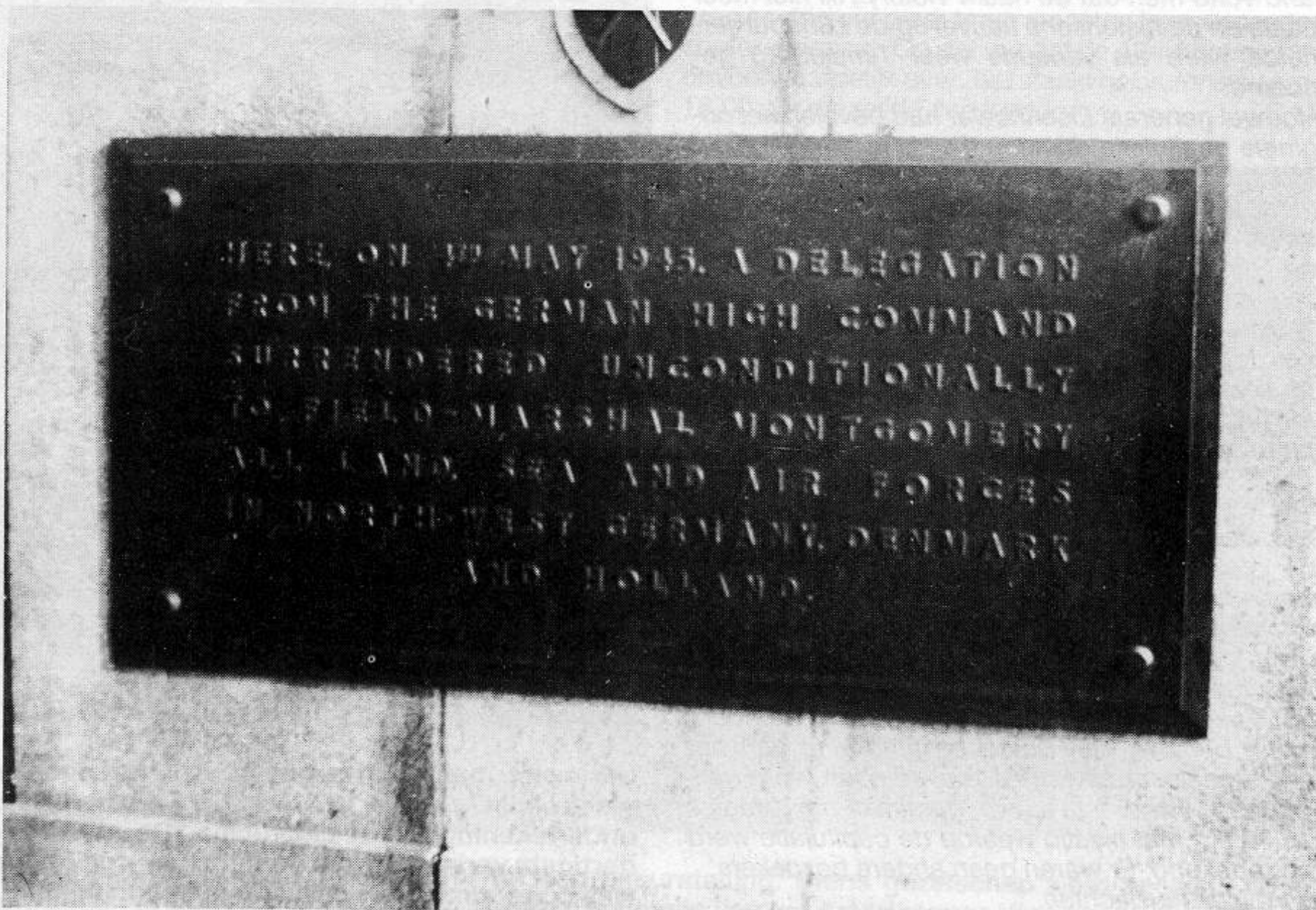
Na ampele overwegingen werd besloten het opnieuw op te richten op het terrein van de Royal Military Academy in Sandhurst. De 17e Veldcompagnie van de Royal Engineers kreeg opdracht de operatie uit te voeren. Twee van de grootste kranen uit Westfalen arriveerden bij Victory Hill en

Deze tijdelijke houten plaquette werd opgericht om het gebeurde op Victory Hill te memoreren. (IWM)

Later dat jaar werd deze vervangen door een permanent monument. De geïsoleerde plek op de heide, 5 km verwijderd van het dichtstbijzijnde dorp, veroorzaakte een aanzienlijk veiligheidsprobleem. Een 24-uurs wacht kon tien jaar lang worden gehandhaafd - waarschijnlijk een uniek feit in de geschiedenis van oorlogsgedenktekens. Een maand nadat de wacht in april 1955 om bezuinigingsredenen was teruggetrokken, werd de bronzen plaquette gestolen die daarna nimmer is teruggevonden. (Karl-Heinz Leder)

In 1958, met de terugtrekking uit Noord Duitsland en Lüneburg van de British Army on the Rhine (BAOR, de na-oorlogse opvolger van de 21e Legergroep), aanvaardde men het feit dat niet iedereen herinnerd wilde worden aan hetgeen in mei 1945 had plaatsgevonden op de Lüneburgerheide. Aangezien de veiligheid van het monument niet langer kon worden gegarandeerd, besloot de veldmaarschalk dat het moest worden ontman- teld en opnieuw opgericht te Sandhurst, de academie voor de opleiding

van Britse legerofficiëren. Waarom hij Sandhurst uitkoos, verklaarde hij bij de onthulling op 29 november 1958: 'Deze gedenksteen', zei hij, 'herinnert aan de climax die werd bereikt na meer dan vijf jaar harde strijd ter zee, te land en in de lucht ... Hij staat nu daar waar datgene wat hij wil vertolken de juiste mensen kan bereiken - de toekomstige officieren van de Britse strijdkrachten. Zij vormen de juiste mensen, aangezien leiderschap de sleutel is geweest tot alles wat er gebeurde.'

nadat het monument in vier delen was getranspor- teerd, werd het op New College Square, tegen- over de officiersmess van de Royal Military Aca- demy, opnieuw opgebouwd.

Op 29 november 1958 droeg veldmaarschalk, Vis- count Montgomery of Alamein, KG, GCB, DSO, de steen over aan Sandhurst, waarbij twee nieuwe bronzen platen werden aangebracht ter herinne- ring aan de overbrenging en onthulling. In Duits- land vond men dat de naam Victory Hill niet meer paste en de historische heuvel op de Lüneburger- heide werd als vanouds weer Timeloberg ge- noemd.

Hoewel generaal Eisenhower had bevolen het ori- ginele capitulatie document over te dragen, hield Montgomery het onder zich en werden er alleen maar fotocopieën naar SHAEF gezonden. Uitein- delijk was het Winston Churchill die het recht van de veldmaarschalk verdedigde het document als zijn persoonlijk eigendom te bewaren. In 1968 werd er ingebroken in zijn huis en hij besloot dat het document veiliger zou zijn in het Imperial War Museum. Er zijn echter tegelijkertijd meer afschri- ten ondertekend en zeker een daarvan is de laatste jaren op de vrije markt gekomen.

In 1975, op de 30e verjaardag van de onderteke- ning van de capitulatie, is het team van Toen en Nu op zoek gegaan naar het juiste locatie van het TAC-hoofdkwartier en in de middag van de 4e mei arriveerden wij op het oefenterrein voor tanks. Er is niets overgebleven om de plaats aan te geven waar een van de gewichtigste gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog heeft plaatsgevonden, niets, behalve een betonnen fundering van het monument dat zeventien jaar geleden werd ver- wijderd. Onze foto's zijn gemaakt om precies 18.30 uur, het tijdstip waarop de capitulatie werd ondertekend. Er waren geen andere bezoekers.... wij alleen herdachten.

Uitgewist, maar niet vergeten. Alles wat overbleef om de plek te markeren waar de overgave werd getekend. Op 4 mei 1975 namen wij om 18.30 deze foto - tot op de minuut precies dertig jaar na ondertekening van de capitulatie. (De volledige geschiedenis van onze tour ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van de Duitse overgave verscheen in een speciaal boekje, waarin een facsimile was opgenomen van het capitulatiedocument.)

Innsbruck, Oostenrijk

Op 3 mei naderden manschappen van de Amerikaanse 44e Infanteriedivisie vanuit het zuiden Oostenrijk via de Fernpas die zwaar was verdedigd door een Duitse eenheid van zo'n 300 man. De weg was onbegaanbaar door kraters en een aardverschuiving en moest worden gerepareerd voor de algehele opmars kon worden hervat. De divisie was ook in afwachting van versterkingen met pantseren andere voertuigen, alvorens door te stoten naar Landeck en de Resiapas aan de zuidelijke grens met Italië. Het was dit oponthoud dat de commandant van het Franse Eerste Leger, generaal Jean de Lattre de Tassigny, er toe aanzette een poging te wagen eerder in Landeck aan te komen dan de Amerikanen door gebruik te maken van de verder naar het westen in de buurt van St. Anton, gelegen Arlbergpas. Niet wetend dat de Lattre een race was begonnen naar Landeck, maakte de commandant

Landsrat of Landhaus in Innsbruck, plaats van overgave van de 19e Armee. Veertig jaar later was men onder het voorplein bezig aan de bouw van een ondergrondse garage.

van de 44e Divisie, generaal-majoor William F. Dean niet veel haast de opmars voort te zetten. Geheime afgezanten van de Duitse 19e Armee, onder General der Panzertruppen, Erich Brandenberger, naderden op 4 mei de Amerikaanse linies in Imst, zo'n 19 km noordelijker. Brandenberger's initiatief doorkruiste een aanbod van de General der Infanterie, Friedrich Schulz, om te onderhandelen over een totale overgave van Heeresgruppe G (de 19e Armee was hiervan een onderdeel) waarvoor een Duitse delegatie die nacht de Amerikaanse linies zou betreden, 20 km verderop in de buurt van München. Dit dubbel optreden vloede waarschijnlijk voort uit het feit dat Kesselring de legergroep- en de legercommandant toestemming had gegeven onderhandelingen te openen, of uit een storing in de verbinding binnen Heeresgruppe G, dan wel uit de maatregel van de afgelopen maand om nu eens wel dan weer niet het 19e Leger onder bevel te stellen van Heeresgruppe G. Dit laatste had blijkbaar afgehangen van de grillen van Kes-

selring of van de toestand der verbindingen tussen de drie hoofdkwartieren.

De Duitse afgevaardigden kregen gedetailleerde instructies voor General Brandenberger waarin hem werd opgedragen zich de volgende middag aan te melden bij de Landsrat in Innsbruck (50 km oostelijker). Uitgebreide instructies opgesteld door het Amerikaanse Vle Legerkorps onder commando van generaal-majoor Edward H. Brooks, vermeldten precies hoe de Duitsers moesten worden begroet: niet salueren en geen handdrukken.

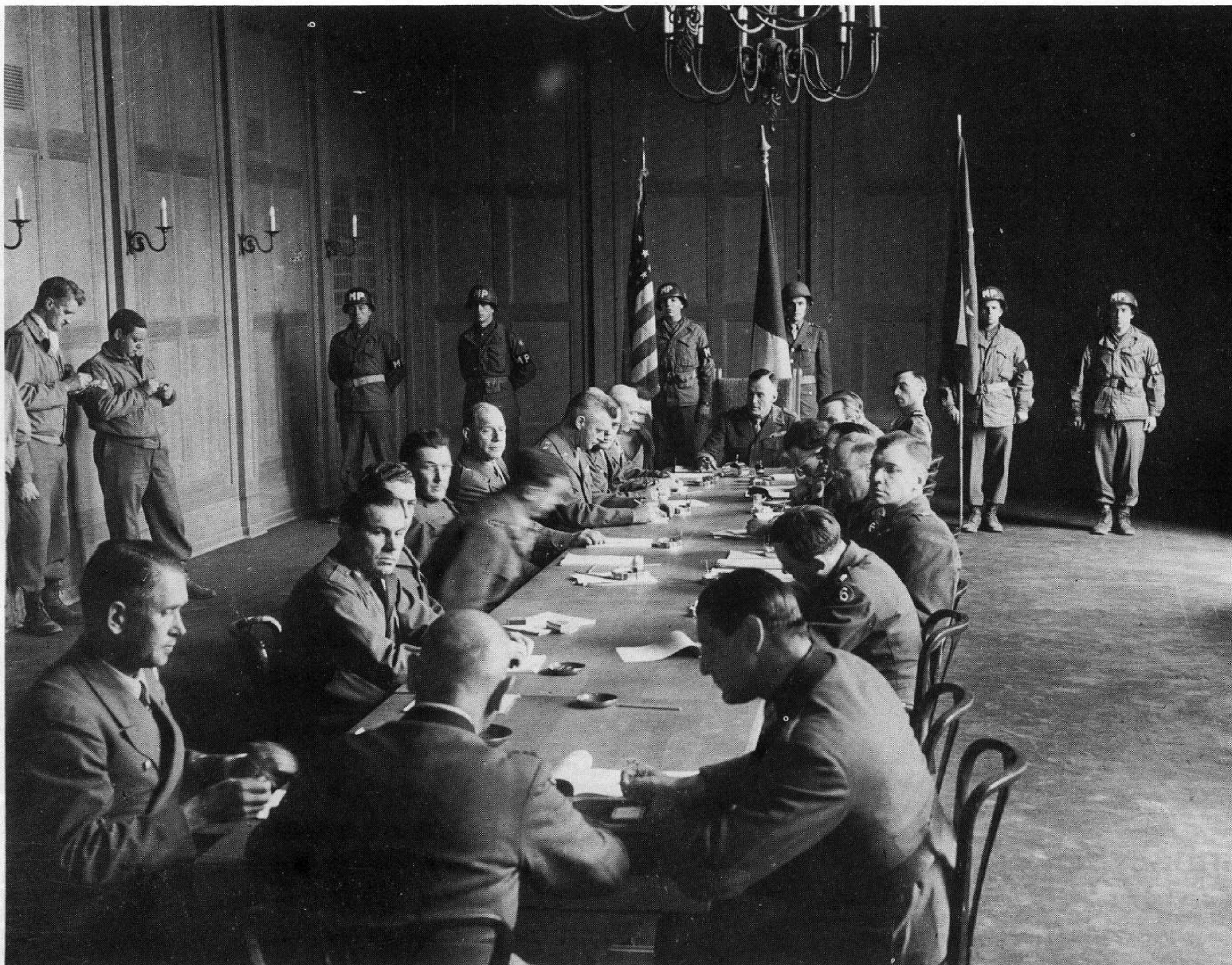
Behalve dat Brandenberger iets te laat arriveerde verliep alles volgens de plannen. Kort voor drie uur gaf generaal Brooks aan Brandenberger en zijn staf de gelegenheid zich korte tijd terug te trekken voor onderling overleg, op voorwaarde dat zij om precies drie uur weer terug moesten keren naar de conferentiezaal. Op dat uur gaf de 19e Armee zich onvoorwaardelijk over, het staakt het vuren zou om 18.00 uur diezelfde dag ingaan.

De tijdelijk door de bouwers opgerichte schutting maakt een exacte vergelijkingsfoto van de aankomst van General der Panzertruppen Erich Brandenberger tot een teleurstelling. Diens gezelschap werd begeleid door kolonel Joseph L. Longevin van het Amerikaanse Vle Legerkorps.

denberger tot een teleurstelling. Diens gezelschap werd begeleid door kolonel Joseph L. Longevin van het Amerikaanse Vle Legerkorps.

Ondertussen had een regiment van de Amerikaanse 44e Divisie de opmars naar Landeck voortgezet. Op de morgen van de 5e stelde de Duitse commandant van dat gebied een wapenstilstand voor in afwachting van het resultaat van de onderhandelingen die Brandenberger voerde. Op voorwaarde dat de wapenstilstand ook de evacuatie van Landeck zou inhouden stemde de divisiecommandant toe, en een bataljon van het 44e bezette die middag de stad. Onbewust werd hiermee de poging van generaal de Lattre de Tassigny om Landeck het eerst te bereiken verijdeld. Pas twee dagen later,

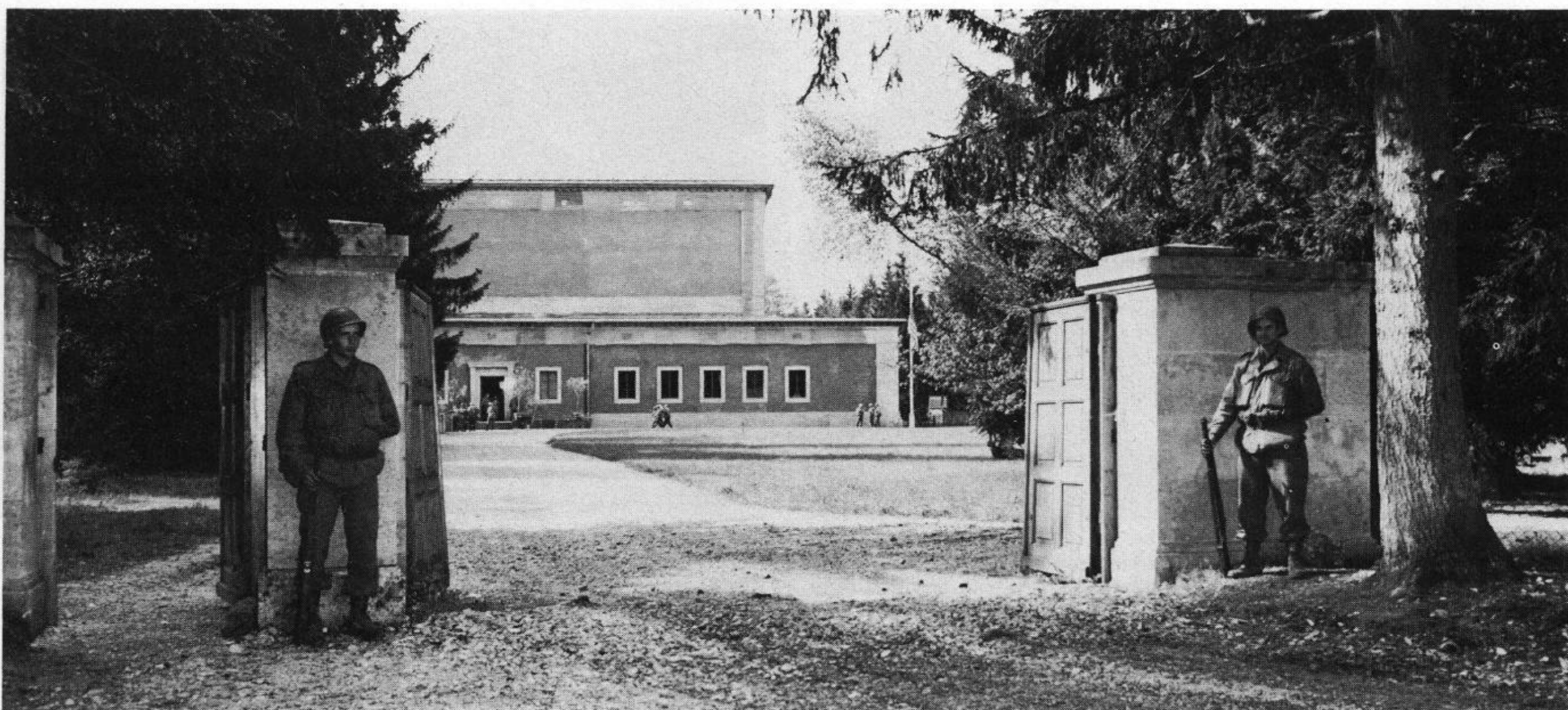
Brandenberger zit tegenover generaal-majoor Edward H. Brooks die zich aan het andere eind van de tafel bevindt. Thans wordt vertrek nr. 120 aangeduid als 'Festsaal' of zaal voor diners. Niets is er dat herinnert aan de rol die het vertrek in de oorlog heeft gespeeld. (US Army)

de 7e, zou men zich bekommeren om de Resiapas, die de Lattre zo graag wilde nemen.

Het gebouw in Innsbruck waar de capitulatie werd getekend is thans nog steeds in gebruik als stadshuis. De zaal waar de ceremonie plaatsvond is nu

een vertrek waar kleine raadsvergaderingen worden gehouden of gasten worden ontvangen. De bouw van een ondergrondse parkeergarage was aan de gang toen wij onze foto's in maart 1985 maakten. Er was geen plaquette of inscriptie te vinden waarop de ondertekening van de capitulatie in 1945 werd vermeld.

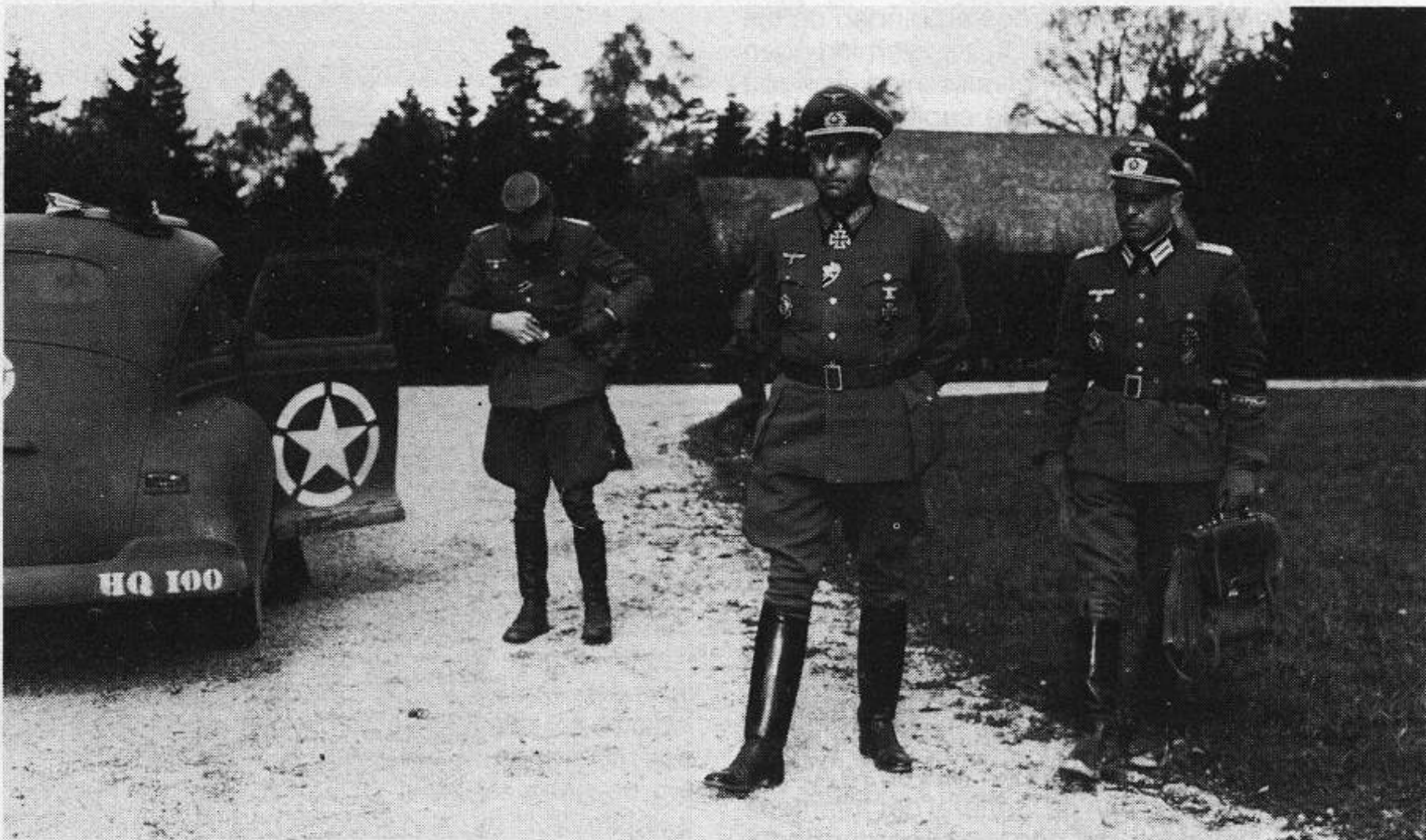

Baldham, Duitsland

Daar de strijd in het zuiden van Duitsland en het westen van Oostenrijk snel ten einde liep doordat in opdracht van admiraal Dönitz een wapenstilstand aan de Amerikaanse 6e Legergroep werd aangeboden voor het gebied tussen het Bohemer Woud en de bovenloop van de rivier de Inn, meldde op 4 mei Generalfeldmarschall Kesselring aan SHAEF dat hij bereid was zijn stafchef naar Salzburg te zenden om de capitulatievoorwaarden te bespreken. Generaal Eisenhower verklaarde dat, tenzij in het aanbod begrepen waren alle vijandelijke strijdkrachten behorende tot Heeresgruppe Mitte, Süd, E en G, alle garnizoenen en alle strijdkrachten tegenover het Rode Leger, de Duitsers hun afgezanten niet naar SHAEF moesten sturen maar naar de 6e Legergroep. Bijgevolg zond General Schulz, commandant van Heeresgruppe G, een delegatie onder leiding van de General der Infanterie Hermann Foertsch, commandant van het Duitse 1e Leger.

In de nacht van 4 mei naderden de Duitsers de posities van het Amerikaanse XVe Legerkorps, waarna de commandant van de Amerikaanse 3e Divisie, generaal-majoor John W. 'Iron Mike' O'Daniel, de delegatie naar het indrukwekkende gebouw escorteerde, ooit het huis van Nazi-beeldhouwer Josef Thorak, dat 19 km ten oosten van München lag en dat het hoofdkwartier was geworden van het XVe Legerkorps. De onderhandelingen begonnen de volgende dag en onder de

Boven: Ingang tot de 'villa' die Albert Speer had gebouwd voor Josef Thorak in Baldham bij Haar. Het XVe Legerkorps vestigde hier zijn hoofdkwartier. (US Army) Geheel onder: Het kostte onze onversaagde Jean Paul Pallud heel wat moeite om van de Beierse autoriteiten toestemming te krijgen op het terrein te fotograferen. Zelfs toen was het niet mogelijk te worden toegelaten tot het binnenste van het gebouw.

General der Infanterie Hermann Foertsch arriveert op de ochtend van 5 mei. (US Army)

De 'balken en sterren' arriveren. Luitenant-generaal Jacob L. Devers, bevelhebber van de 6e Legergroep, voert de groep aan gevolgd door (tweede rij v.l.n.r.) luitenant-generaal Patch van het Zevende Leger; luitenant-generaal Haislip, XVe Legerkorps; generaal-majoor O'Daniel, 3e Infanteriedivisie; brigade-generaal Edward S. Ott, XVe Legerkorps en brigade-generaal Reuben E. Jenkins, G-3 van de 6e Legergroep.

aanwezige Amerikanen bevonden zich, samen met luitenant-generaal Jacob L. Devers, commandant van de Amerikaanse 6e Legergroep, luitenant-generaal Alexander M. Patch van het Zevende Leger en generaal-majoor Wade H. Haislip van het XVe Legerkorps.

Hoewel generaal Foertsch geen bezwaar maakte tegen de voorwaarden, voelde hij zich genoodzaakt er op te wijzen dat zelfs met de beste voorname het voor de Duitsers moeilijk zou zijn te voldoen aan sommige maatregelen binnen de tijd die was toegewezen. De Duitse verbindingen waren in zodanige staat dat het misschien uren zou duren voor alle troepen van de capitulatie op de hoogte konden worden gebracht. Hij vroeg ook of de Geallieerden van plan waren gevangenen over te dragen aan de Russen.

Nadat al deze vragen waren beantwoord, meestal met een slag om de arm, verklaarde generaal Devers vastberaden dat er geen sprake was van een wapenstilstand, het ging eenvoudig over een onvoorwaardelijke overgave. 'Begrijpt U dat?' vroeg hij.

Foertsch verstijfde. Na ongeveer een minuut antwoordde hij. 'Ik verzeker U' zei hij, 'dat ik het gezag niet meer heb om dat te voorkomen'.

Om ongeveer 14.30 uur die middag ondertekenden afgevaardigden van beide partijen de voorwaarden, die van kracht zouden worden om twaalf uur de volgende dag, de 6e mei.

De capitulatie betrof alle Duitse troepen tussen de oostelijke grens van Heeresgruppe G bij de Oostenrijks-Tsjechische grens en de westelijke grens van Zwitserland. Niet inbegrepen was de 7e Armee in Tsjecho-Slowakije van de General der Infanterie Hans von Obstfelder, die een week eerder onder rechtstreeks bevel was gesteld van Oberkommando West, echter wel Brandenberger's 19e Armee en de overblijfselen van de 24e Armee.

Zoals we hebben gezien had de 19e armee reeds haar eigen overgave in Innsbruck geregeld, en over het algemeen werd het eerder ingegane staakt het vuren goed nagekomen. Dit was echter niet het geval met de 24e Armee, hoewel dat slechts gedeeltelijk de schuld was van de Duitsers.

Afgevaardigden van de commandant, General der Infanterie Hans Schmidt, hadden de Fransen op het middaguur van 4 mei benaderd met het verzoek de capitulatievoorwaarden te vernemen, maar voordat dit bericht generaal de Lattre bereikte, had de Franse commandant een verzoek ontvangen van de Amerikaanse 6e Legergroep om een parlementair naar het VIe Legerkorps te zenden om te onderhandelen met de 19e Armee. Toen General Schmidt's delegatie het hoofdkwartier van generaal de Lattre bereikte met het bericht dat Schmidt op eigen gezag kon onderhandelen, overwoog de Lattre dat, hoewel de Fransen waren uitgenodigd aanwezig te zijn bij de capitulatie van de 19e Armee omdat dit leger zowel tegenover de Amerikanen als de Fransen stond, hij echter vrij was alleen met Schmidt te onderhandelen omdat uitsluitend Franse troepen tegenover de 24e Armee stonden.

Tegen de tijd dat General Schmidt's afgezanten terugkeerden van hun onderhoud met de Fransen, had Schmidt gehoord dat Heeresgruppe G zich had overgegeven aan de 6e Legergroep. Hij nam hierop het besluit zich niet te melden bij generaal de Lattre, maar inplaats daarvan zond hij een brief

waarin hij wees op de meer omvattende capitulatie en stelde voor dat de Fransen zich omtrent een en ander in verbinding zouden stellen met de 6e Legergroep.

Geschokt over de 'onbeschaamdheid' van Schmidt's brief, eiste generaal de Lattre dat generaal Devers iedere gevolmachtigde van de 24e Ar-

mee die zich zou melden bij de Amerikanen, naar hem zou sturen. Hij was van plan de vijandelijkheden niet te staken, zei hij, tot het moment dat de Duitse delegatie zich op zijn hoofdkantoor zou melden.

Generaal Devers's stafchef antwoordde dat de overgave van de totale Heeresgruppe G op 6 mei te

Boven: Nauwelijks een groep om trots op te zijn: het gezelschap van Foertsch stelt zich op op de oprijt. (US Army) Onder: De met kiezelstenen bedekte oprijt is nog zichtbaar onder het onkruid. Een schutting van gaas deelt de 'voortuin' in tweeën.

12.00 uur was ingegaan. Inbegrepen waren de troepen die tegenover de Fransen stonden. De bevelen van Devers hielden in dat alle troepen van de 6e Legergroep op hun plaats moesten blijven en dat de vijandelikheden ogenblikkelijk moesten worden beëindigd. Dit bevel moest zonder dralen worden overgebracht aan zowel de Franse als de Duitse troepen.

Generaal de Lattre was hierdoor niet bevredigd. Als de 19e Armee, die ook een deel was van Heeresgruppe G, zich wel afzonderlijk had overgegeven, ingaande op het tijdstip dat verschildte van dat van de Heeresgruppe, dan golden deze omstandigheden ook voor de 24e Armee, aldus zijn redenering. Hoewel Schmidt's eenheid was opgehangen aan die van Brandenberger, hield de Franse generaal staande dat, indien de 24e Armee ook bij de capitulatie was betrokken, dit dan bij name zou zijn genoemd. Het bevel van Devers naast zich neerlegend, zond de Lattre een koerier naar generaal Brandenberger waarin hij eiste alsnog Schmidt te sturen om zich over te geven aan de Fransen. Intussen zouden de Fransen de strijd voortzetten, zei hij.

Vijandelikheden vonden nog steeds plaats in de Franse sector, toen generaal Devers op 6 mei een verbindingsofficier naar de Lattre zond om hem uit te leggen dat, hoewel er reeds onderhandelingen plaatsvonden met Brandenberger, er een delegatie van Heeresgruppe G was gearriveerd om de gehele Duitse Heeresgruppe over te geven. De generaal was nog steeds niet tevreden en hij wees erop dat noch bij de capitulatie van Heeresgruppe G, noch bij die van de 19e Armee, de 24e Armee afzonderlijk was genoemd. en niet zonder reden hield hij vol dat, als de Duitsers op zijn front ook onder de capitulatie vielen van Heeresgruppe G, het Franse Eerste Leger dan ook vertegenwoordigd had behoren te zijn bij de plechtigheid.

Toen de verbindingsofficier vroeg of hij zijn naam wilde zetten onder het capitulatie document weigerde de Lattre op grond van het feit dat generaal Charles de Gaulle hem had benoemd tot officieel vertegenwoordiger van de Franse regering om een algehele Duitse capitulatie te aanvaarden en dat een regeringsafgevaardigde niet zijn handtekening kon zetten onder een document dat te velde was opgesteld. Na deze weigering eiste hij opnieuw dat

Boven: De Amerikanen bleven vast in hun stoelen zitten toen de Duitsers werden binnengeleid. Hier stelt General Foertsch zijn gezelschap voor. Onder: De handeling is verricht: de afwezigheid van enige Franse vertegenwoordiger, hetzij als ondertekenaar of medeondertekenaar, zou leiden tot onenigheid tussen de twee Geallieerden, aangezien Heeresgruppe G zowel tegenover de Amerikanen als tegenover de Fransen stond. (US Army)

generaal Schmidt zou worden overgedragen aan de Fransen. Generaal Devers weigerde. Het was niet eenvoudig uit de impasse te komen en de zaak bleef rusten, enerzijds omdat aan het Franse front de vijandelikheden afliepen wegens gebrek aan tegenstand en anderzijds door de algehele Duitse capitulatie.

Voor de oorlog dienden de door Hitler zeer bewonderde beeldhouwwerken van Josef Thorak ervoor aan de architectuur van het nieuwe Duitsland een ontzag inboesemende dimensie te geven. De grote geest hierachter was Albert Speer. Thorak's huis, dat door Amerikaanse historici wordt gesitueerd in Haar bij München, staat in feite aan de Waldstrasse in Baldham en is opgetrokken in de typische stijl van de gebouwen die Speer liet neer-

zetten in München, Neurenberg en Berlijn. Het is thans eigendom van de Beierse deelstaat en het gebouw is in gebruik als opslagplaats voor decors van de opera te München. Het terrein eromheen is overwoekerd en een nieuwe hoge schutting deelt het stuk grond in twee helften. Aan de achterkant is een nieuw hek, terwijl de 'voortuin' door de gemeente lijkt te worden gebruikt als vuilnisbelt. Alle beelden die in 1945 in het huis en in de

tuin stonden opgesteld zijn weg: de kleinere zijn als oorlogsbuit meegenomen door de Amerikanen en de andere die te groot waren om te vervoeren zijn verminkt of stukgeslagen. Het was niet mogelijk om binnen te komen en foto's te maken. Het zij voldoende te zeggen dat er geen plaquette of steen herinnert aan de historische betekenis van dit huis in mei 1945.

Wageningen, Nederland

Het toneel verplaatst zich nu naar het noorden van Nederland, waar in Wageningen in Hotel de Wereld op zaterdagmorgen 5 mei om 11.00 uur voorbereidende besprekingen omtrent de capitulatie van alle Duitse troepen in Nederland zouden plaatsvinden. Op het afgesproken uur begonnen de onderhandelingen tussen luitenant-generaal Charles Foulkes, commandant van het Canadese le Legerkorps en Generalleutnant Paul Reichelt, stafchef van Generaloberst Johannes Blaskowitz, commandant van de Duitse 25e Armee. Ook aanwezig was Z.K.H. Prins Bernhard in zijn officiële hoedanigheid van Bevelhebber der Nederlandse Strijdkrachten (BNS). Op deze eerste bijeenkomst werd Reichelt opgedragen om diezelfde middag om 16.00 uur weer in het hotel te verschijnen in aanwezigheid van Generaloberst Blaskowitz voor de eigenlijke overgave.

Om precies 16.00 uur verschenen er twee Duitse legervoertuigen en een escorte op motorfietsen alsmede een pantserauto van Royal Canadian Military Police. In de tweede auto, een Kübelwagen, zat Blaskowitz. Bij hem waren zijn stafchef Reichelt, een tolk en een onderofficier die zou optreden als secretaris. Naast Blaskowitz zat een Nederlandse officier, majoor J.J.F. Borghouts, hoofdverbindingsofficier van de staf van Prins Bernhard. Hij was eerder per parachute in het westen van het land neergelaten om met het Duitse opperbevel in Nederland contact op te nemen.

De geallieerde delegatie was al in het hotel. Zij was langs de oostzijde via de serre naar de gelagkamer gegaan waar de capitulatie zou plaatsvinden. In de gelagkamer stond een grote tafel, geflankeerd door twee rijen stoelen. Er waren ongeveer dertig oorlogscorrespondenten van vijf nationaliteiten aanwezig en de zaal baadde in het licht van de schijnwerpers van de filmcameramensen.

Toen de Duitsers binnenkwamen staakten de in groepjes met elkaar pratende geallieerde officieren hun gesprekken en namen plaats aan hun kant van de tafel. Generaal Foulkes zat in het midden met zijn tolk aan de linkerkant en Prins Bernhard rechts. De Duitsers bleven stram in de houding

Hotel De Wereld in Wageningen werd door generaal Foulkes in verband met zijn naam uitgekozen als plaats voor de capitulatie van de Duitse strijdkrachten in Nederland. Hier staat de 'Kubelwagen' met Generalleutnant Paul Reichelt op de hoek van de toenmalige Rijksweg en de Grindweg, in 1946 herdoopt in Generaal Foulkesweg en Bevrijdingsstraat. (Public Archives of Canada)

staan totdat de generaal hen naar hun plaatsen wees.

Foulkes stelde zich voor als commandant van het Canadese le Legerkorps en vroeg aan Blaskowitz of hij opperbevelhebber van alle Duitse strijdkrachten in Nederland was, hetgeen deze bevestigde. Foulkes informeerde vervolgens waarom Seyss-Inquart, de rijkscommissaris voor bezet Nederland, niet aanwezig was. Na enige aarzeling antwoordde Reichelt dat hij Nederland verlaten had per motortorpedoboot voor een onderhoud met admiraal Dönitz. Reichelt wees erop dat hij 'vast en zeker terug zou komen', waarna Foulkes ironisch opmerkte dat hij hem een goede ontvangst zou bezorgen.

Foulkes (zijn woorden werden door de tolk van de

Duitsers vertaald) zei vervolgens dat de opperbevelhebber (Montgomery) verlangde dat de capitulatievoorwaarden van Lüneburg in het Engels zouden worden voorgelezen aan generaal Blaskowitz. Deze had nl. vóór zijn komst naar Wageningen gemeend dat de capitulatie van Lüneburg niet zijn troepen gold, een opvatting die het Oberkommando der Wehrmacht hem inmiddels uit het hoofd had gepraat. Foulkes vroeg of Blaskowitz in het bezit was van een in het Duits gesteld afschrift van de capitulatie Lüneburg, waarop de laatste antwoordde met 'Nein'.

'Goed, is de generaal bereid mijn voorlezing ervan te horen en is hij bereid een capitulatie te sluiten over de overgave van zijn troepen aan mij?' De Generaloberst antwoordde met: 'Jawohl'.

Luitenant-generaal Charles Foulkes en Z.K.H. Prins Bernhard wachten op de komst van Generalleutnant Reichelt, voordat zij met hem door de serre het gebouw zullen betreden voor de ochtendzitting. (Public Archives of Canada)

Foulkes wees er daarna op dat Prins Bernhard aanwezig was in zijn hoedanigheid van Bevelhebber der Nederlandse Strijdkrachten, waarop Blaskowitz vroeg hem de Prins aan te wijzen. Toen hij dat had gedaan sprongen de Duitsers onmiddellijk in de houding. Prins Bernhard deed of hij niets zag en stak achteloos een sigaret op.

Na de capitulatievoorwaarden te hebben voorgelezen en er Blaskowitz op gewezen te hebben dat hij er persoonlijk voor verantwoordelijk was dat de zaken goed zouden verlopen, vervolgde Foulkes: 'Met ingang van morgen zal de Britse 49e Divisie het gebied van het LXXXVIIIe (Duitse) Legerkorps overnemen en onder controle houden. Zo gauw de divisie in dit gebied is aangekomen zal ik orders geven voor alle Duitse troepen om zich naar verschillende verzamelplaatsen te begeven, welke ik met uw staf zal bespreken, waarna zij ontwapend worden'.

Blaskowitz antwoordde: 'Jawohl'.

Op dit punt van bespreking aangekomen was generaal Foulkes van mening dat een nieuw document moest worden opgesteld aangezien hij alles

Rechts: De serre is sindsdien verdwenen: Margot van der Veen voor de plaquette die op 1 juli 1945 door Prins Bernhard werd onthuld.

In de namiddag van 5 mei arriveerde Generaloberst Johannes Blaskowitz, bevelhebber van de 25e Armee, in zijn Horch Kfz.21 Kommandeurwagen.

De twee kleine café's op de achtergrond zien er grotendeels hetzelfde uit - zij fungeren thans als ontmoetingsplaats voor studenten van de Landbouwhogeschool.

op één vel papier wilde. Doordat Wageningen echter zo geplunderd was dat er geen schrijfmachine meer was te vinden en doordat Blaskowitz wilde nagaan of hij in staat was de overeengekomen voorwaarden uit te voeren, werd besloten de officiële ondertekingsceremonie uit te stellen tot de volgende morgen.

Generaal Foulkes vertrok toen naar zijn hoofdkwartier in de Harskamp en Blaskowitz keerde terug naar Hilversum. Die avond sprak koningin Wilhelmina vanuit het bevrijde zuiden via de radio tot het Nederlandse Volk en de volgende dag vond de officiële ondertekening plaats in de aula van de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Wageningen ligt dicht bij de Grebbelinie. De 12.000 inwoners werden in mei 1940 geëvacueerd en de stad werd toen bijna geheel verwoest tijdens de Duitse invasie. Na weer te zijn opgebouwd werd in 1944, nadat de bevolking opdracht had gekregen de stad te verlaten wegens de gevechten bij Arnhem, de stad weer grotendeels verwoest. Zij lag gedurende acht maanden geheel verlaten en er bevonden zich alleen maar Duitse troepen. In 1945 lag zij net nog binnen bevrijd gebied en zij werd door generaal Foulkes uitgekozen als de beste ontmoetingsplaats voor onderhandelingen over de voedselvoorziening van de hongerende bevolking in het westen van Nederland. Duitse officieren zouden naar Wageningen kunnen gaan zonder de kans te lopen door Nederlanders te worden gemolesteerd.

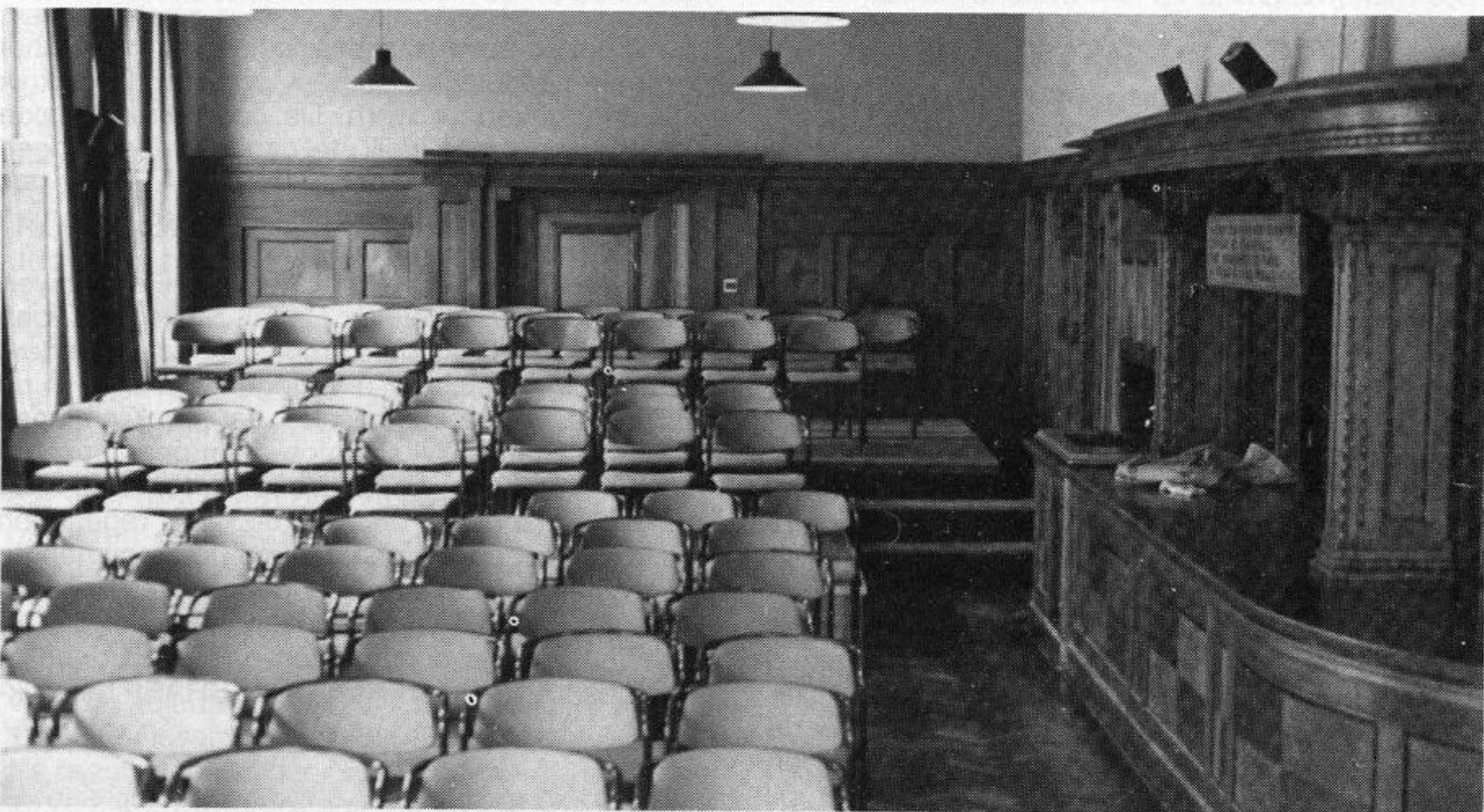
Hotel de Wereld werd na de oorlog gerestaureerd en de gelagkamer werd ingericht als capitulatiemuseum met dezelfde stoelen en tafel die gebruikt waren voor de capitulatieonderhandelingen. In 1962 kwam hieraan een eind en in 1970 werd het hotel gesloten, met alle kans dat het zou worden afgebroken. Er werd echter bij de regering op aangedrongen gelden ter beschikking te stellen voor de restauratie en met behulp van subsidies van de gemeente, de provincie en de Landbouwhogeschool (die op dat moment eigenaar was) werd de gerenoveerde zaal op 5 mei 1975 door Prins Bernhard heropend. Bart van der Veen bezocht voor ons in maart 1985 het hotel om vergelijkingsfoto's te maken.

Hoewel op de plaquette aan de muur van het hotel staat dat Foulkes in dit gebouw de onvoorwaardelijke overgave accepteerde werd het eigenlijke document ondertekend in de aula van de Landbouwhogeschool.

Op een soort vluchtheuvel, gelegen tussen Hotel De Wereld en de Aula van de Landbouwhogeschool en tegenover het gebouw waar de voedselvoorzieningsbesprekingen plaatsvonden, staat het bevrijdingsmonument. Het is een bronzen mannenfiguur, vervaardigd door de Amsterdamse beeldhouwer J. Richters. Op het stenen voetstuk zijn de verzen 22 en 23 aangebracht van Psalm 22, alsmede een gedicht. Tevens wordt erop vermeld dat luitenant-admiraal C.E.L. Helfrich op 2 september 1945 aanwezig was bij de ondertekening van de Japanse capitulatie aan boord van het USS Missouri in de Baai van Tokio. Het monument werd op 13 september 1951 door Prins Bernhard onthuld.

Boven: Besprekingen tussen generaal Foulkes en Generaloberst Blaskowitz in de gelagkamer van Hotel de Wereld. (IWM) Onder: Thans door de Landbouwhogeschool in gebruik voor andere conferenties, wordt de tafel waaraan de onderhandelingen plaatsvonden slechts bij speciale gelegenheden getoond.

Wageningen is in zoverre uniek dat de herdenkingsplaquette niet is aangebracht op het gebouw waar de feitelijke ondertekening van de capitulatie plaatsvond. Blaskowitz verlaat hier op 6 mei de aula van de Landbouwhogeschool. Een Nederlandse journalist vroeg de Duitser toen of hij iets

tegen het Nederlandse volk had te zeggen. Zijn antwoord was bestemd voor zijn chauffeur: 'Weg, schnell weg!'. Dit was een zeer toepasselijke verklaring aan het adres van de Nederlandse bevolking.

Reims, Frankrijk

Ondertussen waren er maatregelen getroffen voor de komst van Generaladmiral von Friedeburg om op 5 mei te verschijnen bij het hoofdkwartier van generaal Eisenhower in Reims om de overgave te regelen van de resterende legers in het westen. De Duitsers hoopten nog steeds tijd te winnen om hun troepen die tegenover de Russen stonden naar de westelijke zone te brengen. Eisenhower, die zich dit realiseerde, telegrafeerde naar Moskou dat hij voornemens was de Duitse afgezanten mee te delen dat zij alle strijdkrachten die tegenover het Rode leger stonden moesten overgeven aan de Russen. Generaal Alexei Antonov, stafchef van het Russische leger antwoordde: 'Het Sovjet Commando heeft geen bezwaar tegen het capitulatie plan zoals voorgesteld in de brief in het geval dat Dönitz bereid is de voorwaarde te accepteren van een gelijktijdige capitulatie van die troepen welke tegenover de Sovjet strijdkrachten staan. Generaal-majoor Ivan Susloparoff [de Russische verbindingsofficer bij SHAEF in Reims] is gemachtigd deel te nemen aan de capitulatiebesprekingen met de afgevaardigden van Dönitz, aangezien het niet mogelijk is, gelet op de korte tijd die beschikbaar is, andere officieren te sturen.'

Toen eind april voor het eerst overleg werd gevoerd over de capitulatiebepalingen, rees de vraag welke bewoordingen daarvoor zouden worden gebruikt. Details van het capitulatie document waren in juli 1944 reeds uitgewerkt door de Europese Adviescommissie, een orgaan dat zijn zetel had in Londen en uit vertegenwoordigers van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en de Sovjet Unie bestond. De Adviescommissie hield zich bezig met kwesties die betrekking hadden op de toekomst van Duitsland. Het document was naar SHAEF verzonden, maar daar had men het blijkbaar als een voorontwerp beschouwd en niet als een definitief voorstel. Er speelden zich voor het einde van 1944 veel zaken af die de status van het document ondeugdelijk maakten. Een ervan was dat de Fransen, toen zij eind 1944 werden uitgenodigd zitting te nemen in de Europese Adviescommissie, ondertekenaars wensten te zijn van het Instrument of Surrender. Deze protocolaire aanpassing werd uitgesteld tot kort voor de uiteindelijke capitulatie. De tweede gecompliceerde factor ontstond tijdens de conferentie van Jalta in februari 1945 toen de drie grootmachten, zonder Frankrijk in te lichten, het woord 'dismemberment' [slaande op de verdeling van Duitsland] toevoegden aan de ontworpen maatregelen inzake de algehele ontwapening en demobilisatie die zouden moeten leiden tot de pacificatie van Duitsland. Hoewel de Fransen zijdelings van deze verandering hoorden, hadden zij officieel hiervan niets vernomen toen de capitulatieonderhandelingen begonnen. Op 1 mei 1945 veranderde

de Europese Adviescommissie het protocol van het originele capitulatie document, waardoor Frankrijk ook ondertekenaar werd. De commissie maakte echter niet duidelijk welk stel capitulatiebepalingen zou worden gebruikt. Toen men bij SHAEF dan ook op zoek ging naar de capitulatiecondities vond men niet één maar twee documenten.

Op 4 mei vertelde de stafchef van Eisenhower, luitenant-generaal Walter Bedell Smith aan John Winant, de Amerikaanse ambassadeur in Londen, en aan de Amerikaanse vertegenwoordiger in de Europese Adviescommissie, dat de Combined Chiefs of Staff te Washington geen geautoriseerd afschrift van het capitulatie document naar SHAEF hadden gezonden en dat de vier regeringen SHAEF niet hadden gemachtigd het document te ondertekenen. De ambassadeur bevestigde dat die volmacht niet was gegeven maar zei dat afschriften van de documenten opgesteld door de Europese Adviescommissie voor SHAEF beschik-

baar waren. Op 5 mei werd aan Winant meegegeeld dat SHAEF gebruik zou maken van een meer beknopte versie van het document dat de onvoorwaardelijke overgave regelde en dat op het hoofdkwartier was opgesteld. De ambassadeur maakte hieruit op dat SHAEF dacht aldus zonder veel vertraging en uitstel de Duitsers tot de erkenning te brengen dat zij volledig waren verslagen. Zowel Churchill als generaal Bedell Smith, tot wie Winant zich had gewend toen hij merkte dat in het nieuwe document bepaalde belangrijke punten waren weggelaten, verzekerde de ambassadeur dat de bepalingen van SHAEF geen beletsel inhielden later gebruik te maken van het document dat door de Europese Adviescommissie was opgesteld. Op voorstel van de ambassadeur werd een vierde artikel toegevoegd aan het document van SHAEF om dit duidelijk te maken. SHAEF kreeg geen andere bezwaren te horen over het gebruik van de beknopte versie en het was dan ook deze tekst die de Duitsers in Reims ter ondertekening kregen aangeboden.

Generaal Eisenhower was op de avond van de 4e mei ervan op de hoogte gebracht dat Duitse afgevaardigden de volgende morgen vanuit het hoofdkwartier van de 21e Legergroep naar Reims zouden worden gevlogen. Tijdens de voorbereiding van deze bespreking vertelde hij generaal Bedell Smith dat er met de Duitsers niet onderhandeld zou worden en hij legde er de nadruk op dat hij ze niet wilde ontmoeten dan nadat het overgave document was ondertekend. Generaal Bedell Smith en generaal-majoor Kenneth Strong (G-2 van SHAEF) die de Italiaanse capitulatie in 1943 hadden afgehandeld, werden aangewezen om de Duitsers te ontmoeten. Teneinde de Russen ervan te overtuigen dat er niets onderhands werd geregeld, gaf Eisenhower opdracht dat generaal Susloparoff en zijn tolk, luitenant-kolonel Ivan Zenkovitch, naar het hoofdkwartier moesten komen voor dat de Duitsers arriveerden.

In september 1944 had Eisenhower zijn vooruitgeschoven hoofdkwartier naar het gebied rondom Reims overgebracht en in februari 1945 vestigde SHAEF zich in het Collège Moderne et Technique de Garçons. Hier was op de 1e verdieping een operatiekamer (War Room) ingericht. Nu men wist dat de Duitsers naar Reims zouden komen voor de ondertekening van de algehele capitulatie, werden voorbereidingen getroffen voor deze gewichtige gebeurtenis.

'De geluids- en filmmensen arriveerden', schreef kapitein ter zee Harry Butcher, Eisenhower's marine adjudant, in zijn dagboek, 'en ik zorgde ervoor dat zij de wacht mochten passeren en de operatiekamer konden betreden en regelde voorts dat zij

Hoewel herhaaldelijk aangeduid als 'het kleine rode schoolgebouw', is dit een kleinerende qualificatie voor het hoofdkwartier van SHAEF in Reims. Het mag uit baksteen zijn opgetrokken, maar het is zeker niet klein zoals blijkt uit de foto hierboven. Het gebouw ziet hier uit op de Rue Henri Joliveau, thans genaamd Rue du Président Franklin Roosevelt. De ingang bij de hoek is voor bezoekers die de operatiekamer willen zien. De ingang die door de Duitsers werd gebruikt ligt verder weg en is te zien op de foto geheel boven die in mei 1945 werd genomen. Thans is het de ingang voor leerlingen van het College. (Signal Corps)

Daar zijn vliegtuig wegens slecht weer boven Reims had moeten uitwijken, werd Generaladmiral von Friedeburg per auto naar SHAEF gebracht. Het regende nog in Reims toen hij daar enigszins afgemat arriveerde. Hij was vergezeld van Oberst Poleck, de vijfde man in Lüneburg. Zie p. 12.

mochten komen en gaan wanneer zij wilden; dat was een hele overwinning. De operatiekamer waar Ike in het algemeen om 09.00 uur zijn staf en hogere commandanten ontving, is nu overspoeld met kabels, camera's met bijbehoren van batterijen voor Jupiterlampen. De fotografen nemen meestal de zaak in eigen handen als zij in actie komen en zij hadden een grote tafel, die gewoonlijk in het midden staat, verschoven naar een hoek zodat hun lensen een grotere beeldhoek hadden. De zaal heeft lichtblauwe wanden die bedekt zijn met stafkaarten welke de posities tonen van de legers aan alle fronten. Er zijn voorts kaarten waarop de laatste luchtoperaties staan aangegeven, en verder verlieslijsten, bevoorradingsgegevens, bijzonderheden over spoorwegen en verbindingssystemen, en overzichten van het weer van vandaag, morgen en overmorgen. Aan de muur hangt een thermometer gemonteerd op een achtergrond van swastika's, waarop de miljoenen Duitse krijgsgevangenen in geallieerde handen staan aangegeven.

Slecht weer op de morgen van 5 mei was de reden dat het vliegtuig met Generaladmiral von Friedeburg en Oberst Poleck niet kon landen op het vliegveld in Reims en moest uitwijken naar Brussel, vanwaar de Duitsers per auto naar het hoofdkwartier werden gereden. Kort na 17.00 uur arriveerden zij bij de school en werden naar het bureau van generaal Bedell Smith gebracht. Aan de stafchef van SHAEF gaf von Friedeburg te kennen dat hij de overgebleven Duitse strijdkrachten van het Westelijk Front wilde overgeven. Generaal Bedell gaf hem daarop te verstaan dat generaal Eisenhower geen verdere besprekingen wenste, tenzij het Oostelijk front in het aanbod tot capitulatie was begrepen. Om de uitzichtloze situatie van de vijand aan te geven liet de stafchef de kaarten zien waarop de bestaande vijandelijke stellingen stonden vermeld,

alsook speciale kaarten waarop enige denkbeeldige aanvallen stonden aangegeven. Von Friedeburg was er door geïmponeerd maar hij verklaarde dat hij niet de autoriteit bezat om op de beide fronten te capituleren.

Via het Britse Tweede Leger, dat het dichtstbijzijnde geallieerde hoofdkwartier had in de buurt van Flensburg, ging er namens von Friedeburg een verzoek naar Dönitz om hem toestemming te verlenen tot het ondertekenen van een gelijktijdige onvoorwaardelijke overgave op alle fronten, of dat anders de hoogste bevelhebber in het OKW en de commandanten van de lucht- en zeemacht daarvoor naar Reims moesten komen. Daar de decoding van het bericht en de overbrenging ervan naar het Duitse hoofdkwartier door een koerier wel enige tijd zou vergen, werden de Duitsers voor de nacht ondergebracht op Place Godinot nr. 3, een gebouw dat was gevorderd om onderdak te verlenen aan officieren die een bezoek brachten aan SHAEF. Het antwoord van Dönitz kwam de volgende dag 6 mei, een zondag, binnen, met de mededeling dat het hoofdoperatiën van het OKW, Generaloberst Alfred Jodl, naar Reims zou vliegen in gezelschap van zijn adjutant, Major Wilhelm Oxenius. Kort na 18.00 uur kwamen zij bij SHAEF aan.

Na te zijn ingelicht door von Friedeburg, begon Jodl te verklaren waarom een algehele capitulatie onmogelijk was. Na een uur onderhandelen, rapporteerde generaal Bedell Smith aan Eisenhower dat hij dacht dat de Duitsers uitvluchten verzonnen om tijd te winnen, daar ieder uur dat de capitulatie werd tegengehouden betekende dat meer troepen zich van het oostelijk front konden terugtrekken. Het antwoord van de opperbevelhebber was kort en bondig: ofwel de Duitsers zouden snel de capitulatievoorwaarden accepteren of hij zou alle onderhandelingen afbreken en het westelijke front af-

schermen en door middel van geweld een verdere westwaartse terugtrekking van Duitse soldaten en burgers voorkomen.

Jodl, geconfronteerd met dit ultimatum, nam contact op met Dönitz om machtiging te krijgen een algehele capitulatie te tekenen. Kort na middernacht kwam het antwoord: een volmacht om te ondertekenen volgens de condities die waren gesteld.

Eerder die dag had generaal Bedell Smith persoonlijk aan kolonel Butcher opdracht gegeven de twee vulpennen die gebruikt zouden worden bij de ondertekening in bewaring te nemen en er voor te zorgen dat ze niet werden gestolen. 'Ik bekeek de pennen waarvan Beetle [Bedell Smith] zei dat er een van goud was en de ander van doublé. Ik wist dat ze aan Eisenhower waren toegezonden door een oude vriend die hij vele jaren geleden had ontmoet in de Filippijnen, Kenneth Parker, die maanden geleden had verzocht dat, wanneer en indien de vredesonderhandelingen zouden worden ondertekend, deze pennen zouden worden gebruikt. Hij had echter gevraagd om een van de pennen daarna naar hem op te sturen... Generaal Eisenhower drong er bij mij op aan de pennen met mijn leven te beschermen want hij had beloofd er een van naar zijn oude vriend Parker te sturen en hij dacht er verder aan de gouden pen aan de president te schenken. Ik vroeg hem hoe hij dat dacht te regelen met de Britse minister president, die tenslotte een geallieerd bevelhebber was.'

'“Oh, mijn god, daar heb ik geen moment bij stilgestaan,” antwoordde Eisenhower.' Butcher verhaalt verder wat er daarna gebeurde en hoe hij het probleem met de vulpennen oploste: 'Om ongeveer 01.30 uur werd ik opgebeld. Het was Ruth Briggs [generaal Bedell Smith's secretaresse]. Ze zei: "Het grote feest is begonnen". Dat

Links: Terwijl zij wachtten op de komst van Jodl, waren von Friedeburg en Poleck ondergebracht in dit huis, Place Godinot 3. (US Army) Rechts: Alsof

de tijd heeft stilgestaan, behalve de anachronistische parkeermeters.

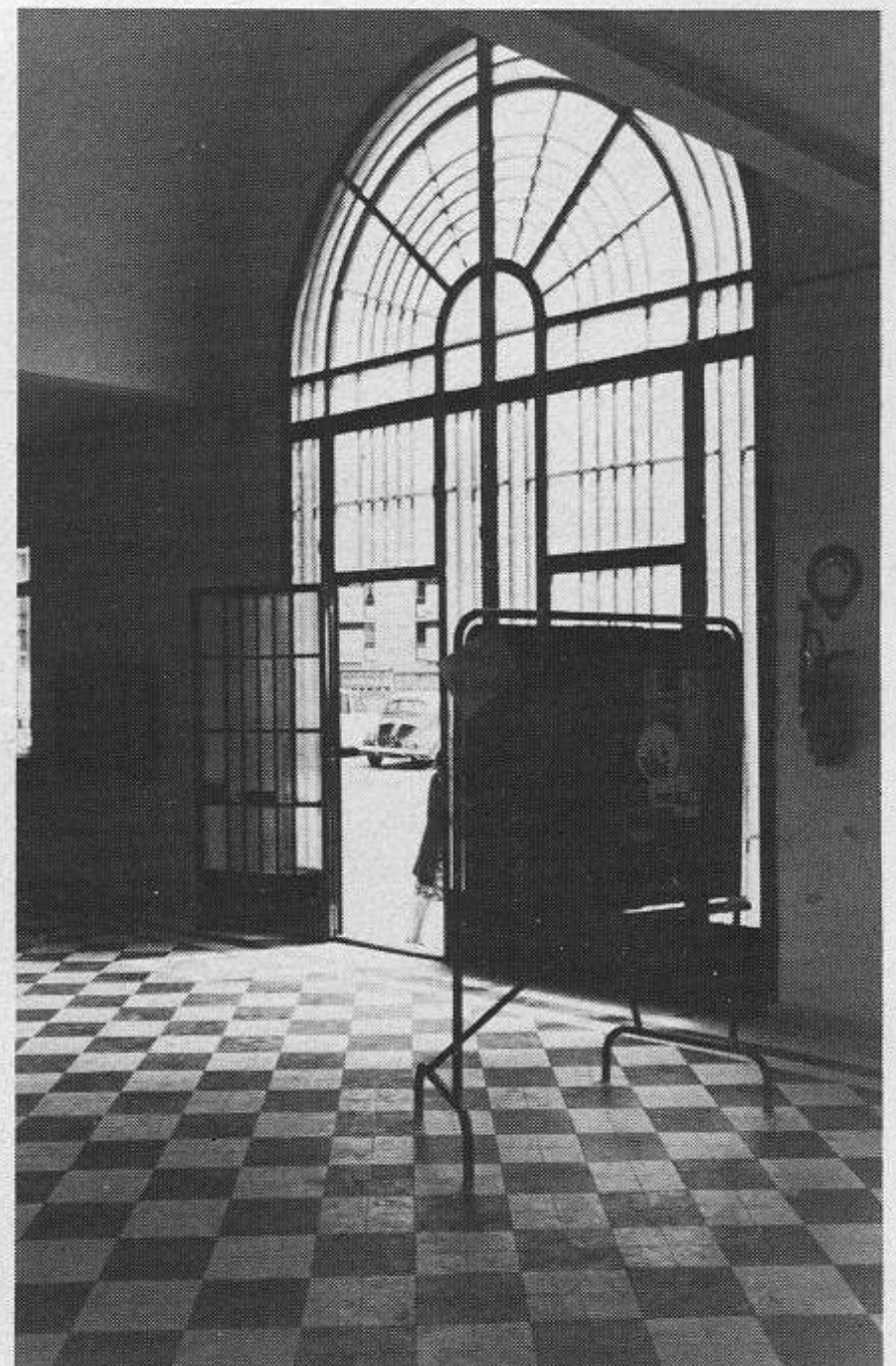
A stone monument with a plaque and a crest. The monument is made of dark stone blocks. At the top, there is a crest featuring a shield with a cross and four smaller shields in the quarters. Below the crest is a large, dark, rectangular plaque with white text. The text on the plaque reads: "HERE, ON 4th MAY 1945, A DELEGATION FROM THE GERMAN HIGH COMMAND SURRENDERED UNCONDITIONALLY TO FIELD-MARSHAL MONTGOMERY ALL LAND, SEA AND AIR FORCES IN NORTH-WEST GERMANY, DENMARK AND HOLLAND." The monument is set on a base of several steps. In front of the base, there is a small, rectangular plaque on the ground. The background is dark and out of focus, showing some trees and a building.

HERE, ON 4th MAY 1945, A DELEGATION
FROM THE GERMAN HIGH COMMAND
SURRENDERED UNCONDITIONALLY
TO FIELD-MARSHAL MONTGOMERY
ALL LAND, SEA AND AIR FORCES
IN NORTH-WEST GERMANY, DENMARK
AND HOLLAND.

THIS SITE WAS DESIGNATED AS A MEMORIAL TO THE
SURRENDER OF THE GERMAN HIGH COMMAND
ON 4th MAY 1945 TO FIELD-MARSHAL MONTGOMERY
ALL LAND, SEA AND AIR FORCES
IN NORTH-WEST GERMANY, DENMARK
AND HOLLAND.

Links: Zondagmiddag laat arriveerde Generaloberst Alfred Jodl, samen met majoor Oxenius, bij de hoofdingang. (US Army) Rechts: De in staal en

glas uitgevoerde entree is ongewijzigd gebleven, evenals de zwarte en witte tegels in de hal.

generaal Ike reeds was gearriveerd, en dat ik, als bezitter van de vulpenen snel naar het hoofdkwartier moest komen, 'Hoe moet de oorlog worden beëindigd zonder vulpenen?', sneerde ze. 'Bij de ingang wemelde het van de correspondenten die wachtten om te worden binnengelaten. Als

ik verstandig was geweest, of als ik ze eerder had opgemerkt, zou ik via de achterkant van het schoolgebouw naar binnen zijn gegaan. Zij waren uit Parijs gekomen in de hoop dat zij de ceremonie mochten verslaan, ondanks het feit dat er al een team van zeventien man aanwezig was voor dit doel. Ik

kon mij hun ondernemingszin wel voorstellen, maar met het oog op al diegenen die vanuit Parijs niet naar Reims waren gekomen in het besef dat zij toch niet werden toegelaten, kon ik weinig voor hen doen ook al had ik dat gewild. Op de stoep staande lichtte ik ze snel in over de gebeurtenissen van de

Hauptquartier, den 6. Mai 1945.

Ich bevollmächtige Generaloberst J o d l ,
Chef des Wehrmachtführungsstabes im Oberkommando
der Wehrmacht, zum Abschluss eines Waffenstill-
standsabkommens mit dem Hauptquartier des Generals
E i s e n h o w e r .

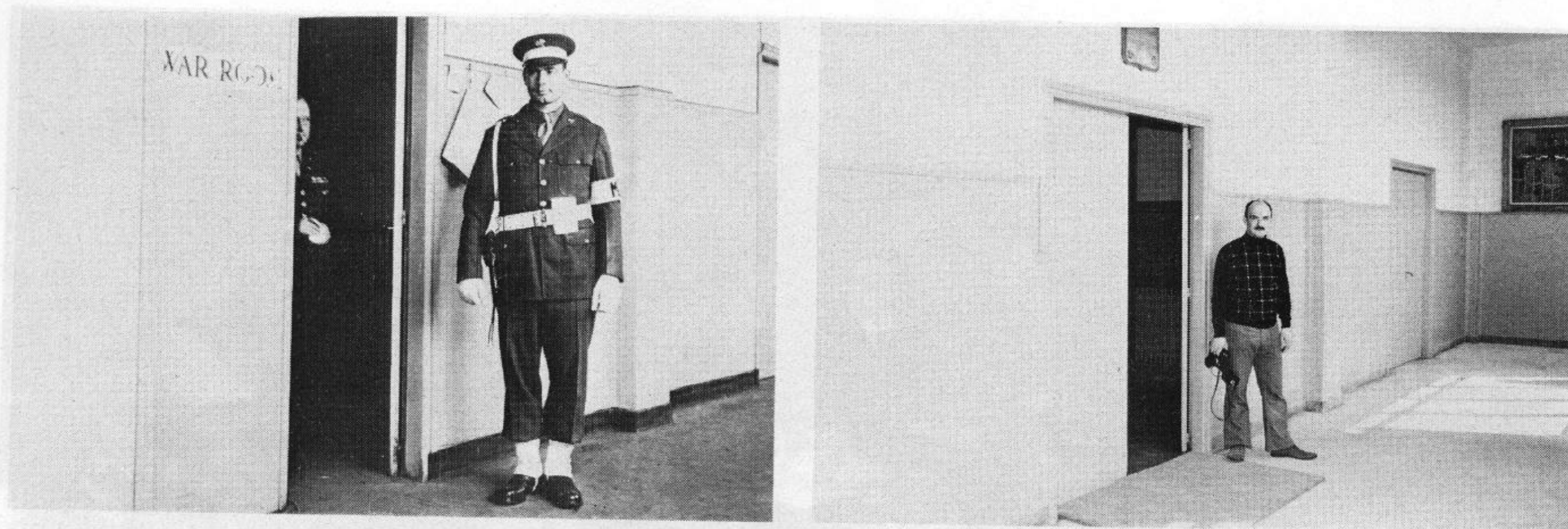

Dönitz
Großadmiral.

Jodl kwam gewapend met deze volmacht. Merk echter op dat Dönitz, door gebruik van het woord 'Waffenstillstand' op een voorlopige staking der vijandelikheden bleef hopen, liever dan toe te stemmen in een regelrechte overgave.

Het hoofd operatiën van het OKW had nauwelijks een blik over voor van Friedeburg, toen hem door de G-2 van SHAEF, generaal-majoor Kenneth Strong, de weg werd gewezen. (Signal Corps)

De operatiekamer van SHAEF bevond zich op de eerste verdieping in een voormalige recreatieruimte die op de binnenplaats van de school uitzag.

afgelopen twee dagen en zei dat ik onmiddellijk op zoek zou gaan naar generaal Allen om hem te vragen of hij iets voor ze kon doen.

'Ik vond generaal Allen in gezelschap van generaal Bull. Zij waren bezig de details uit te werken van de procedure om te voldoen aan de order van de Combined Chiefs of Staff dat het bericht van de beëindiging van de oorlog gelijktijdig door de regeringen van Washington, Moskou en Londen op een later tijdstip zou worden bekendgemaakt. Ik gaf generaal Allen de boodschap over, maar de geteisterde generaal kon er ook weinig aan doen.

'Als ik niet opschoot zou ik zelf het grote evenement missen, dus haaste ik mij naar de operatiekamer, waar de Russische officieren en generaal Spaatz, generaal Morgan, admiraal Burrough, luitenant-generaal Robb en generaal Sevez al stonden te wachten. Generaal Bull kwam achter mij aan.

'Beetle arriveerde, keek naar de rangschikking van de stoelen en sprak even over de te volgen procedure. Het leek wel of hij de enige microfoon in de kamer waar de hele wereld van afhankelijk was, niet opmerkte. Hij knipperde met zijn ogen tegen de schijnwerpers...

'De twee hoofdpersonen, generaal Jodl en admiraal von Friedeburg arriveerden, geëscorteerd door generaal Strong en brigadegeneraal Foord.

Generaal Strong legde de documenten ter ondertekening voor aan generaal Bedell Smith, bij wie ik de gouden vulpen neerlegde. Beetle zei iets tegen de Duitsers wat werd vertaald door generaal Strong. Het was alleen maar dat de documenten klaar lagen voor ondertekening. Waren ze gereed en bereid te ondertekenen? Jodl beaamde dat met een lichte hoofdknik. Ik had de doublé pen al voor hem neergelegd. Jodl moest twee documenten ondertekenen, toen hij klaar was met het eerste stuk nam ik de vulpen weg en gaf hem die van mij... die had ik in Algiers gekregen van Charles Daly. Met deze vulpen tekende hij het tweede document.

'De generaals Bedell Smith, Susloparoff en Sevez [die de afwezige Franse stafchef verving] ondertekenden daarna de beide documenten. Aan het eind van de ondertekeningceremonie ging generaal Jodl in de houding staan, richtte zich tot Smith en zei in het Engels:

'"Ik wilde even iets zeggen." Daarna ging hij verder in het Duits, wat vertaald werd als: "Generaal! Met deze ondertekening ligt het lot van het Duitse volk en de Duitse legers in handen van de overwinnaars. In deze oorlog die meer dan vijf jaar heeft geduurd, hebben beide meer bereikt en geleden dan welk ander volk op de wereld. In dit uur kan ik

alleen maar de hoop uitspreken dat de overwinnaars ze met mildheid zullen behandelen."

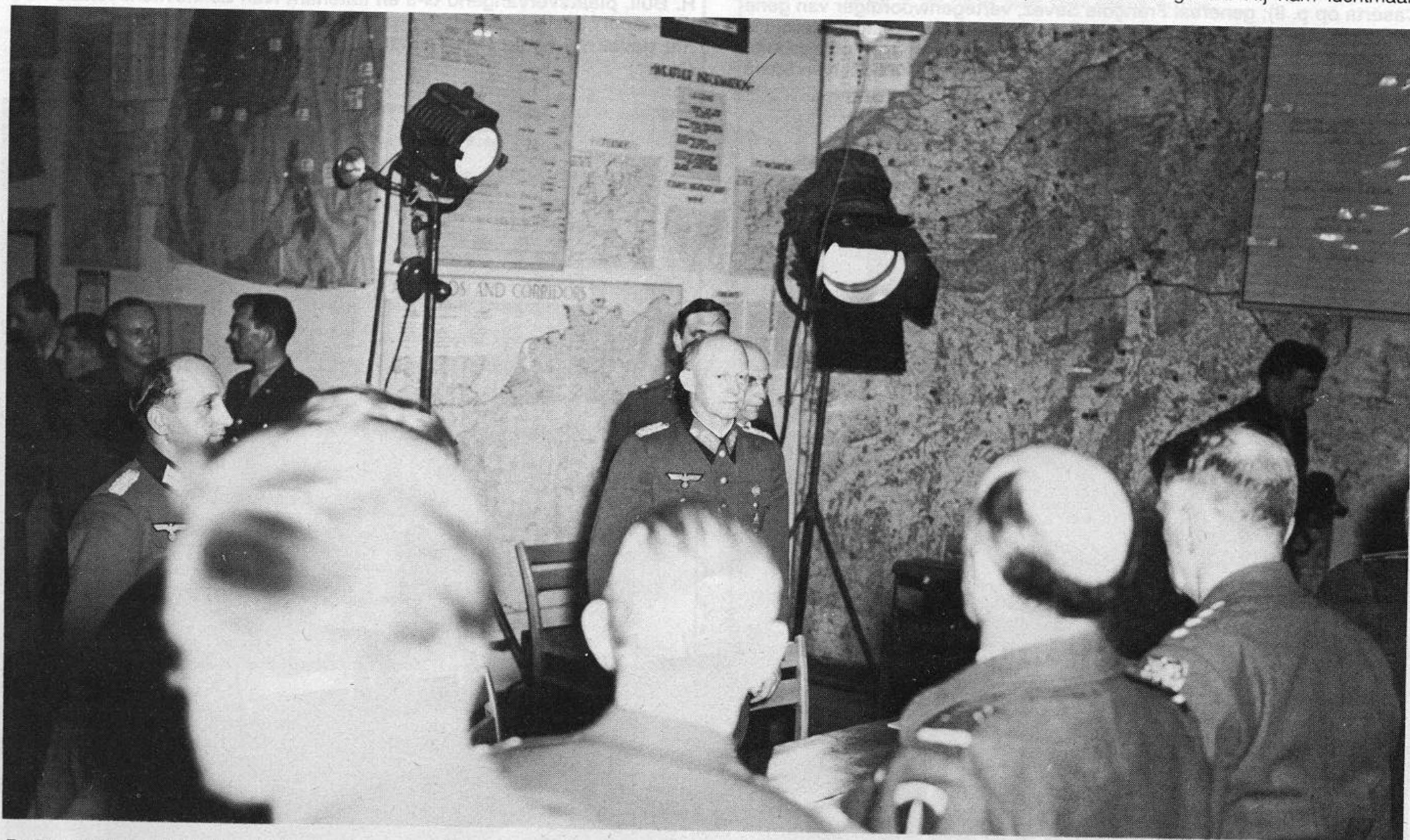
'De officiële tijd van de ondertekening van het capitulatie document was 02.41 uur Brits dubbele Zomertijd.

'Ik had nu drie vulpen, en Ike kon, als hij dat wilde het gouden en het doublé exemplaar naar de Amerikaanse president en de Britse minister president zenden en die van mij naar Parker, de enige moeilijkheid was dat mijn pen een Sheaffer was.

'De delegaties stonden op en de Duitsers gingen naar het vertrek dat hun was toegewezen en de anderen gingen mee naar de kamer van generaal Eisenhower. Hij vroeg de Duitsers streng of zij hadden begrepen wat de voorwaarden inhielden en of zij bereid waren ze uit te voeren. Dit werd vertaald door generaal Strong. Het antwoord was bevestigend; de Duitsers bogen en verlieten de kamer.

'De fotografen wilden meer foto's. Generaal Ike zei ons om bij hem te komen staan. Iemand vroeg of hij de vulpen wilde laten zien. Hij haalde ze te voorschijn en hield ze omhoog in de vorm "V for Victory", waarna er foto's van werden gemaakt en iedereen elkaar gelukwensde.

'Maar Eisenhower was nog niet klaar met zijn werk. Hij moest nog een korte radiuitzending maken en een persconferentie geven. Hij nam luchtmaar-

De Duitse delegatie betreedt de operatiekamer om te worden begroet door het harde licht van de fotolampen ... en in rechtstreeks contrast met de ontvangst in Baldham (p. 19), werden de Duitsers hier staande door de

geallieerde autoriteiten ontvangen. Achter Jodl staat - gedeeltelijk zichtbaar - von Friedeburg. (Signal Corps)

De spelers zijn verzameld en het toneel is gereed, terwijl kapitein ter zee Butcher op de achtergrond de pennen in de gaten houdt. De geallieerde delegatie bestond v.l.n.r. uit: luitenant-generaal Sir Frederick Morgan, plaatsvervangend stafchef (niet te verwarren met de generaal Morgan in Caserta op p. 8); generaal François Sevez, vertegenwoordiger van generaal Alphonse Juin, stafchef van generaal de Gaulle; admiraal Harold M. Burrough, opperbevelhebber Allied Naval Expeditionary Forces; luitenant-generaal Bedell Smith, stafchef SHAEF; generaal-majoor Ivan Suslo-

paroff, Russisch liaison-officier bij SHAEF, met achter zich luitenant Ivan Chermiaev; generaal Carl Spaatz, opperbevelhebber van de Amerikaanse Strategische Luchtstrijdkrachten; luchtmaarschalk Sir James M. Robb, plaatsvervangend stafchef voor de luchtmacht; generaal-majoor Harold R. Bull, plaatsvervangend G-3 en luitenant Ivan Zenkovitch, vertaler. De lege stoel naast Bedell Smith was bestemd voor generaal Strong, die, voor het geval het nodig was, achter de Duitsers stond als vertaler. (Signal Corps)

Only this text in English is authoritative

ACT OF MILITARY SURRENDER

1. We the undersigned, acting by authority of the German High Command, hereby surrender unconditionally to the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and simultaneously to the Soviet High Command all forces on land, sea, and in the air who are at this date under German control.

2. The German High Command will at once issue orders to all German military, naval and air authorities and to all forces under German control to cease active operations at 2301 hours Central European time on 8 May and to remain in the positions occupied at that time. No ship, vessel, or aircraft is to be scuttled, or any damage done to their hull, machinery or equipment.

3. The German High Command will at once issue to the appropriate commanders, and ensure the carrying out of any further orders issued by the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and by the Soviet High Command.

4. This act of military surrender is without prejudice to, and will be superseded by any general instrument of surrender imposed by, or on behalf of the United Nations and applicable to GERMANY and the German armed forces as a whole.

5. In the event of the German High Command or any of the forces under their control failing to act in accordance with this Act of Surrender, the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and the Soviet High Command will take such punitive or other action as they deem appropriate.

Signed at *Rheims 0241* on the *7th* day of May, 1945.
France

On behalf of the German High Command.

W. M.

IN THE PRESENCE OF

On behalf of the Supreme Commander,
Allied Expeditionary Force.

On behalf of the Soviet
High Command.

H. B. Smith

Isaurov

Steu -2-
Major General, French Army
(Witness)

Het capitulatie document, dat hier wordt getekend door Bedell Smith met de gouden pen, was niet het enige stuk dat in Reims ondertekend moest worden. Jodl gaf ook de plechtige belofte af er voor te zorgen dat de Duitse commandanten van het leger, de marine en de luchtmacht op een latere datum zouden verschijnen voor de formele ratificatie van de onvoorwaardelijke overgave. Een tweede document, getekend door de stafchef van

SHAEF bevatte bevelen voor het Duitse leger en de Luftwaffe in Noorwegen en de Kanaal Eilanden. Het langste document ligt voor admiraal Burrough. Daar worden instructies gegeven aan de Kriegsmarine. De volmacht van Dönitz aan Jodl om de capitulatie te tekenen (gereproduceerd op p. 28) ligt rechts op de tafel. (Signal Corps)

Generaal-majoor Susloparoff was in feite slechts gemachtigd om deel te nemen aan de besprekingen en hij had geen machtiging om enig document uit naam van het Russische opperbevel te tekenen. Aldus werd de volgende dag een nieuwe ondertekeningssplechtigheid in Berlijn gearrangeerd om de indruk te vermijden dat Dönitz een afzonderlijke overgave aan de Britse en Amerikaanse strijdkrachten had weten te bewerkstelligen, zoals zijn wens was geweest. (Signal Corps)

Het Reims document, dat hier voor Frankrijk wordt getekend door generaal-majoor Sevez, gaf de Duitsers een adempauze van meer van 44 uur voordat het in werking trad, nl. van 02.41 uur op 7 mei tot 23.01 op 8 mei. Dit was een belangrijke concessie van SHAEF die de Duitsers in staat stelde meer troepen naar het westen te verplaatsen teneinde ze te kunnen overgeven aan de Westelijke Geallieerden. (Signal Corps)

schalk [Tedder] met zich mee naar de operatiekamer, zodat beide Geallieerden zich samen vertoonden. Eisenhower sprak voor de vuist weg een kort woord. Hij moest even opnieuw beginnen nadat ik had ingegrepen. Hij had het woord "wapenstilstand" gebruikt en ik was bang dat deze term, die bij mij associaties oproep aan alle laksheid en onverschilligheid die de periode tussen de beide wereldoorlogen had gekenmerkt, verkeerd zou overkomen. Snauwend en grauwend gaf hij toe en verving het woord in "overgave".

Om 03.24 uur telegrafeerde hij aan de Combined Chiefs of Staff: 'De opdracht van de geallieerde legers was volbracht om 02.41 uur plaatselijke tijd, 7 mei 1945, Eisenhower'. Hij zond daarna een officieel bericht aan het Russische opperbevel, waarin hij de nadruk oplegde dat de Duitsers erin hadden toegestemd afgevaardigden te zenden naar een plaats die zou worden aangewezen door Eisenhower en de Russen voor de officiële ondertekening.

Nadat SHAEF het schoolgebouw had ontruimd en naar Frankfurt was verplaatst, werd de operatiekamer in stand gehouden en op 7 juli 1945 overgedragen aan de stad Reims. De kaarten en grafieken die waren verwijderd werden door andere vervangen en in dezelfde positie opgehangen.

Toen wij ter gelegenheid van de dertigste gedenkdag van de capitulatie een bezoek brachten aan Reims was er niet veel veranderd aan de operatiekamer. Er was alleen een houten reling voor de tafel geplaatst die nog steeds in de hoek van de kamer staat waar de fotografen hem hadden neergezet in 1945. Maar tien jaar later waren er, vooruitlopend op de te verwachten toenemende stroom bezoekers voor de 40ste herdenkingsdag, wijzigingen aan het gebouw aangebracht, die het oorspronkelijke karakter ervan enigszins hebben aangetast. Nu gaat men door een andere deur naar binnen dan die welke in 1945 werd gebruikt. Voorts zijn er liften in het gebouw gekomen. Toen wij onze foto's maakten in maart 1985 lagen er door het hele gebouw allerlei bouwmaterialen verspreid en het was dankzij de hulp van de conservator, Monsieur Francois Pomarède van het Musée St Denis, dat de operatiekamer werd opgeruimd zodat wij een foto konden maken.

Generaal Eisenhower had niet eerder de Duitse delegatie willen ontmoeten dan nadat deze de overgave had getekend. Hij gaf generaal Bedell Smith opdracht namens hem te tekenen, mogelijk omdat hij hoger in rang zou zijn geweest dan zijn Duitse tegenspeler. Indien Generalfeldmarschall Keitel aanwezig was geweest, zou hem dit misschien van gedachten hebben doen veranderen. Deze vrolijke foto toont Eisenhower terwijl hij de twee gouden pennen aan de pers toont. Kapitein ter zee Butcher, achter hem, ziet er nog steeds bezorgd uit. (Signal Corps)

De persconferentie. Eisenhower kijkt nu enigszins wrevelig, nadat Butcher hem even tevoren had gecorrigeerd toen hij de overgave aanduidde als 'wapenstilstand'. Toen Eisenhower werd benoemd tot opperbevelhebber van de Amerikaanse strijdkrachten in Europa en van de Amerikaanse bezettingsstrijdkrachten in Duitsland en tevens Amerikaanse vertegenwoordiger werd in de Geallieerde Controle Commissie, werd luchtmaarschalk Tedder waarnemend opperbevelhebber.

Berlijn, Duitsland

Terwijl generaal Eisenhower ervoor had gezorgd dat de Sovjet vertegenwoordiger bij SHAEF, generaal-majoor Susloparoff, volledig geïnformeerd bleef over de onderhandelingen in Reims, zorgde de opperbevelhebber er ook voor dat Moskou op de hoogte werd gesteld van de verdere ontwikkelingen. Daar het echter het weekeinde was van het Russische pasen, kon geen rechtstreeks contact worden verkregen met leden van de generale staf van het Rode Leger die beslissingsbevoegdheid bezaten. Zij hadden zich, naar werd vernomen, teruggetrokken op het platteland.

In de boodschap van Eisenhower, die de geallieerde militaire missie in Moskou overbracht aan de daaraan verbonden Russische liaison officieren, vroeg hij of de Russen nog iets wilde toevoegen of veranderen aan de voorwaarden die waren gesteld in Reims. Verder vroeg generaal Eisenhower of zij wensten dat de 'formaliteit van de ondertekening zou worden herhaald voor andere Russische vertegenwoordigers' op elke plaats die zij wensten voor te stellen, en of zij wilden deelnemen aan de meer formele ratificatieprocedure die zou volgen. Wegens de moeilijke bereikbaarheid van de Russische leiders kwam het antwoord van generaal Antonov pas bij SHAEF binnen nadat in Reims de ondertekening al had plaatsgevonden. In antwoord op het telegram van Eisenhower, verklaarde generaal Antonov dat Dönitz, ondanks zijn aanbod tot capitulatie, nog steeds de Duitse troepen bevelen gaf te vechten tegen de Russische strijdkrachten in het oosten. Het bericht vestigde de aandacht op de verandering in de bewoordingen van het capitulatie-document dat in Reims was opgesteld vóór de definitieve ondertekening. (In zijn telegram van 6 mei had generaal Eisenhower gesproken over een wapenstilstand, een term die werd weggelaten toen de Duitsers toestemden in onvoorwaardelijke overgave). Een ander verzoek van de Russen - dat de vijand afgezanten moest sturen voor het ratificeren van de capitulatievoorwaarden - was reeds ingewilligd. De USSR vroeg ook om bepaalde bewoordingen uit het voorstel van de Europese Adviescommissie toe te voegen. Tenslotte vroeg generaal Antonov of de ondertekening van de acte van militaire overgave kon plaatsvinden in Berlijn, er op wijzend dat maarschalk Georgi Zhukov het Rode Leger zou vertegenwoordigen.

Het Russische antwoord gedateerd 6 mei, maar pas op 7 mei overhandigd aan generaal-majoor John R. Deane (hoofd van de Amerikaanse militaire missie in Moskou), hield in dat de Russen maar een ondertekening van het document verlangden en zij waren het niet eens met de suggestie dat er een preliminaire ondertekening zou plaatsvinden waarbij generaal Susloparoff de Russen zou vertegenwoordigen. Generaal Deane en admiraal E.R. Archer (hoofd van de Britse militaire missie) veronderstelden dat generaal Eisenhower niet zou instemmen met een uitstel waarbij onnodig levens in de waagschaal zouden worden gesteld.

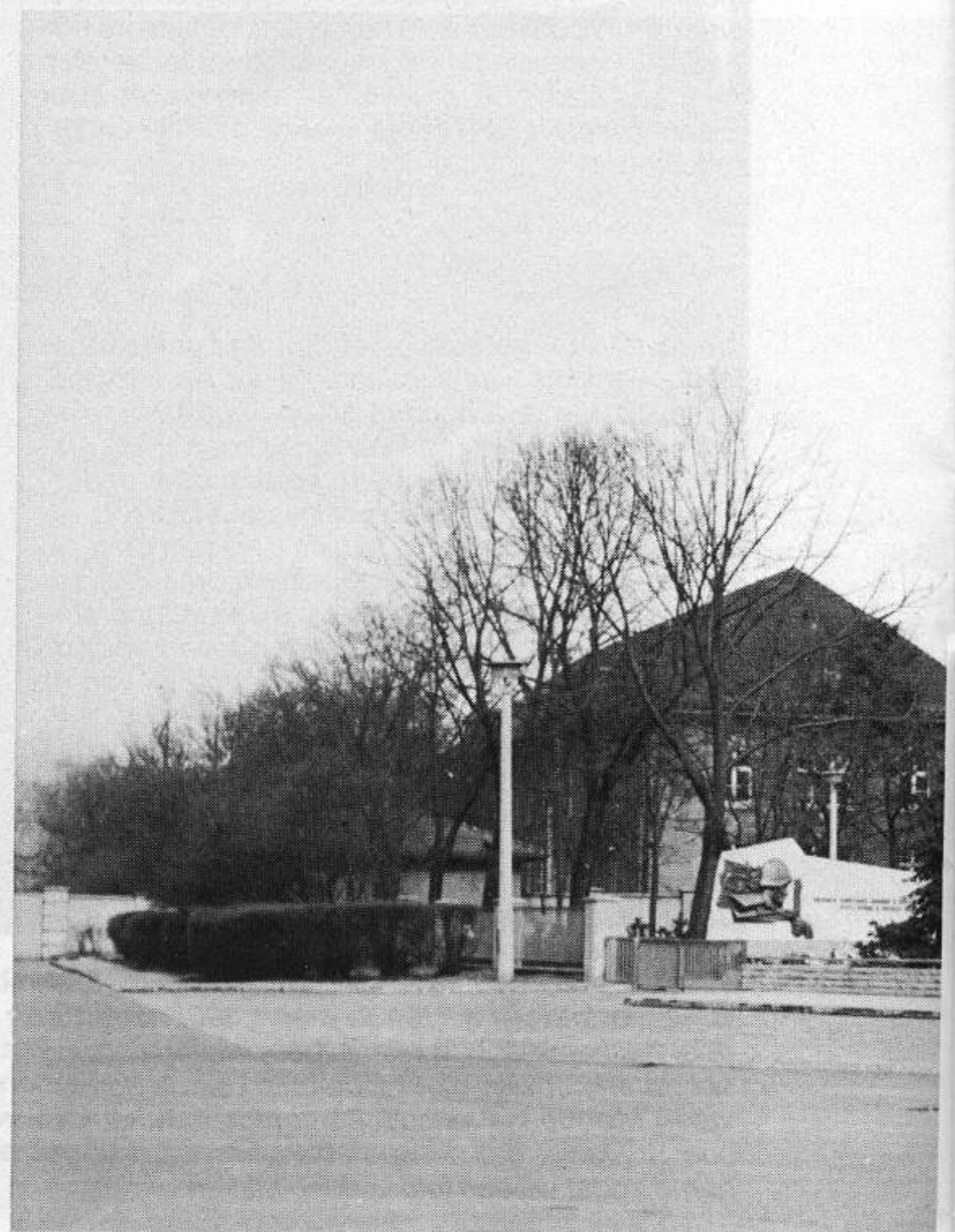
De voormalige Duitse genieschool bleef tijdens de slag om Berlijn onbeschadigd. Daar vond de ratificatie-plechtigheid plaats. Thans is er het Sovjet Commando in Oost-Berlijn gevestigd. (US Army)

Zij hadden er aan kunnen toevoegen dat ieder uitstel de Duitsers zou hebben geholpen nog meer troepen terug te trekken van het Russische front. Generaal Eisenhower antwoordde snel dat de Westelijke machten er nauwgezet op hadden toegezien dat er geen afzonderlijke wapenstilstand zou worden gesloten. Eisenhower wees erop dat er een verkort document van overgave was getekend vóór de aankomst van het Russische antwoord, maar dat er maatregelen waren getroffen voor de afgevaardigden van het Duitse oppercommando om aanwezig te zijn bij een meer formele ondertekening. Hij maakte duidelijk dat hij bereid was op 8 mei naar Berlijn te komen voor de plechtigheid op de tijd die generaal Zhukov zou vaststellen. Hij voegde er echter aan toe dat indien slecht weer zijn komst verhinderde, de hoofden van de Britse en Amerikaanse militaire missies in Moskou naar Berlijn zouden komen om hem te vertegenwoordigen. Eisenhower's aanvankelijke voornemen naar Berlijn te gaan werd bekritiseerd door enige leden van zijn staf die de noodzaak niet inzagen van een herhaling van de ondertekening. Toen echter de Britse minister president ook bezwaren maakte, wees de opperbevelhebber als zijn vertegenwoordiger zijn plaatsvervanger, de Britse luchtmaarschalk Sir Arthur Tedder, aan. Deze werd vergezeld door een delegatie met o.a. generaal Carl Spaatz, commandant van de Amerikaanse Strategische Luchtmacht in Europa, de G-2, generaal-majoor Strong, de G-3 van SHAEF generaal-majoor Harold R. Bull, generaal de Lattre de Tassigny van het Franse Eerste Leger en admiraal Harold Burrough, de geallieerde opperbevelhebber ter zee. Generaal Deane en admiraal Archer vertrokken uit Moskou voor het geval het gezelschap van de opperbevelhebber niet bij de ondertekening aanwezig kon zijn. De Duitse afgevaardigden waren de chef van het OKW, Generalfeldmarschall Wilhelm Keitel en verder Generaladmiral von Friedburg en de commandant van de Luftwaffe, Generaloberst, Hans Jürgen Stumpff.

De vertegenwoordigers uit het westen arriveerden voor de middag in Berlijn en werden naar de Genieschool gebracht in Karlshorst, een voorstadje aan de oostkant van Berlijn. Een ontmoeting tussen Tedder en de Russen werd uitgesteld tot vier uur in de middag, daar Zhukov moest wachten op de aankomst uit Moskou van Stalin's vertegenwoordiger, Andrei Y. Vishinsky.

Voor de officiële ontmoeting waren er al moeilijkheden gerezen met betrekking tot het protocol. Generaal de Lattre had kort na zijn aankomst ontdekt dat de Franse vlag ontbrak in de hal waar de ondertekening zou plaatsvinden en eiste dat er onmiddellijk een moest worden opgehangen. Daar er geen Franse vlag voorhanden was, vervaardigden de Russen er een, waarbij zij aanvankelijk de fout maakten een Nederlandse vlag te ontwerpen in plaats van een Franse. De goede vlag was klaar voor men met de plechtigheid begon. Een andere

kwestie, die van de ondertekening van het document, was niet zo makkelijk op te lossen. Generaal de Gaulle, die generaal de Lattre had aangewezen om voor Frankrijk te tekenen, had gezegd dat hij de status zou hebben van medeondertekenaar als het document werd getekend door Eisenhower. Als de opperbevelhebber niet aanwezig zou zijn moest de Lattre er op staan dat hij dezelfde status kreeg als de Britse afgevaardigde, tenzij de laatste zou tekenen in plaats van generaal Eisenhower (wat Tedder als plaatsvervangend opperbevelhebber zou doen). Generaal de Lattre, die zijn instructies aan Tedder die middag had meegedeeld, kreeg te horen dat hij en generaal Spaatz zouden tekenen als medeondertekenaars - een voorstel waar Zhukov mee instemde. Deze regeling werd echter verstoord door de komst van Vishinsky. Deze vond dat de Lattre wel zelfstandig kon tekenen, daar zijn ondertekening de publieke erkenning zou zijn van de herrijzenis van Frankrijk, maar dat Spaatz dat niet mocht daar Tedder zowel de Britse als de Amerikaanse strijdkrachten vertegenwoordigde. Generaal Spaatz stond er echter op dat hij zou tekenen als de Franse generaal dit zou doen, terwijl

de Lattre aan zijn instructies vasthield en verklaarde dat als hij naar Frankrijk zou terugkeren zonder de capitulatie van het Derde Rijk te hebben ondertekend hij waard was gehangen te worden. Tedder beloofde het voor hem op te nemen en ging weer met de Russen hierover onderhandelen.

Boven: Luchtmaarschalk Sir Arthur Tedder, voormalig bevelvoerder luchtmacht officier in het Midden Oosten en geallieerde luchtmachtcommandant in het Middellandse Zee gebied, werd op 17 januari 1944 benoemd tot plaatsvervangend opperbevelhebber. In Berlijn nam hij Eisenhower's plaats in, gedeeltelijk omdat de Sovjet gevlmachtigde, maarschalk Georgi Zhukov, bevelhebber was van een Legergroep, aanmerkelijk lager in rang dan Eisenhower. (US Army) **Onder:** Een gedenksteen, nl een T-34 tank, alsmede een plaquette op de muur van het gebouw herinneren aan zijn historische rol. (Allgemeiner Deutsche Nachrichtendienst)

Hooghartigheid, minachting en arrogantie - al deze qualificaties zijn door historici gebruikt om het optreden te beschrijven van Generalfeldmarschall Keitel tijdens de plechtigheid, hier perfect in beeld gebracht door een fotograaf van het Signal Corps. Links van hem de geduchte von

Friedeburg die voor de derde maal in vier dagen moest verschijnen, alsmede een nieuw gezicht: Generaloberst Hans Jürgen Stumpff, chef van de Luftwaffe. Met Hitler dood, vertegenwoordigde Keitel zowel het OKW als het leger, aangezien er geen afzonderlijke legercommandant meer was.

Er werd verscheidene uren over gedebateerd, Zhukov hield vast aan zijn standpunt dat er geen medeondertekenaars nodig waren terwijl Tedder er op wees dat het geen kwestie van logica was maar dat er een naam moest komen die 40 miljoen Fransen en een die 140 miljoen Amerikanen vertegenwoordigde. Hij voegde er aan toe dat SHAEF drie vlaggen representeerde terwijl de Russen slechts met een vlag rekening hadden te houden. Tegen het eind van de discussie toen Vishinsky op zijn horloge keek, maakte Tedder van de situatie gebruik door te zeggen 'Ja, wij schijnen geen wodka of iets te eten te krijgen, wat dunkt U?' De Russische vertegenwoordiger verliet kort daarna de kamer en

keerde terug met het voorstel dat de namen van de medeondertekenaars, wat lager onder die van de hoofdpersonen zouden worden geschreven. Dit voorstel, dat meteen werd aanvaard, maakte een eind aan een discussie die had geduurd van 's middags tot middernacht.

Met de schikking inzake het protocol waren de afgevaardigde van de Westelijke machten en de USSR klaar de Duitsers te ontvangen. De militaire capitulatie-acte die aan de Duitsers zou worden voorgelegd verschild met die van Reims maar op een paar punten en deze werden tijdens de middag snel afgewikkeld.

Voor de officiële ondertekening namen de afgevaardigden van de zegevierende strijdsmachten hun plaats in aan de hoofdtafel. Maarschalk Zhukov zat in het midden met aan zijn linkerhand luchtmaarschalk Tedder, daarnaast generaal Spaatz en dan generaal de Lattre. toen admiraal Burrough in de stoel aan Zhukov's rechterkant wilde plaatsnemen, merkte hij dat die al was bezet door iemand die hij niet herkende. Het was Vishinsky aan wiens rechterkant de admiraal gedurende de plechtigheid zat.

Het was al na 23.00 toen maarschalk Zhukov de bijeenkomst opende en het bevel gaf de Duitsers binnen te laten. Generalfeldmarschall Keitel, ad-

ACT OF MILITARY SURRENDER

1. We the undersigned, acting by authority of the German High Command, hereby surrender unconditionally to the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and simultaneously to the Supreme High Command of the Red Army all forces on land, at sea, and in the air who are at this date under German control.

2. The German High Command will at once issue orders to all German military, naval and air authorities and to all forces under German control to cease active operations at 2301 hours Central European time on 8th May 1945, to remain in the positions occupied at that time and to disarm completely, handing over their weapons and equipment to the local allied commanders or officers designated by Representatives of the Allied Supreme Commands. No ship, vessel, or aircraft is to be scuttled, or any damage done to their hull, machinery or equipment, and also to machines of all kinds, armament, apparatus, and all the technical means of prosecution of war in general.

3. The German High Command will at once issue to the appropriate commanders, and ensure the carrying out of any further orders issued by the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and by the Supreme High Command of the Red Army.

4. This act of military surrender is without prejudice to, and will be superseded by any general instrument of surrender imposed by, or on behalf of the United Nations and applicable to GERMANY and the German armed forces as a whole.

5. In the event of the German High Command or any of the forces under their control failing to act in accordance with this Act of Surrender, the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and the Supreme High Command of the Red Army will take such punitive or other action as they deem appropriate.

6. This Act is drawn up in the English, Russian and German languages. The English and Russian are the only authentic texts.

Signed at Berlin on the 8th day of May, 1945

Hans Keitel
On behalf of the German High Command

IN THE PRESENCE OF:

Admiral
On behalf of the Supreme Commander Allied Expeditionary Force

On behalf of the Supreme High Command of the Red Army

At the signing also were present as witnesses:

J. L. P. ...
General Commanding in Chief First French Army

Charles de Gaulle
General, Commanding United States Strategic Air Forces

miral von Friedeburg en Generaloberst Stumpff, tezamen met hun adjudanten, traden naar voren en aan hen werd gevraagd of zij begrepen wat het document inhield en wat hun bevoegdheid inzake de capitulatie was. Luchtmaarschalk Tedder vroeg daarna of zij bereid waren te tekenen. Op het bevestigende antwoord, werden hun de afschriften van de militaire capitulatie-acte overhandigd. Generaal de Lattre constateerde met vreugde de zetelverandering die hem naast Keitel had geplaatst en hij kon vaststellen hoe deze zijn handtekening zette. Toen om ongeveer 23.30 uur de Duitsers klaar waren met de ondertekening, plaatsten maarschalk Zhukov en luchtmaarschalk Tedder hun handtekeningen namens de respectieve commando's, daarna werd aan generaal Spaatz en de Lattre gevraagd hun handtekening als medeondertekenaar te zetten. Er ontstond wat verwarring toen bleek dat zij geen vulpen bij zich hadden, ondanks het feit dat er een urenlang dispuut was geweest over hun recht om te mogen tekenen. De ceremonie was om ongeveer 23.45 uur beëindigd en maarschalk Zhukov gaf de Duitsers bevel zich te verwijderen. Keitel, met zijn monocle op en zijn maarschalkstaf onder zijn arm schreed de zaal uit met dezelfde arrogantie die tijdens de gehele bijeenkomst de delegaties slecht was bevallen.

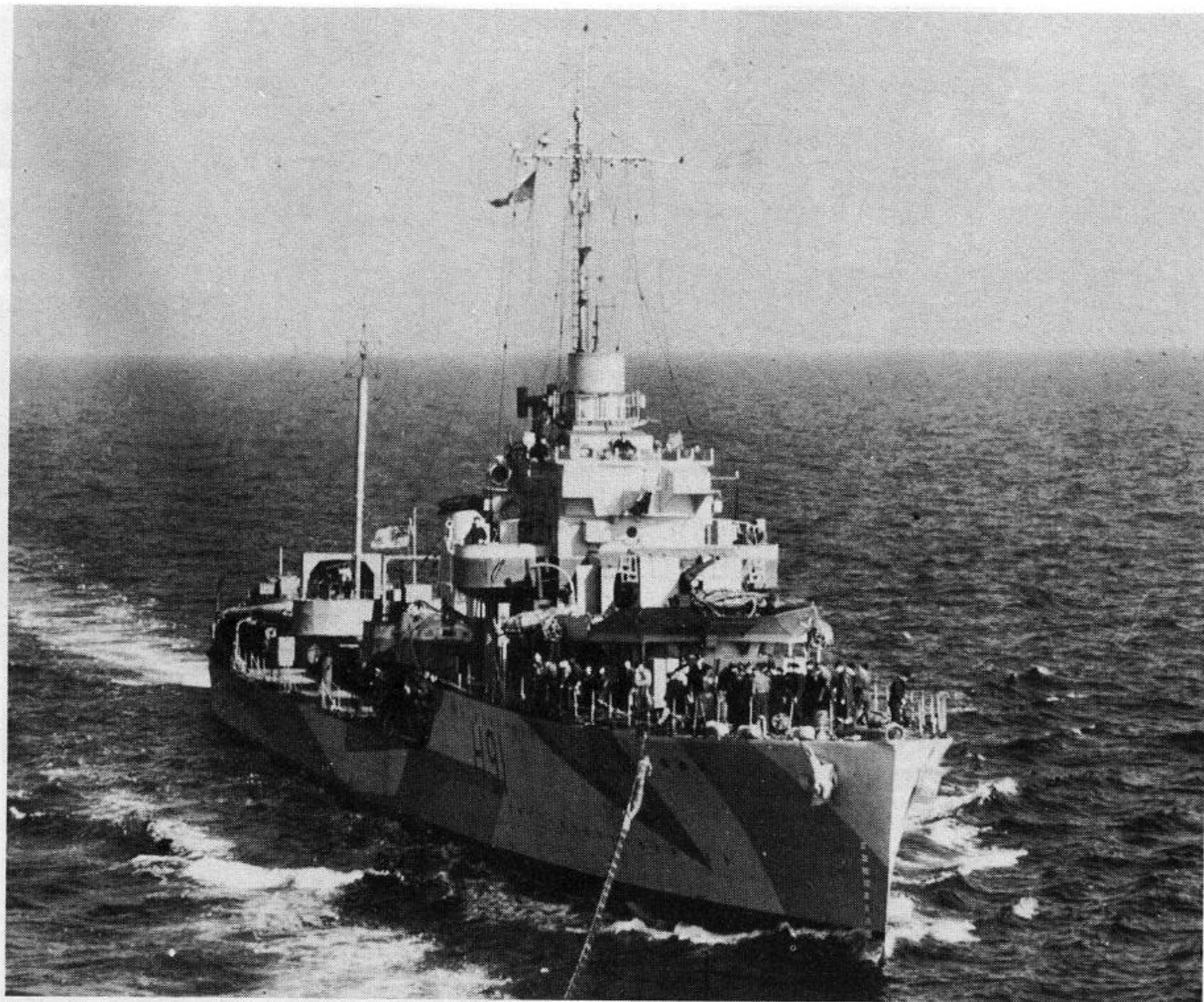
Clifford Webb van de Daily Herald was aanwezig bij de ceremonie en schreef dat het 'waarschijnlijk de lachwekkendste capitulatie-scene uit de geschiedenis was'. Toen Keitel de kamer binnenkwam 'konden de Russische fotografen hun enthousiasme niet langer inhouden en zij drongen naar voren totdat zij de tafel zowat overspoelden, en duwden en trokken om hun camera's dichtbij het van woede vertrokken gelaat van Keitel te krijgen op het moment dat hij tekende'. Verslaggevers stonden op stoelen totdat anderen hen eraf duwden... Na de ondertekening werden de documenten zorgvuldig opgeborgen in blauwe omslagen en iedereen verplaatste zich naar de grote wachtkamer om te converseren en bier te drinken, ook maarschalk Zhukov. Ondertussen verschenen er een paar diensters in de conferentiekamer die deze snel op orde brachten om er een banket te

Keitel stond in Neurenberg terecht. Hij werd schuldig bevonden aan het voeren van een agressieve oorlog, schending van het oorlogsrecht en misdaden tegen de mensheid. Hij werd op 16 oktober 1946 ter dood gebracht. Boven: Fotografisch pandemonium - opname van een Russische cameraman. Onder: Het vertrek waar geschiedenis werd gemaakt: het einde van de Tweede Wereldoorlog in Europa. (Allgemeiner Deutsche Nachrichtendienst)

kunnen houden. Daarna werd er vijf uur lang gegeten en gedronken, getoast en muziek gemaakt. Maarschalk Zhukov ontspande steeds meer naarmate de nacht vorderde, en de hoofdtafel werd al gauw het toneel van uitbundigheid en handenschudderij en algemene blijdschap en plezier die door de mensen aan de andere tafels snel werd nagevolgd. De 9e mei is nu Overwinningdag in Rusland. De militaire academie in Berlijn is thans 'Gedenkstätte Berlin-Karlshorst' en ervoor staat op een voetstuk een T-34 tank naast een gedenkteken in bas reliëf. De kamer die gebruikt werd voor de ondertekeningsovereenkomst verkeert nog in dezelfde staat als in 1945 en is een trekpleister voor toeristen.

De Kanaal Eilanden

De Kanaal Eilanden - Jersey, Guernsey, Alderney en Sark - een paar mijl ten westen van het schiereiland Cherbourg, waren in juni 1940, nadat de Franse kustlijn in handen was gevallen van de Duitsers, als onhoudbaar door de Britse regering opgegeven. De drie grote eilanden waren versterkt met kanonnen tot 12-inches, waardoor een frontale aanval gelijk stond met zelfmoord. De Geallieerden maakten dan ook geen aanstalten de eilanden te heroveren, zodat zij a.h.w. in een geïsoleerd binnenwater kwamen te liggen nadat de zegevierende legers door Frankrijk naar het oosten trokken, richting Duitsland.

In mei 1945 was vice-admiral Friedrich Höffmeier commandant van de Kanaal Eilanden en zijn hoofdkwartier was gevestigd op Guernsey. Op 3 mei zonden de geallieerden hem een radioboodschap waarin hem werd gevraagd of hij gereed was zich over te geven: zijn antwoord, verzonden in de avond van 6 mei bevatte de boodschap dat '...de commandant van de Kanaal Eilanden alleen orders opvolgt van zijn eigen regering'.

Toen in Reims op 7 mei om 02.41 in de morgen de algehele capitulatie van alle Duitse strijdkrachten werd ondertekend, was precies omschreven dat alle vijandelijkheden op 8 mei om middernacht moesten worden gestaakt. Daar de Geallieerden vreesde dat Höffmeier dit nieuws wellicht niet vernomen zou hebben, werd er weer een radiobERICHT verzonden, waarin hem werd opgedragen vertegenwoordigers te zenden naar een rendez-vous op zee, vier mijl ten zuiden van Les Hanois, de vuurtoren van Guernsey. De vice-admiral antwoordde dat hij nu van zijn regering toestemming had gekregen en dat zijn vertegenwoordiger rond het middaguur op 8 mei op de afgesproken plaats zou zijn. Maandenlang hadden de Geallieerden plannen voorbereid voor de bevrijding van de eilanden. Deze operatie, onder de code-naam NESTEGG, was echter gebaseerd op een niet geweldadige overname, daar men er niet aan dacht de eilanden met geweld te veroveren. Een speciale eenheid, No. 135, onder commando van brigade-generaal Alfred Snow (aan wie ook een groep voor civiele zaken was toegevoegd) werd aangewezen voor NESTEGG en de commandant verliet Plymouth aan boord van HMS *Bulldog*, vergezeld van HMS *Beagle*, voor het rendez-vous met de Duitsers. De vertegenwoordiger van Höffmeier was Kapiteinleutnant Armin Zimmermann, die vanaf zijn mijnenvaarder met een rubberbootje werd overgebracht naar de *Bulldog*. Hij vertelde brigade-generaal Snow dat hij alleen instructies had de 'wapenstilstandsvoorwaarden' naar zijn commandant over te brengen. De generaal wees erop dat de ontmoeting was

HMS Bulldog, het schip waarop Generalmajor Siegfried Heine in Guernsey tekende. (IWM)

gearrangeerd om de onmiddellijke en onvoorwaardelijke overgave te aanvaarden van de Duitse strijdkrachten. Als hij geen volmacht had te tekenen moest iemand die daar toe wel gemachtigd was voor middernacht verschijnen. De Duitser stemde toe maar waarschuwde de generaal nogal aanmatigend dat deze zich van de kust moest verwijderen daar dit misschien zou worden uitgelegd als een uitnodiging het vuur te openen. Geschokt door Zimmermann's schaamteloosheid zou Snow hebben geantwoord: 'Zeg aan admiraal Höffmeier dat wanneer hij op ons het vuur opent, hij morgen door ons wordt opgehangen.'

Het was na middernacht toen hij terugkeerde met Generalmajor Siegfried Heine, stafchef van Höff-

meier en commandant van de bezettingstroepen op Guernsey. Maar daar de algemene 'Reims' capitulatie nu van kracht was besloot brigade-generaal Snow naar de haven van Guernsey, St. Peter Port, op te stomen en op 9 mei om 07.14 uur werd op het halfdek van de *Bulldog* de capitulatie getekend.

Toen de operatie NESTEGG werd opgezet door de Geallieerden, werd er uitgebreid aandacht geschonken aan de eeuwenoude traditionele rivaliteit tussen Jersey en Guernsey. Daarom werden, hoewel het theoretisch mogelijk was geweest al de Kanaal Eilanden onder een overgavedocument te laten vallen, afzonderlijke stukken gereed gemaakt die moesten worden getekend door de respectieve commandanten op Jersey en Guernsey.

Na de plechtigheid in de haven van St. Peter Port stapte brigade-generaal Snow over op HMS *Beagle* voor de korte oversteek naar Jersey. Er ging een telefoontje naar de baljuw, Alexander Coutanche, hoofd van het civiele bestuur, waarin hem werd meegedeeld dat de *Beagle* op komst was en dat hij moest zorgen dat Generalmajor Rudolf Wulf, de vestingcommandant alsmede commandant van de 319e Infanteriedivisie, aanwezig zou zijn in de haven van St. Helier.

Toen de baljuw in het marinehoofdkwartier aankwam dat was gevestigd in het Pomme d'Or Hotel, stond de Duitse generaal erop dat zij zou worden vergezeld door twee van zijn stafofficieren. De baljuw vond dat hij in dit geval ook zou moeten worden vergezeld door zijn procureur-generaal en zijn advocaat-generaal. Ondertussen was de *Beagle* om 10.00 uur Noirmont Point gepasseerd en voor anker gegaan in de haven van St. Helier. Generaal Snow was verstoord toen hij merkte dat de Duitser nog niet aanwezig was om zijn opwachting te maken. Niet op de hoogte van de reden van deze vertraging stuurde hij een boodschap naar de wal dat Wulf onmiddellijk moest worden opgespoord. Uiteindelijk was het middaguur reeds voorbij toen de baljuw en de Duitse commandant, met hun respectieve staven, naar de *Beagle* werden gebracht voor het tekenen van de capitulatie documenten.

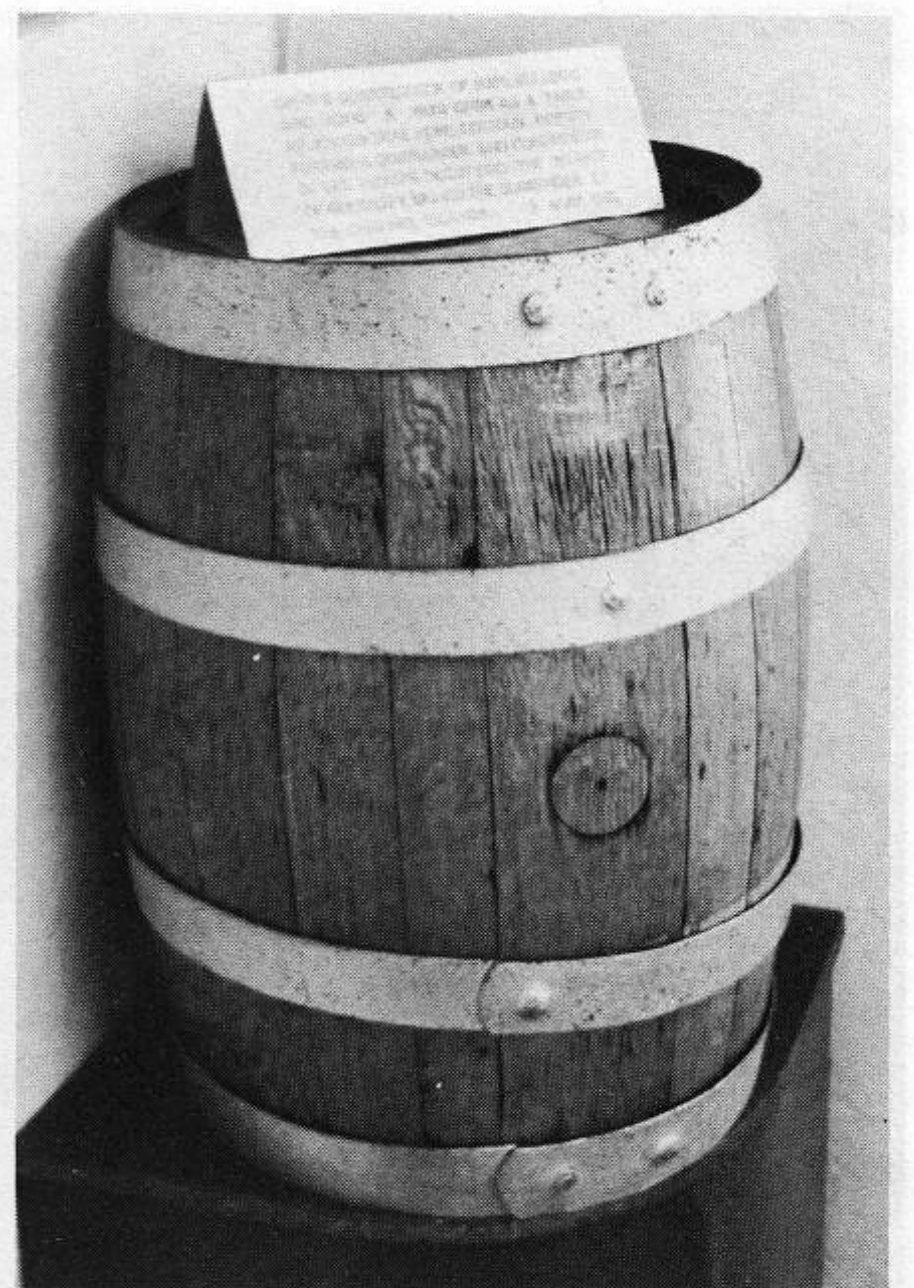
Zowel de Beagle, waarop in Jersey de capitulatie werd ondertekend, als de Bulldog, was een torpedoboot uit 1930 van de Acaste klasse met een waternverplaatsing van 1.360-ton. Na hun korte triomfantelijke optreden in mei 1945 belandden beide op de schroothoop. De scheepsbel van de Bulldog werd gered en is nu te zien in het museum over de Duitse bezetting in Castle Cornet op Guernsey. Ook het rumvat waarop het capitulatie document werd ondertekend is daar aanwezig.

Kapiteinleutnant Armin Zimmermann was de afgevaardigde van vice-admiraal Höffmeier. Brigade-generaal Snow (tweede van links) is nogal verstoord na te zijn gewaarschuwd zijn schip uit de kustwateren te verwijderen daar anders de kustbatterijen het vuur zouden openen. Al spoedig stuurde hij de Duitser terug met een botte weigering. (Signal Corps)

Generalmajor Heine's geloofsbrieven worden gecontroleerd op het moment dat hij op 9 mei, zeer vroeg in de morgen, aan boord ging. De inlichtingenofficier die zijn papieren controleert is dezelfde die achter brigade-generaal Snow staat op de foto op p. 38. Zijn identiteit kon niet worden vastgesteld. (Signal Corps)

Doordat beide schepen werden verschoot, is het enige memorabele overblijfsel van de ondertekeningsovereenkomst dit rumvat.

De namen Bulldog en Beagle zijn nu verbonden aan een nieuwe scheepstype, de 800-ton kustvaarders van de Bulldog klasse die in 1968 in dienst werden gesteld. Voor de veertigste capitulatieherdenking bezocht de nieuwe HMS Beagle,

in gezelschap van HMS Jersey en Penelope, de Kanaal Eilanden tijdens de bevrijdingsfeesten die een week duurden.

Het is buiten nog donker als Zimmermann, bevelvoerend officier van het 46e Mijnenvegerflotielje en verbonden aan de staf van de Kriegsmarine, terugkeert met Hüffmeier's stafchef.

Er schijnen helaas geen foto's te bestaan van de feitelijke ondertekening op de Bulldog of de Beagle. Deze foto's werden alle genomen door het US Signal Corps.

Lorient, Frankrijk

Na de Kanaal Eilanden was het de beurt aan drie andere belegerde en vooralsnog 'veronachtzaamde' vestingen om te capituleren.

In 1943 had het OKW al de Atlantische havens die zwaar waren versterkt aangewezen als vestingen. Aldaar waren uitzonderlijk betrouwbare commandanten aangesteld die een eed hadden afgelegd de vestingen tot hun dood te zullen verdedigen. Onder deze vestingen bevonden zich de havensteden Duinkerken, Calais, Boulogne, Le Havre, Cherbourg, St. Malo, Brest, Lorient en St. Nazaire. Hiervan was Cherbourg gevallen in juni, hoewel onbruikbaar na de Duitse vernielingen. Op het einde van juli, toen de Amerikaanse troepen Avranches en Pontaubault aan de voet van het schiereiland Cotentin hadden veroverd, werden de grootste havens van Bretagne - St. Malo, Brest, Lorient en St. Nazaire - bedreigd.

Geïrriteerd door het falen van het garnizoen in Cherbourg om zo lang stand te houden als hij verwachtte, probeerde Hitler zich ervan te verzekeren dat zijn vestingcommandanten in Bretagne en in Pas-de-Calais hem niet op gelijke wijze zouden teleurstellen. In de hoop de Geallieerden de toegang te ontfangen tot de havens die hij onderkende van vitaal belang te zijn, niet alleen voor het slagen van OVERLORD, maar ook voor de hele geallieerde veldtocht in Westelijk Europa, beval Hitler dat de vestingen moesten worden verdedigd 'tot de laatste man en de laatste kogel'.

Hitler's redenering was dat de strijdkrachten die de vestingen bemanden, statische troepen waren die

Vredes-ouvertures in Lorient. Op 7 mei zwaait een Franse officier met een witte vlag vanaf de zuidoostelijke oever van de Etel. (US Army)

niet effectief konden worden gebruikt in een bewegingsoorlog die de Geallieerden zeker zouden ontketen. Omdat zij niet geschikt waren voor de mobiele operaties, moesten zij tot het laatste standhouden, waarbij zij tegelijkertijd de verwoesting van de havens teweeg brachten. De garnizoenen zouden zodoende niet alleen de bases voor de logistieke machinerie - binnenloophavens - vernietigen die de Geallieerden moesten opbouwen om een goed verloop van de oorlog te bevorderen, zij zouden ook geallieerde strijdkrachten binden die anders ingezet zou worden voor de beslissende slag die zou worden uitgevochten tijdens de opmars van Duitsland.

In augustus 1944 behoorde tot de noodzakelijkste prioriteiten van de Geallieerden het ongeschonden in handen krijgen van een grote haven die hen in staat zou stellen de aanvoer van voldoende voorraden te bewerkstelligen die nodig waren voor de opmars door Frankrijk. De plannenmakers van OVERLORD waren er van uitgegaan dat men snel St. Malo en Brest in handen zou krijgen, maar een in augustus drie weken durende strijd (zie Toen en Nu nr. 33), liet de stad totaal vernield achter en de haven in dusdanige staat dat een snelle opbouw ervan niet mogelijk was. Niet te ontmoedigen begonnen de Amerikanen het gevecht om Brest op 25 augustus. Als voormalige Franse marinebasis, ontbraken er handelsfaciliteiten, hoewel het beschikte

over een goede diepzee haven die was gebruikt voor de ontschepping van de Amerikaanse troepen in de Eerste Wereldoorlog. Zoals de Geallieerden hoopten dat de val van St. Malo de Duitse wil zou verzwakken de andere havensteden te behouden, hoopten zij eveneens dat de val van Brest het moreel zou ondermijnen van de garnizoenen in Lorient en het zuidelijk gelegen St. Nazaire. Na Brest waren de Geallieerden van plan Lorient aan te vallen 'als men daar nog steeds stand hield'. Maar het gevecht om Brest was een herhaling van de strijd om St. Malo met dat verschil dat er nu massale steun vanuit de lucht werd gegeven. Het garnizoen capituleerde uiteindelijk op 18 september maar wat zij overgaven was opnieuw een volledig verwoeste stad en haven.

SHAEF was nu gedwongen het feit te accepteren dat de verovering van een goed verdedigde onbeschadigde haven, een vrijwel onmogelijke opgave was, wanneer men zich gesteld zag tegenover een onverbiddelijke en goed verschanste vijand. De plannen om de andere havens van Bretagne, Lorient en St. Nazaire, te veroveren werden prijsgegeven; in plaats daarvan werden het garnizoen van Lorient van 15.000 man en dat van St. Nazaire met 12.000 manschappen ingesloten gehouden tot het einde van de oorlog. Nadat haar niet de kans werd gegeven de havens stormenderhand in te nemen, zette de volgende vier maanden de Amerikaanse

Bij Etel vormde de rivier de perimeter van de geïsoleerde Duitsers. Hemelsbreed is dit 16 km naar het centrum van de stad.

Na ontvangst van een positief antwoord, begaf de rijzige stafchef van de 66e Divisie, kolonel John Keating zich naar Le Magouër, waar hij werd

begroet door Oberst Borst die de vestingcommandant vertegenwoordigde.

Jean Paul Pallud en Gordon Ramsey doen de scène bijna 40 jaar later nog eens over.

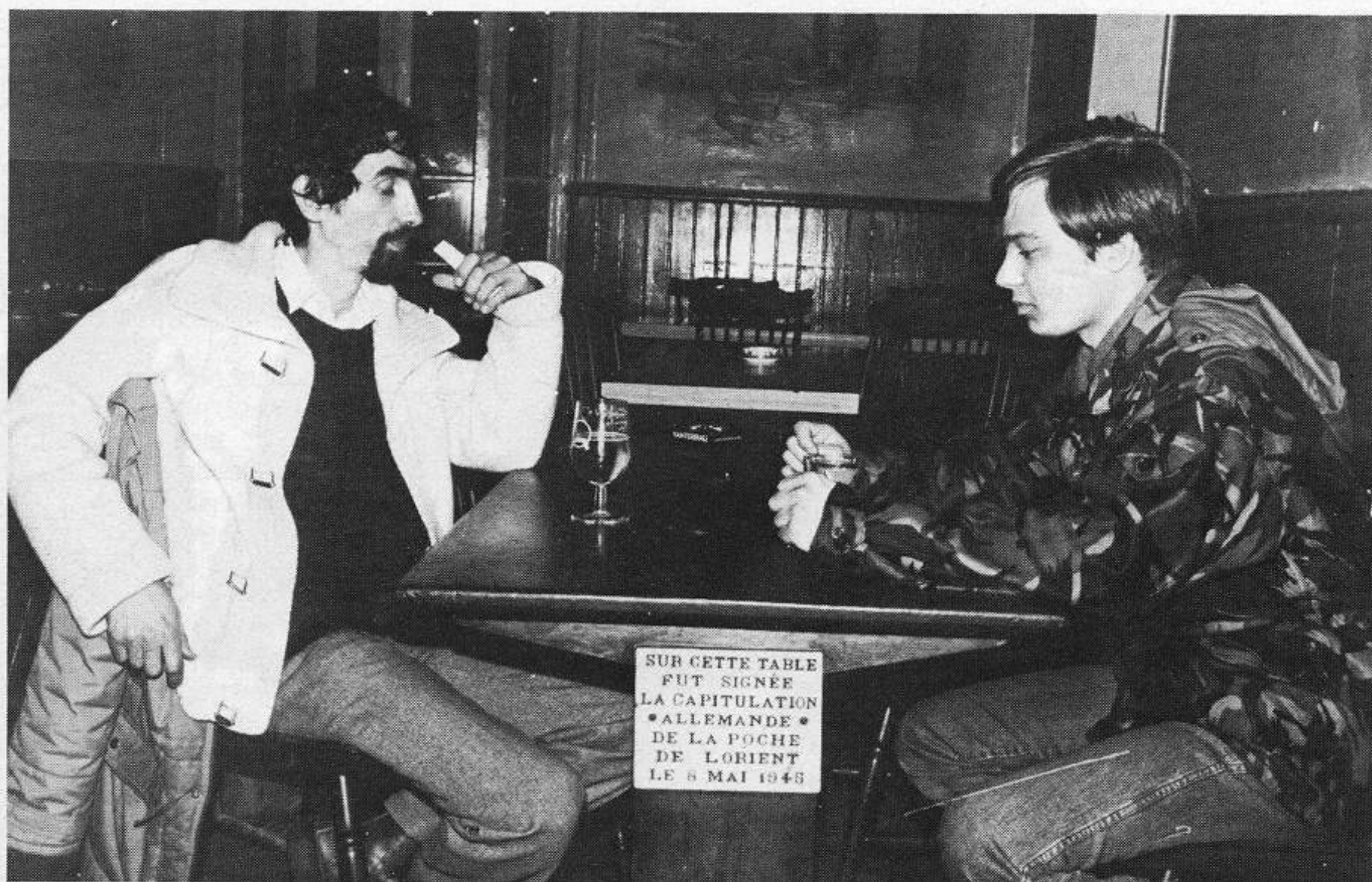

Overgave aan de tafel van een café. Het lot van 15.000 man werd bezegeld, weliswaar niet achter een pint bier, maar met een pennestreek: van kracht op 8 mei 1945 te 00.01 uur.

De Duitse delegatie, geleid door Oberst Borst, stak over naar de door de Amerikanen bezette oever van de rivier. Daar stond niet ver van de waterkant in Etel dit café waar militaire zaken zouden worden afgewikkeld. Een plaquette aan de muur herinnert aan de gebeurtenis.

66e Infanteriedivisie, waarvan de leden 'Black Panthers' werden genoemd vanwege hun schouderinsignes, (op 1 januari 1945 overgenomen van de 83e en 94e Divisies), de belegering voort en pas nadat in Reims de capitulatie van de Duitse troepen was ondertekend, gooiden de garnizoenscommandanten hun handdoek in de ring.

De zuid-oostelijke grens van de vijandelijke stelling in Lorient werd gevormd door de Rivier de Etel en het was hier dat de Duitsers en Amerikanen de laatste maanden van de oorlog tegenover elkaar stonden. Op 7 mei, na zich er van te hebben vergewist dat de Duitsers zich wilden overgeven, ging kolonel John Keating, stafchef van de 66e Divisie, met een groep Amerikaanse en Franse officieren over de rivier de Etel naar het kleine door de Duitsers bezette dorpje Le Magouër, waar Oberst Borst die de garnizoenscommandant, General der Artillerie Wilhelm Fahrbacker vertegenwoordigde, hen ontmoette. Na een inleidende bespreking, stemde de Duitse commandant erin toe naar de Amerikaanse kant te komen en daar werd in een café het capitulatie document getekend.

De ondertekeningen bij de Amerikaanse foto's van de capitulatie in Lorient maken duidelijk dat de ondertekening plaatsvond in Belz. Toen wij echter in de stad van die naam aankwamen bleek dat dit niet juist was en wij ontdekten dat de capitulatie had plaatsgevonden in Etel, zo'n vier kilometer naar het zuid-westen. Daar hangt een stenen paneel met inscripties aan de muur van de Bar Breton waarop de historische rol van het café staat aangegeven. Het was een aangename verrassing het interieur nog vrijwel onveranderd aan te treffen en zittend aan de tafel waar de capitulatie was ondertekend, waren wij in de gelegenheid onze dorst te lessen.

10 mei: Caudan. General der Artillerie Wilhelm Fahrbacker moest een laatste plicht vervullen: de persoonlijke overhandiging van zijn pistool aan de commandant van de Black Panthers, generaal-majoor Herman F. Kramer.

Links: De zwervende regelaar van capitulaties. Kolonel Keating weer op weg, hier gefotografeerd op 8 mei, ongeveer 100 km zuidoostelijker, bij het kleine dorpje Cordemais. Zijn tegenspeler was majoor Gerhard Engelken, stafchef van Generalleutnant Hans Junck, commandant van de vesting St.

Nazaire. (Signal Corps) Rechts: Wij ontdekten dat de foto niet ver was genomen van het station, waar tijdens het beleg menige 'wapenstilstand'-bespreking plaatsvond.

St. Nazaire, Frankrijk

De onderschriften van de Amerikaanse foto's van St. Nazaire waren wat betreft de plaats van de overgave eveneens fout. Daarin wordt nl. gezegd dat deze plaatsvond in het spoorwegstation van Cordemais. Dit station werd wel gebruikt voor verschillende ontmoetingen en het uitwisselen van krijgsgevangenen maar de capitulatie werd een eindje verderop ondertekend, zoals blijkt uit de Geschiedenis van de 66e Divisie:

'Het door granaten verwoeste station van Cordemais was het toneel van de openingsbijeenkomst van de korte onderhandelingen die leidden tot de capitulatie van het geïsoleerde St. Nazaire. Daar ontmoette op 7 mei de stafchef van de 66e Divisie, kolonel John Keating, kapitein Müller om te praten

over de capitulatievoorwaarden. De onderhandelingsgroep verplaatste zich naar een café zo'n 100 meter van het station vandaan, waar zij, temidden van de rommel die eens de gelagkamer was, hun portefeuilles voor zich legden en met de onderhandelingen begonnen. Het werd de geallieerde onderhandelaars spoedig duidelijk dat kapitein Müller geen enkele bevoegdheid had om namens het Duitse Commando bindende afspraken te maken. De bespreking werd verdaagd zonder enig resultaat, behalve de afspraak dat men de volgende dag verder zou gaan.

'De besprekingen de volgende morgen volgden hetzelfde patroon. Kapitein Müller had het over "technische details" en vroeg of wij technici wilde sturen om over "technische" zaken te praten. Keating herinnerde Müller eraan dat er geen sprake was van "onderhandelingen", maar dat volgens de bepalingen van de onvoorwaardelijke overgave zijn "technici" hun orders zouden ontvangen van de Geallieerden. Ongeduldig geworden door het op-

onthoud, vroeg kolonel Keating of hij ja dan nee de bevoegdheid had de capitulatie te ondertekenen. "Doctor" Müller moest bekennen dat hij die niet had. Weer brak Keating de vergadering op en overeenkomen werd dat diezelfde middag iemand zou verschijnen met handelingsbevoegdheid die als vertegenwoordiger kwam van generaal Junck. 'Een uitgebreid plan werd voorbereid voor de bijeenkomst van die middag. In plaats van een samenkomst in de linies bij Cordemais, zouden de Duitsers naar onze linie komen, waar een tafel werd klaargezet in de stralende zomerzon om de fotografen gelegenheid te geven ieder moment vast te leggen. Kapitein Müller kwam in gezelschap van majoor Engelken, stafchef van generaal Junck. De aanpak van Engelken was totaal verschillend van die van de diplomaat Müller. Hij verklaarde nors dat hij was gekomen om te tekenen, vroeg naar de papieren en na enkele minuten waarin uitleg werd gegeven, tekende hij mopperend de capitulatie van de 28.000 (sic) Duitsers.'

Links: Aanvankelijk werden de Duitsers vertegenwoordigd door Hauptmann Müller, maar het werd de Amerikanen spoedig duidelijk dat hij van Junck geen volmacht had om te tekenen. Toen verscheen Engelken op het toneel. Hier bestudeert Müller het document (rechts) dat hem ter tekening

TERMS OF SURRENDER

The German Commander hereby agrees to absolute and unconditional surrender of the St Nazaire area to include St Nazaire Fortress and all surrounding areas not presently occupied by Allied forces; of himself, of all military forces, citizens of the Reich, all of whom will become prisoners of war; of all equipment, works, utilities, armament, material, accoutrements, supplies, munitions, weapons, vessels of all kinds, and installations, all inclusive, intact and in their present state, contained within such surrendered areas; and that he will comply with all initial details for execution of capitulation attached hereto or which the Allied Commander may see fit hereafter to direct, subject only to the rules or laws of war and the Geneva Convention.

All hostilities will cease at 1400 C 8 May 45
(Time) (Date)

Engelken Maj.
Commander of German Garrisons

Witnessed by:
C. W. Perry Jr. USA
For the Allied Commander

1 Incl:
Initial Details for Execution of Capitulation

werd voorgelegd en dat dezelfde bewoordingen bevatte als het stuk dat in Lorient werd getekend, met uitzondering van de tijdstippen en plaatsnamen. De tekst schijnt snel in elkaar te zijn gezet aangezien deze niet conformeert met de richtlijnen van SHAEF. (Signal Corps)

Toen wij in maart 1985 Cordemais bezochten werd de moeilijkheid voor het indentificeren van de locatie verhoogd doordat de oorspronkelijke foto's in spiegelbeeld waren afgedrukt - geen ongewoon verschijnsel en meestal niet herkenbaar totdat men de plek zelf bezoekt. De plaquette aan de muur van les Sables, naast de kruising bij Croix Marzel, zegt dat de capitulatie hier voor het gebouw werd ondertekend. Het is nu een privéwoning en de

Variaties op een bekend thema: deze keer midden op de weg. Hauptmann Müller zit rechts en majoor Engelken naast kolonel Keating. Generaal Kramer verkreeg nog een pistool voor zijn collectie toen Generalleutnant Junck het zijne overhandigde tijdens een formele capitulatie in Bouvron op 11 mei. (Signal Corps)

zoon van de eigenaar uit 1945, Gilbert Moisan, vertelde ons dat Hauptmann Müller, die de onderhandelingen had gevoerd in opdracht van de Duit-

se commandant, Generalleutnant Hans Junck, hier sinds het einde van de oorlog tenminste al twee keer op bezoek was geweest.

De plaquette herinnert aan de gebeurtenis ... en de tafel is nog aanwezig in het raadhuis in Cordemais. De Black Panthers voltooiden hun capitulatie-

hattrick met vice-admiraal Ernst Schirlitz in La Rochelle op 8 mei om 23.45 uur.

Duinkerken, Frankrijk

Bijna 500 km verderop in Pas-de-Calais, was Duinkerken op dezelfde wijze gepasseerd tijdens de opmars door noord Frankrijk. Boulogne en Calais waren, echter pas na zware verliezen, in september door Canadese strijdkrachten ingenomen: dat was noodzakelijk om de nabij gelegen Kanaal-Batterijen uit te schakelen (zie Toen en Nu nr. 29), de Duitse aanvallen op de havenfaciliteiten te voorkomen en een haven in handen te krijgen dichtbij de Engelse kust. Besloten was echter het garnizoen van Duinkerken in te sluiten en de Canadese 2e Infanteriedivisie droeg deze taak op 16 september over aan de 4e Speciaal Service Brigade. Later werd de opdracht de haven te belegeren overgedragen aan de Tsjechische Pantserbrigade van de 21e Legergroep. In mei 1945 waren de gecombineerde Britse, Franse en Tsjechische hoofdkwartieren gevestigd in Wormhout, een kleine 20 km landinwaarts gelegen en het was hier dat de Duitse vice-admiraal Friedrich Frisius zich overgaf aan generaal-majoor Alois Liska, de Tsjechische bevelvoerende officier van de geallieerde strijdkrachten die Duinkerken omsingeld hielden.

Op 8 mei zond SHAEF twee officieren, een Brit en een Tsjech, door de Duitse linies met een boodschap voor de vestingcommandant, waarin hem de algehele capitulatie werd meegedeeld die van kracht zou worden om middernacht. Frisius ontving de twee officieren in het hospitaal van Duinkerken en hij gaf een geschreven verklaring af aan de officieren waarin hij toezegde zich aan de capitulatievoorwaarden te zullen houden. Om 09.20 uur de volgende morgen verschenen de admiraal en zijn staf in Fort à Poissons aan de zuidelijke grens van het ingesloten vijandelijke gebied, waarna zij naar het hoofdkwartier van generaal Liska in het Château de Maes aan de Rue de Wylder werden gebracht.

Frisius verontschuldigde zich voor zijn late komst en verklaarde dat dat was veroorzaakt doordat zijn auto niet sneller kon. Op het kasteel waren, behalve Britse en Tsjechische, ook twee Franse officieren aanwezig, tot ongenoegen van de Duitse commandant die ervan was uitgegaan dat hij zich uitsluitend aan de Britten en Tsjechen zou overgeven. Uit zijn zak haalde hij een vel papier gedateerd 9 mei, dat reeds door hem was ondertekend, instemming inhield met de onvoorwaardelijke capitulatie, en meteen werd opgeborgen door generaal Liska. Er werden aan de admiraal geen verdere documenten ter ondertekening aangeboden en zijn manschappen legden om 18.00 uur de wapens neer.

Tot onze teleurstelling merkten we dat het hoofdkwartier van generaal Liska enige jaren geleden is afgebroken. Het stond even buiten Wormhout op de D56 naar Wylder. Er staat nu een huis met een rieten dak.

Chateau de Maes in Wormhout (onder), hoofdkwartier van generaal-majoor Alois Liska, thans helaas vervangen door deze villa (boven). Het stallencomplex rechts, bleef echter behouden en vormt een herkenningspunt voor onze vergelijkingsfoto.

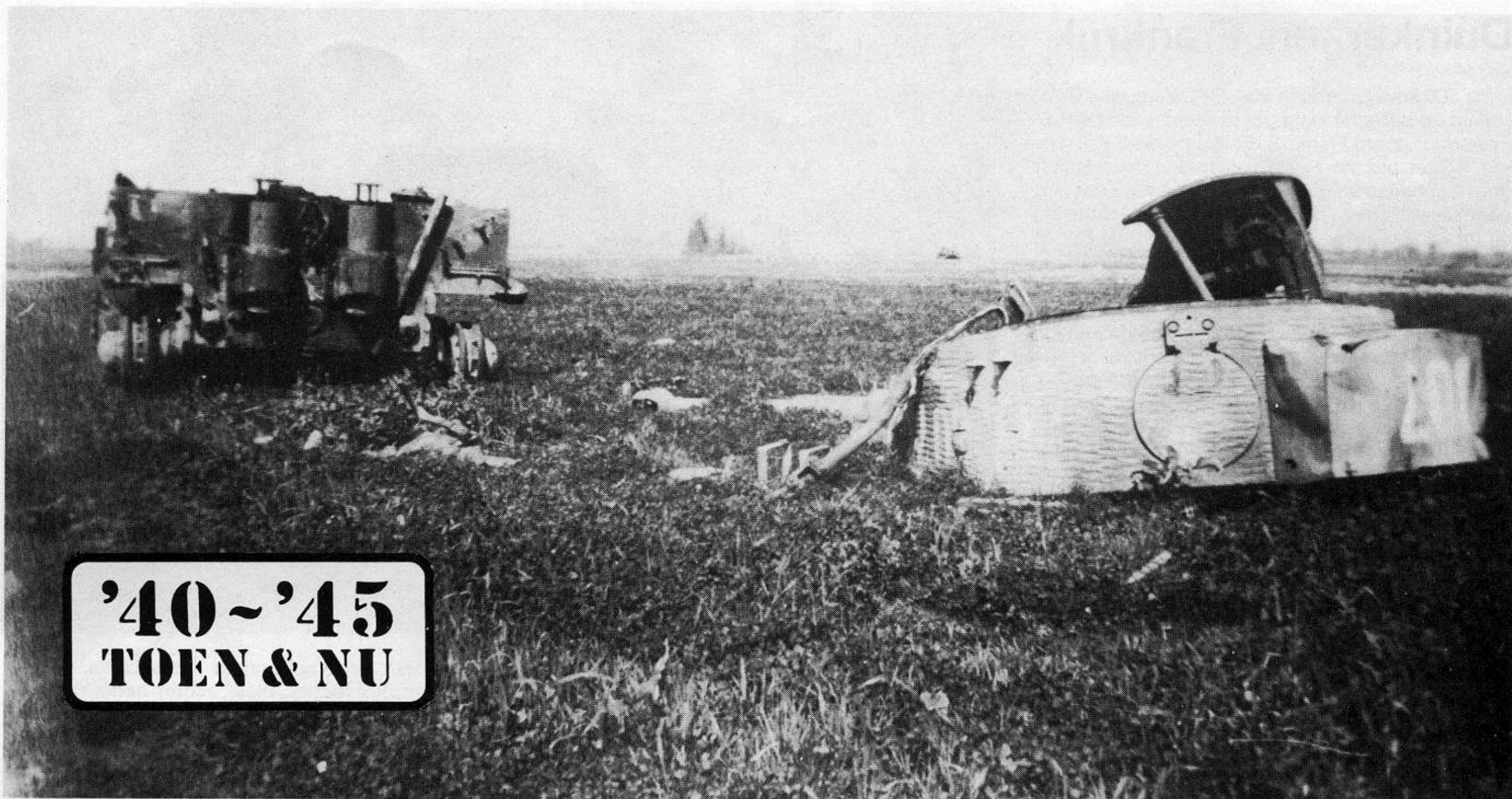

Het is passend dat ons resumé van de Duitse capitulatielocaties in Duinkerken eindigt, aangezien Groot-Brittannië en Frankrijk hier op 4 maart 1947 het Verdrag van Duinkerken sloten. Bij velen reeds lang vergeten, schiep het voor de duur van 50 jaar een militaire en economische alliantie tussen beide landen, daarmee de banden versterkend tussen de twee oorspronkelijke Westelijke Geallieerden die in 1939 aan Hitler-Duitsland de oorlog hadden verklaard.

Festungskommandant <u>Dunkirchen</u>	Dunkirchen, den 9. Mai 1945.
An den Befehlshaber der alliierten Streitkräfte vor Dunkirchen.	
In Erfüllung des mir vom Oberkommando der deutschen Wehrmacht erteilten Befehls willige ich in die bedingungslose Kapitulation der mir unterstellten Truppen ein.	
<i>Frisius</i>	

Een doe-het-zelf capitulatie in Duinkerken. Toen de vestingcommandant, vice-admiraal Friedrich Frisius bij het hoofdkwartier van generaal Liska arriveerde, had hij zijn eigen document bij zich, ondertekend en al!

**'40~'45
TOEN & NU**

DE UITSCHAKELING VAN MICHAEL WITTMANN DOOR DE NORTHAMPTONSHIRE YEOMANRY

door Les 'Spud' Taylor

Een van de meest succesvolle Duitse tankcommandanten uit de Tweede Wereldoorlog is zonder twiifel SS-Hauptsturmführer Michael Wittmann geweest. Aan zijn roem kwam een einde toen deze door Hitler met het IJzeren Kruis 2e en 1e klas en het Ritterkreuz, later uitgebreid met Eikenloof en met de Zwaarden, begiftigde tankcommandant vermist werd tijdens een actie op 8 augustus 1944 in de buurt van Cintheaux, ten zuiden van Caen. De ontstellend zware verliezen die deze tweemaal gewonde SS'er wist toe te brengen aan de geallieerde tanks en manschappen is officieel geregistreerd. Voor het eerst wordt hiervan een treffende beschrijving gegeven in *Panzers in Normandy Then and Now*, uitgegeven door After the Battle. Hierin komt het verhaal voor van Wittmann's gevecht dat hij op 13 juni 1944 nagenoeg in z'n eentje voerde in Villers-Bocage in Normandië waardoor met succes de opmars werd gestuit van de 22e Pantserbrigade van de 7e Pantserdivisie (de Woestijnratten) en als gevolg hiervan de 4th County of London Yeomanry (Sharpshooters) hevige verliezen leed.

Het laatste gevecht waarin deze SS-Hauptmann de dood vond zou tot vandaag de dag een mysterie zijn gebleven, als niet Jean Paul Pallud ter plekke een onderzoek had ingesteld toen hij in 1981 als technisch adviseur betrokken was bij de voorbereidingen van bovengenoemde publikatie en hij in staat was de exacte plaats te localiseren waar Wittmann en diens bemanning waren gesneuveld. Ik diende in het 4e Peloton van het A eskadron van het 1e Bataljon Northamptonshire Yeomanry en hoewel ik mij ruim vier mijl achterwaarts bevond en dus niet betrokken was bij het uitschakelen van Wittmann, heeft het bewijsmateriaal van Jean Paul mij in staat gesteld datgene met elkaar in verband te brengen waarvan ik al twintig jaar of meer een vermoeden had: namelijk dat de vernietiging van Wittmann's tankeenheid op die bewust zomermiddag in augustus 1944 werd uitgevoerd door

Michael Wittmann: geboren te Vogelthal op 22 april 1914;; gesneuveld te Gaumesnil in Frankrijk op 8 augustus 1944. (Bundesarchiv) Geheel boven: Toen hij tijdens de operatie Totalize ten zuiden van Caen, werd verslagen zat Wittmann in een Tiger 007 van de bataljonsstaf in plaats van in een 205 als commandant van de 2e Compagnie. (Munin Verlag)

onze mensen en niet, zoals herhaaldelijk is beweerd, door de Canadese eenheid.

Twee leden van Wittmann's gebruikelijke bemanning waren die dag afwezig: zijn bommenrichter, Oberscharführer Balthasar Woll, met wie Wittmann zijn grootste successen had behaald in Rusland en die deelde in zijn overwinning in Villers Bocage, alsmede SS-Obersturmführer Werner Wolff. Beiden waren dragers van het IJzeren Kruis 1e en 2e klas en het Ritterkreuz. SS-Unterscharführer Heinrich Reimers was chauffeur van de tank; de andere leden van zijn bemanning waren die dag SS-Unterscharführer Karl Wagner, kanonnier 1e klas, SS-Sturmmann Rudolf Hirschel, radio-telegrafist en Günther Weber, lader.

De wapenfeiten die Wittmann en zijn bemanning tijdens gevechten op hun naam konden schrijven, werden mijns inziens mogelijk gemaakt door het afschrikwekkende vermogen van het Duitse stalenmonster en zijn vermaarde 88mm kanon: de Tiger tank. Wittmann schoot op Shermans op een afstand van 1.800 meter. Zijn pantser-doorborende granaten van 88mm gingen daarbij door het metaal als een mes door de boter. Als Sherman-bemanning zagen wij in wanhoop toe dat onze 75mm granaten afketsten op het dikke pantser waarin zij niet konden doordringen, behalve van korte afstand. De Sherman brandde zo gemakkelijk dat hij onder de Duitsers de bijnaam kreeg van 'Tommy Cooker'. De ongelukkige bemanning wist dat zij slechts een reddingskans had van 50% als de Sherman in brand vloog.

De aanval in zuidelijke richting van het Canadese 1e leger, à cheval de weg Caen-Falaise, werd uitgevoerd in twee fasen: de eerste, Operatie TOTALIZE, begon in de nacht van 7 op 8 augustus nadat de verdedigingswerken waren platgebombardeerd door Bomber Command en de Amerikaanse 8e

Tot nu toe had men aangenomen dat een eenheid van de Canadese 4e Pantserdivisie, hier op 8 augustus in opmars naar Cintheaux, verantwoordelijk was geweest voor de uitschakeling van Duitsland's meest vermaarde tankcommandant. (Public Archives of Canada)

0530	Only two tanks and three Priests had seen nit in the march. By 0530 all Inf had been collected and organised and under a continuous screen of Browning fire on every likely place, they advanced on the village. Here anti-tank guns were abandoned by their crews and by 0630 exploitation forward of the village was complete and many prisoners taken, mainly from the 50th Inf Regt. who had moved in from Norway two days before. Heavy mortaring and some shells started to come down. C. Sqn on left attempted to exploit into the village; shot up a strong point ROBERTMESNIL and got as far as a wood North of that village.
1220	Three Tiger (VI) reported moving towards A Sqn. and were brewed at 1240, 1247 and 1252 hrs. all without loss. Later 200 Inf with 20 tanks in support formed up to counter attack and in a bombing attack which followed some bombs fell in own area.
1330	Polish Armd Div started to pass through on left flank, were held up and withdrew.
1340	Counterattack was repulsed with a heavy loss to enemy; considerable number of killed can be claimed; P.C.'s were handed over to Black Watch; claim five Tigers, four Panthers (VI) six Mark IVs and five S.P. Guns. Three tanks claimed by Captain Boardman personally. Unit casualties 20 tanks including five Sherman 5cs; 2 Offrs and 10 ORs killed, 11 Offrs and 40 ORs wounded including C.O. Lieut. Col. D. Forster and Major P.E. Brassey commanding B Sqn. (List attached as Appx B)
2330	Unit withdrew to HUBERT - FOLIE for night.
0515	Returned to ST. AIGNAN DE CREMESNIL and into position with B Sqn u/c Capt. Rathbone with A Company of 1st Black Watch remainder in reserve.
1300	Bde with 51 Highland Div. came out cmd 2nd Canadian Corps and

Nader onderzoek heeft aangetoond dat cavalerist Joe Ekins, die de 17-ponder bemande in een Firefly van het A-Eskadron van het 1e Bataljon Northamptonshire Yeomanry, de voor Wittmann fatale schoten lostte. Het oorlogsdagboek noemt de tijd: 12.40, 12.47 of 12.52 uur. (Public Record Office)

Omstreeks 1947 keerde majoor Peter Brassey (zie oorlogsdagboek 13.40 uur) terug naar St. Aignan-de-Cramesnil waar hij deze Tiger nog in situ vond. Als gevolg van ingrijpende veranderingen in het landschap ten zuiden van het dorp, veroorzaakt door intensieve akkerbouw, konden wij

de juiste locatie niet meer vaststellen. Lord Boardman gaf echter als commentaar dat deze Tiger er niet een was waarover Wittmann het commando voerde, maar een der andere die tijdens het gevecht werden uitgeschakeld.

Legerluchtmacht. De tweede fase, Operatie TRAC-TABLE, volgde op 14 augustus. Rechts van de N158 formeerden de Canadezen zich naast elkaar in vier colonnes, terwijl de Britten aan de andere zijde drie colonnes vormden.

St. Aignan-de-Cramesnil was en is een klein dorpje zoals er zovele in het Normandische landschap voorkomen. Het behoort tot het kanton Bourguebus, en ligt 1½ km ten oosten van N158, de hoofdverbindingsweg tussen Caen en Falaise, welke laatste plaats zich ten noordoosten van Cintheaux bevindt. Vanuit het nog kleinere dorpje Cramesnil loopt naar St. Aignan-de-Cramesnil een Departementale weg die in de richting Conteville het dorp St. Aignan in tweeën splitst. St. Aignan-de-Cramesnil werd omgeven door verscheidene boomgaarden waarvan de meeste thans zijn verdwenen en vervangen door landbouwgewassen. Van de grootste boomgaard, die de vorm had van de letter 'K', is slechts een poot overgebleven. Rechts zag men door een opening in de boomgaarden hele korenvelden. Zuidwaarts bevond zich een ravijn met steile wanden, 'Le Petit Ravin' genoemd,

Deze afbeelding, aangetroffen in het archief van de RAF-fotoverkenningssafdeling in de Universiteit van Keele, is een frappante vondst, aangezien de foto nauwkeurig het slagveld aangeeft op de dag volgende op het gevecht. Wittmann's vier lamgelegde Tigers zijn met cirkels aangegeven. Op en naast de N158 bevinden zich talloze geallieerde voertuigen. De intensiteit van het gevecht wordt treffende gedemonstreerd door het pokdalige landschap. (Crown Copyright)

dat in een bocht uitkwam tegenover het gehucht Gaumesnil en vervolgens achter St. Aignan. Achter het ravijn lag een heuvelrug die precies de contouren volgde van de op kaarten gebruikte 100meter hoogtelijn. Het weggetje van St. Aignan naar Gaumesnil liep door een driehoekig gevormd bos dat er vandaag nog net zo uitziet als veertig jaar geleden. Dit was waar Wittmann's laatste gevecht zou plaatsvinden. Wie was toen zijn tegenstander?

De 1e Northamptonshire Yeomanry, een eerste lijn tankregiment van de 33e Zelfstandige Pantserbrigade, was op D+6 in Normandië aan land gegaan. De eenheid was uitgerust met Sherman tanks en zij had reeds een aantal gevechten geleverd op het bruggehoofd, met name in Caen en Noyers-Bocage.

Het regiment was op de zojuist beschreven locatie aangekomen via de weg van Bourguebus. Aan het regiment was toegevoegd als infanterie het 1e Bataljon, de Black Watch, van de 51e Highland Division. Dit bataljon verplaatste zich in gepantserde 'Kangaroo' carriers. De geheel uit pantsermaterieel bestaande colonne telde ongeveer 200 voertuigen en maakte deel uit van de Operatie TOTALIZE. De colonne was geformeerd op 7 augustus om 22.15 uur en stond onder commando van luitenant-kolonel Douglas Forster. Ritmeester Tom Boardman was verkeersleidingsofficier. (Laatstgenoemde is thans kolonel Lord Boardman of Welford, MC, TD, DL.) Om 02.38 uur arriveerde de kop van de colonne binnen vijftig meter van de tevoren vastgestelde plaats. Gelet op de vele moeilijkheden, was het een opmerkelijke nachtelijke verplaat-

Het hedendaagse sterke contrast. Landwegen zijn verdwenen, boomgaarden omgehakt en heggen en bomen met de grond gelijk gemaakt. Zelfs de verkaveling van de gronden is totaal veranderd. In feite is het hele aanzicht van het slagveld gewijzigd: wat een wereldoorlog niet kon doen, is wel bereikt door de landbouwpolitiek van de EG! (Institut Géographique National)

sing. Eric Rutledge, de voormalige schutter van Lord Boardman zei: 'Ik geloof dat hij een geweldige prestatie leverde met deze verplaatsing, erop los schietend met zijn lichtpistool. Wat een nacht.' Gesteund door de Yeomanry tanks, viel de Black Watch het dorp aan, waarbij enkele krijgsgevangenen werden gemaakt. Bij het aanbreken van de dag was het dorp stevig in handen en St. Aignan-de-Cramesnil was nu een klein geallieerd eiland midden van door Duitsers bezet gebied, ruim zes kilometer achter de vijandelijke frontlinie. Op de ochtend van de 8e augustus lag het B-Eskadron in een halve cirkel ten noorden van het dorp. Een deel was bij Cramesnil aangeleund tegen het 144e Regiment van het Royal Armoured Corps, dat zelf weer in contact stond met de Canadezen op de westelijke flank. De rest van het eskadron lag pal

naar het oosten en dekte de achterhoede. C-Eskadron lag in het voorste deel van het bebouwde gedeelte, eveneens in een halve cirkel, kijkend in oostelijke, zuid-oostelijke en zuidelijke richting. Een peloton zou later door 'Le Petit Ravin' stoten, een onderdeel van het terrein dat zo'n doorn zou worden in de flank van de Yeomanry tanks. A-Eskadron lag in de grote boomgaarden die recht op het zuiden uitzagen. Het 3e Peloton rechts zou de hoofweg naar Falaise in de gaten houden. De Black Watch bezette posities in St. Aignan en eveneens in de sectoren van het A- en het C-Eskadron. Op 7 augustus was de 2e Compagnie, waarover Wittmann het commando voerde en die behoorde tot de met zware tanks uitgeruste SS-Panzerabteilung 101, gereed om steun te verlenen aan onderdelen van de 12e SS-Panzerdivison 'Hitlerju-

gend'. Deze rukten op in zuidelijke richting langs de weg Caen-Falaise met de opdracht tegenaanval- len uit te voeren op de geallieerde troepen die bezig waren aan Operatie TOTALIZE. Kampfgruppe Waldmüller van de divisie, bestaande uit het 1e Bataljon van SS-Panzer grenadierregiment 25 onder commando van SS-Sturm bannführer Hans Waldmüller, zou worden gesteund door 10 Tigers van Wittmann, enkele 40 Panzers IV van de 11e Abteilung van SS-Panzer regiment 12, 10 Jagd- panzers IV van de 1e compagnie van de SS-Pan- zerjägerabteilung 12 en drie afdelingen artillerie van het SS-Panzerartillerieregiment 12. Kampf- gruppe Waldmüller had opdracht de aanval in te zetten ten oosten van de N158 en op te rukken naar het hoger gelegen terrein ten zuiden van St. Aig- nan.

De 'Hitlerjugend'-commandant, SS-Oberführer Kurt Meyer (beter bekend als 'Panzer Meyer') ar- riveerde toen Waldmüller met Wittmann de nadere details besprak van de aanval. Op dat moment vloog een bommenwerper over de plek die gekleur- de signalen uitzond. Meyer begreep onmiddellijk

Er bestaat geen foto van Wittmann en zijn bemanning die meedeed in het gevecht van 8 augustus. Deze foto (en die op p. 46) werd genomen kort voor of na zijn wapenfeit bij Villers-Bocage op 13 juni. Hiervoor werd hij begiftigd met de zwaarden behorend bij het Ritterkreuz. Hij en zijn bemanning hebben in minder dan twee jaar, teruggerekend vanaf het moment dat zij sneuvelden, de vernietiging van 138 tanks en 132 anti-tank kanonnen op hun naam gebracht.

wat er zou gebeuren, zodat hij abrupt het begin van de operatie, die voor 12.30 uur was vastgesteld, vervroegde. Nadat Meyer Wittmann de hand had geschud, waarbij hij hem herinnerde aan het belang van de aanval, klom de aas onder de Duitse tankcommandanten in zijn Tiger.

De tanks zetten zich toen in beweging in noordwaartse richting. Zij stopten om te vuren bij elke laagte in het terrein die zij konden vinden, alvorens op topsnelheid de korenvelden over te steken. Achter de tanks kwamen de pantsergrenadiers van de 'Hitlerjugend'. De tanks werden bestookt met artillerievuur, maar Wittmann vergrootte zijn snelheid zelfs en de tanks kwamen hier zonder schade doorheen. Op 1.800 meter, de superieure schootsafstand, begonnen de Tigers omhoog schietend, de Shermans onder vuur te nemen die oprukten naar Cintheaux waarbij zij, naar wordt aangenomen, vertrokken vanaf de hoger gelegen gronden in de buurt van kompasstreek 112. Het gevolg hiervan was dat de Duitse granaten neerkwamen tussen de Canadezen in het westen die de komende dagen ernstige verliezen zouden lijden.

Michael Wittmann en zijn peloton van drie Tigers rukte aldus die zonnige namiddag, naast de N158 vanuit het zuiden op, aan kop van de andere tanks die betrokken waren bij de 'Hitlerjugend' aanval en in 'kiellinie' volgden. Behalve enkele zware beschietingen op het dorp met granaatvuur en zware mortieren, bleef het rustig op 8 augustus totdat om 10.30 uur luitenant-kolonel Forster ernstig werd gewond door een ontplofende granaat en hij moest worden geëvacueerd met een gewondenvoertuig. Later op de dag lieten de geallieerde vliegtuigen die op weg waren naar de Duitse posities in het gebied rondom Cintheaux, hun bommen vallen op de stellingen van het regiment, waarbij gelukkig geen slachtoffers vielen.

Het 3e peloton van het A-Eskadron dat een voorwaartse positie innam op de rechterflank om de hoofdweg te bewaken, rapporteerde als eerste dat drie Tigers (die van Wittmann) langzaam oprukten aan de noordkant naast de N158. Dat was op een schootsafstand van bijna 1.200 meter. De plaatsvervangend commandant, ritmeester Boardman, gaf het peloton bevel niet meer te vuren, zodat hij zich naar de stelling van het peloton kon begeven om het vuren te controleren. Lord Boardman herinnert zich dat 'een van mijn cavaleristen door de radio doorgaf dat die tanks er aan kwamen en in mijn Sherman verplaatste ik mij naar dat deel van het front. We vuurden niet, terwijl ik ondertussen een van onze "Fireflies" die een 17 pponder had, opriep. Als ik had geweten wie de commandant

was van deze Tiger tanks en wat zijn staat van dienst was, dan zou ik zelfs nog meer van zorg vervuld zijn geweest dan ik nu al was. Het was al erg genoeg te weten dat wij slechts vier tanks in het Eskadron hadden met kanonnen die in staat waren het pantser van een Tiger te doorboren en slechts een daarvan bevond zich in mijn sector'.

Intussen waren de drie tanks achter elkaar rijdend, nog steeds in opmars langs de oostelijke zijde van de hoofdweg en inmiddels waren zij tot op 800 meter genaderd.

'Wat mij verrast', aldus opnieuw Lord Boardman, 'is dat de troef onder de Duitse tankcommandanten, zijn vechtwagens achter elkaar door ons schootsveld leidde, waardoor zij een perfect doelwit vormden. Ik ben in 1984 met een gezelschap in St. Aignan teruggeweest. Onder hen bevond zich toen ook mijn hulp-chauffeur tijdens de operatie, Ray Ager. Toen wij het terrein weer zagen, bevestigde dit onze herinneringen omtrent de opmars van de Tigers langs de oostelijke kant van de weg Falaise-

Caen. Daarbij gaven zij hun rechter flanken bloot in de richting van de boomgaarden waar zich het A-Eskadron bevond waardoor zij een ideaal mikpunt vormden. Ons belangrijkste probleem was echter dat wij wisten dat ons 75mm tankgeschut hun pantser niet kon doorboren. Ik geloof dat Wittmann heeft aangenomen dat als zich een dreiging zou voordoen deze dan uit het westen zou komen, uit het gebied van Bretteville-sur-Laize en dat hij zich gedekt had voor gevaar uit die richting.

12.40 uur

Ritmeester Boardman gaf op 800 meter bevel het vuur te openen. Sergeant Gordon, commandant van de 17 pponder, viel de achterste drie tanks aan. Zijn schutter, cavalerist Joe Ekins, vuurde twee schoten af die de tank vermorzelde. De tweede tank maakte een beweging naar rechts en vuurde toen drie schoten af op de Firefly die reeds was omgedraaid om dekking te zoeken. Hoewel alle drie de granaten hun doel misten, kreeg het luik van de geschutskoepel een schampschot waardoor het tegen Gordon's hoofd sloeg. Versuft klom hij uit z'n tank waarna hij onmiddellijk gewond werd afgevoerd. Zijn pelotonscommandant, luitenant James, nam het commando over en verplaatste de tank naar een nieuwe positie om te vuren.

12.47 uur

Ekins vuurde een schot op de tweede tank die explodeerde in een flits van vlammen. De leidende derde Tiger bewoog zich op dat moment wat ordeeloos voort terwijl hij onder zwaar vuur kwam te liggen van het overige 75mm geschut.

12.52 uur

Met twee schoten van Ekins was de zaak bekeken en ook deze tank begon te branden.

12.55 uur

Een naar schatting vijftien tot twintig tanks waren pal zuid waargenomen op een schootsafstand van 1.200 meter. Zij verplaatsten zich van oost naar west. Zij hadden voldoende dekking en vormden geen goed doelwit. Ekins - altijd belust op actie - vuurde een schot af op de voorste tank waarna hij werd onthaald op het gebruikelijke 'vreugdevuur'. Sommigen trokken zicht terug maar andere, zoals later zou blijken, slaagden erin 'Le Petit Ravin' te bereiken met drastische gevolgen voor het A-Eskadron.

13.00 uur

Twee Panzers IV die oprukten langs de westelijke zijde van de Falaiseweg werden waargenomen op een afstand van 18.00 meter. Schutter John 'Joe' Critenden in een andere Firefly, vuurde twee schoten af en beide tanks waren er geweest - een opmerkelijk staaltje schietvaardigheid. Aldus had in minder dan twintig minuten tijds SS-Hauptsturmführer Michael Wittmann, de aas onder de Duitse tankcommandanten, de slag gestreden en deze verloren.

Nog een slachtoffer bij Cintheaux, een Jagdpanzer IV van de SS-Panzerjägerabteilung 12. (Munin Verlag: Kriegsgeschichte der 12. SS-Panzerdivision)

(Joe Ekins, die een opvallende scherpschutters-kunst ten toon had gespreid overleefde de oorlog, en terwijl ik deze zinnen schreef kreeg ik hem door een merkwaardig toeval aan de telefoon.) Eric Rutledge, Boardman's kanonnier zei: 'Ik zie ze nog steeds aankomen door de korenvelden. Ik vuurde op de eerste en deze stopte. Daarna ontstond overal activiteit en tussen ons en de Tigers doken Shermans op; iedereen poogde wat te doen. 'Lord Boardman gelooft dat het 75mm vuur van zijn tank en dat van de andere van zijn peloton, niet door het pantser drong maar waarschijnlijk de derde Duitse tank, die stuurloos leek, had beschadigd en die tenslotte stopte. Wat nu ontwijfelbaar is, is dat de meest befaamde van alle Duitse tankbemanningen de genadeslag kreeg van het A-Eskadron van het 1e Bataljon Northamptonshire Yeomanry.

De officier van gezondheid van de SS-Panzerabteilung 101, SS-Hauptsturmführer dr. Wolfgang Rabe, zag van enige afstand het gevecht waaraan de Tigers deelnamen. Vier ervan hadden posities gekozen op de landweg die vanuit Cintheaux in noordelijke richting liep - ongeveer 300 meter vanaf de Route Nationale. Zij bevonden zich tussen een hoge, dichtbegroeide heg en een rij bosjes die links daarvan parallel liepen.

Dr. Rabe schrijft: Wittmann bevond zich met vier of vijf Tigers aan de oostkant van de weg naar Caen. Ik stond aan hun kant. De tanks werden geraakt, ogenschijnlijk voltreffers uit Engelse 15cm (sic) kanonnen. Enkele van de Tigers vlogen in brand en ik probeerde zekerheid te verschaffen over de vraag of iemand er uit had weten te komen. Aangezien ik niemand zag, dacht ik dat iemand wellicht in staat was geweest te ontsnappen via de bodemluiken van de tanks. Ik trachtte meer naderbij te komen, maar dit was onmogelijk omdat ik onder vuur kwam zodra ik de sloot langs de weg had verlaten en in oostelijke richting liep. Wij wachtten nog twee à drie uur langer om te zien of een der bemanningen nog te voorschijn zou komen. Tegen de avond ging ik naar SS-Brigadeführer Kraemer (stafchef van het 1e SS-Panzerkorps) en ik vertelde hem wat er was gebeurd. Hij gaf mij bevel, aangezien ik een der meerderen was met de meeste dienstjaren in de eenheid, om het restant terug te trekken en hij stelde mij onder commando van Wünsche.'

Toen SS-Obersturmbannführer Max Wünsche later vernam dat Michael Wittmann werd vermist, gaf hij bevel naar hem te zoeken. SS-Sturmmann Horst verklaarde later: 'Ik ontving order om links en rechts van de N158 naar Wittmann en zijn bemanning te zoeken. Mijn chauffeur, SS-Sturmmann Klein, en ik reden eerst naar Hautmesnil. Het begon donker te worden en ik kon niets meer helder onderscheiden. Na een tijdje kwamen we onder mitrailleurvuur te liggen dat van de rechterkant van de weg kwam. Een speurtocht over de landerijen en de vooruitgeschoven uitgangsposities leverde niets op. Ik hoorde van grenadiers dat Tigers aan de rechterkant van de weg door vijandelijk antitankgeschut buiten gevecht waren gesteld. SS-Obersturmführer Wendorf van de Tiger-eenheid kon mij evenmin iets wijzer maken. Op aanwijzing van SS-Hauptsturmführer Isecke [de adjudant van SS-Panzerregiment 12] reed ik 's nachts weer naar Grainville. Ik kwam toen bij de voorwaartse commandopost van SS-Obersturmführer Mohnke [de commandant van SS-Panzergranadierregiment 26]. Hij waarschuwde mij door te rijden aangezien de vijand reeds dicht genaderd was. We poogden iets verder te komen maar, terwijl lichtflitsen opvlamden, werden we weer van rechts beschoten'.

Wittmann en zijn bemanning werden opgegeven als vermist tijdens actie. De commandant van SS-Panzerabteilung 101, SS-Obersturmbannführer Heinz von Westernhagen, bracht het nieuws over aan zijn vrouw en gaf haar een schets van de streek waar haar man voor het laatste had gevochten.

In 1947 kreeg de krijgsgeschiedkundige van de eenheid, SS-Rottenführer Herbert Debusmann, als krijgsgevangene opdracht munitie te verzamelen in het bewuste gebied. Hij bemerkte dat zich in het terrein vijf Tigers bevonden die buiten gevecht waren gesteld of panne hadden gehad. Ook twee Panzers IV lagen in de buurt. Een Tiger stond op het weggetje van St. Aignan naar Gaumesnil en vier andere op (sic) de weg van St. Aignan naar Cintheaux. De herkenningstekens van SS-Panzerabteilung 101 waren duidelijk zichtbaar. Van een van de Tigers, met het nummer 007, was de geschutskoepel afgerukt. Dit was de commandotank van de eenheid, maar hij wist dat Heinz von Westernhagen wegens ziekte niet had deelgenomen

HET VERHAAL VAN DUITSE KANT

'Nadat wij ons doel hadden verkend en wij het eens waren geworden over mogelijke gevaarlijke punten, alsmede over naderingsmethoden, klommen wij in onze tank en legden de situatie uit aan Arno, de kanonnier 1e kl, de lader Karl en aan Egon die de radio bediende. "Klaar, instijgen en tanks vooruit!" Met onze zenuwen tot het uiterste gespannen, was elk van ons alleen met zijn gedachten. Behalve het geluid van de motor, was het doodstil in de tank. We kropen voorzichtig omhoog naar de top van de helling. Wat wachtte ons aan de andere kant? Otto (SS-Unterscharführer Otto Knof, de tankcommandant) stond in de luikopening. "Langzamer ... wat hoger ... Stop! Koepel op 3 uur. Doelopstelling is bosrand". Nog steeds niets. "Helmut, Marsch, Marsch!" Ik schakelde over naar de volgende versnelling en gaf vol gas. Aan het eind van de helling ontwaarde ik de bosrand en ik reed naar de linkerhoek ervan. Wij wilden hieromheen om te zien wat er achter lag. Toen hoorden we een geratel vanuit de buitenste randen - mitrailleur- en geweervuur. Onze mitrailleur vuurde terug. Ik herkende een vijandelijk machinegeweer dat op ons schoot. Ik ontkoppelde en gaf richtaanwijzingen aan de voorste mitrailleur. Egon was de schutter. Alles gebeurde razend snel. Ik rapporteerde het doelwit en gaf richtinstructies aan de voorste mitrailleur. Ons kanon schoot terwijl we met volle snelheid reden. Otto schreeuwde bevelen: "Stop, stop! Achteruit, achteruit! Sneller!" Ik wist dat de motor z'n maximum toerental had bereikt en ik kon niet sneller terug. Ik keek op het instrumentenbord. De toerenteller was over z'n uiterste grens heen. Terwijl ik probeerde door mijn waarnemingsgleuf te turen, werd ik verblind door een heldere flits. Er volgde een ploffend geluid, alsof een volle fles spuitwater op een stenen vloer kapot werd geslagen. Nu hebben we een frontale treffer, dacht ik. Toen begon de tank te schudden alsof hij was geraakt door een reusachtige vuist. Een helder licht was te zien, gevolgd door schreeuwen, gillen en een splinterend geluid - alles nogal onmenselijk.

'Een zwavellucht, daarna volledige stilte. Toen hoorde ik Otto's stem: "Iedereen eruit! De tank staat in brand!" Ik schroefde mijn luik los en duwde het naar boven, maar het ging maar enkele centimeters omhoog. De vlammen braken onmiddellijk door. Ik draaide me om om te zien hoe Egon zijn benen uit zijn luik stak en besloot dat dat de manier was om er uit te komen. Stappend over de versnelling en de stuurinrichting en de radio-apparatuur opzij duwend, raakte ik buiten adem. Het werd ontzettend heet. Ik moest er uit, ik kon niet méér verdragen. Verderop zag ik een gezicht en armen die zich naar mij uitstrekten. Er werd naar mij geroepen: "Helmut, kom er uit". Na rukken en trekken, ademde ik frisse lucht. Eenmaal buiten, sprong ik weg en liet mij vallen. Egon was teruggekomen en sleepte mij verder. Bedankt, kameraad! Egon hielp mij rechtop. Ik stond weer op mijn benen, terwijl kogels langs mij floten die tegen de romp van de tank afketsten. We sprongen naar de kant met onze rug naar de vijand en vonden Otto daar. Waar waren Arno en Karl. Otto wees naar de geschutskoepel en de twee zijluiken die beide nog dicht waren en schreeuwde: "Zij werden in de tank al gedood. Ik was nog binnen!" Ik kon het niet verwerken. Arno Elthus uit Koningsbergen in Oostpruisen was mijn kanonnier 1e kl. Met Otto hadden wij sinds Hasselt in dezelfde tank gezeten, bij eerste schermutselingen en tijdens vuurgevechten. Alle drie waren we altijd samen geweest. En nu was hij dood, onbeweeglijk in de koepel. Een afschuwelijke waarheid.

'Zwarte rook kwam uit de open luiken. We renden in de richting van onze frontlinie. Plotseling hoorde ik iemand schreeuwen: "Helmut, je staat in brand!" Ik rolde op de grond en Otto en Egon hielpen mij de vlammen te doven. Opnieuw floten er mitrailleurkogels langs ons heen. We renden en renden, tot wij eindelijk de andere kant van de helling hadden bereikt en huizen zagen en Duitse soldaten. Een groep soldaten kwam naar ons toe en begon met ons te praten, maar ik begreep er niets van en ik had alleen besef van de pijn die ik voelde: de schreurende pijn van de brandwonden. Toen werd alles zwart en stil. Ik kwam bij in een kamer, liggend op de grond en niet in staat mij te bewegen. Ik kreunde alleen maar van de pijn. Iemand kwam om mij te verzorgen, maar ik kon hem niet zien. Toen begreep ik plotseling wat er gaande was, terwijl een stem tegen mij zei: "Rustig, hou je alleen maar stil. Je bent nu veilig in onze vooruitgeschoven verbandplaats." Alles werd weer donker. Toen was Otto er plotseling. Hij zei: "Als 't donker is kom ik je halen en neem ik je mee". Dat verheugde mij. Toen werd alles weer zwart. De vloer trilde en ik hoorde motoren dreunen. Stemmen riepen: "De tanks krijgen er van langs". Ik voelde een diepe teleurstelling, maar Otto wilde mij nog steeds meenemen. Het daglicht was door de deur zichtbaar. Er liepen mensen in vreemde uniformen om mij heen en ik kon duidelijk stemmen horen die vroegen: "Wie is hier van de SS?" Toen volgde geweervuur, granaat-explosies, een snelle overbrenging naar de ziekenauto, hevige pijn, en opnieuw een black-out. Ik beleefde de gang naar de hospitaaltent in Caen en de daarop volgende zeereis als in een trance, en bijna altijd bewusteloos. Op 21 augustus begreep ik dat ik in Leeds was en krijgsgevangen was genomen.'

SS-Sturmmann Helmut Wiese, chauffeur van een Panzer IV van de 5e Compagnie, SS-Panzerregiment 12, nam met Kampfgruppe Waldmüller deel aan de aanval. Zijn verbandplaats werd op 9 augustus ingenomen door soldaten van de Poolse 1e Pantserdivisie.

aan deze slag. Het rapport dat Herbert Debusmann schreef bevatte onder meer het volgende: 'De geschutskoepel van de 007 - de achterste van de vier tanks - lag enkele meters van de romp verwijderd. Ik geloof niet dat het mogelijk is te zeggen dat Michael Wittmann in deze tank zat of niet. Het is bekend dat hij ervan afkerig was een van de tanks te gebruiken die aan de staf of de commandant toebehoorden. De radioapparatuur die zij bevatte, en die bestemd was voor grond-luchtverbinding, maakte dat deze tanks 30 granaten minder dan de andere konden vervoeren.

'Op een afstand van ongeveer 1.500 meter vanaf dit punt - in de richting Caen, maar verder verwijderd van de Route Nationale - was nog een Tiger te zien, behorende tot de 2e Compagnie. Hij was niet door granaatvuur vernietigd, maar leek geheel intact. De rupsbanden waren onbeschadigd, en ik kon niets zien dat op een technisch mankement wees. Niets wees op een ontploffing en de tank was voorzien van een volledige voorraad munitie.'

Toen de frontlijn was opgeschoven begon het werk van de gravedienst, de Army Graves Registration Service. Zij gebruikte veelal krijgsgevangen om in-

dividuele graven op het slagveld te ontruimen en de stoffelijke resten over te brengen naar de officiële kerkhoven. Vele teraarde bestellingen hadden tijdens het heetst van de strijd op primitieve wijze plaatsgevonden en de markering boven het graf gaf niet altijd aan wie er was begraven. Wanneer zulke stoffelijke resten werden opgegraven, moesten ze worden herbegraven als onbekende dode. Sommige graven lagen op akkers en als de landbouwer zijn grond weer in gebruik nam en indien dan de markeringen werden verwijderd was het graf in feite 'verloren'.

Toen de Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge in 1956 in dit deel van Frankrijk aan zijn werk begon, werd deze geconfronteerd met vele ongeïdentificeerde stoffelijke resten. Aangezien er geen spoor was te vinden van Wittmann en zijn bemanning, werd aangenomen dat zij waren opgegraven door teams van geallieerde gravediensten en op nieuw ter aarde besteld als ongeïdentificeerde Duitse soldaten. Hoewel gegevens van de Army Graves Registration Service naar de Duitse autoriteiten waren gezonden, waren er geen aanwijzingen die wezen op een mogelijke localisering van

enige stoffelijke resten die waren opgegraven in een korenveld naast de N158 bij Gaumesnil. In 1982, bij de voorbereidingen voor *Panzers in Normandy - Then and Now*, had Jean Paul Pallud Gaumesnil bezocht om onderzoek te doen naar Wittmann's laatste gevecht. Daar vond hij stukken van de Tigers in het veld ten oosten van de weg en hij stelde de plaats vast waar twee gemeenschappelijke graven met behulp van de plaatselijke bevolking waren gedolven om de dode Duitsers te begraven.

Door een gesprek met de zoon van een Fransman die de leiding had gehad van de Franse graafploeg, kwam Jean Paul Pallud te weten dat een van de gesneuvelden, die ernstig was verminkt, zwarte schoenen had gedragen, geen laarzen; een mogelijkheid dus dat men hier had te doen met een officier die was bijgezet in het noordelijke graf, niet ver van de plek waar Wittmann's tank was vernietigd. Een schets van de omgeving werd in september 1982 naar de Duitse oorlogsgravendienst gestuurd door de redacteur van *Toen en Nu*, waarbij hij tegelijkertijd inlichtingen vroeg omtrent de huidige locatie van stoffelijke resten die op het bewuste veld waren opgegraven.

De Duitsers besloten dat het gebied nader moest worden onderzocht. In de laatste week van maart 1983 legde een Duitse gravendienstploeg onder leiding van Otto Horst en ondergebracht in Saint-Désir-de-Lisieux, stoffelijke resten bloot waarvan door uniformoverblijfselen, kon worden vastgesteld dat zij afkomstig waren van Duitse militairen. De zwarte uitrustingsstukken, de laarzen, koppels enz., maakten het duidelijk dat men het graf had opge-

George Martin en Serge Roussel van de Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge brachten in Saint-Désir-de-Lisieux, in het gebied rondom de plek waar de Tiger 007 was uitgeschakeld, enkele dagen door met graven. Op de achtergrond de N158. (VDK)

Een positief bewijs werd gevonden toen dit herkenningsplaatje duidde op de stoffelijke resten van Wittmann's chauffeur, SS-Unterscharführer Heinrich Reimers. (Op Duitse herkenningsplaatjes staat geen naam; de persoonlijke registratiegegevens zijn nodig om met behulp van de inscriptie de gesneuvelde te identificeren.) Het pistool werd gevonden in de zak van Wittmann's uniformjas.

dolven van een tankbemanning en een gesp van een officierskoppel, alsmede officiersuitmonstering, wezen erop dat zich onder de stoffelijke resten die van de commandant bevonden. Een stel valse snijtanden werden vergeleken met de gebitsgegevens van Wittmann en een identiteitsplaatje bevestigde dat de chauffeur van de Tiger 007, Heinrich Reimers, op deze plek begraven was.

Het volgende jaar, ter gelegenheid van de 40e verjaardag van D-Day, bracht een vertegenwoordiging van veteranen van het 1e Bataljon Northamptonshire Yeomanry onder leiding van Lord Boardman, een bezoek aan Normandië als onderdeel van onze eigen speciale pelgrimage. We bezochten verscheidene steden die van belang waren geweest bij de bevrijding in 1944 en ook de kerkhoven waar we onze kameraden hadden achtergelaten. Een van de hoogtepunten was ons bezoek aan St. Aignan waar wij over het voormalige slagveld liepen en de plaatsen konden aanwijzen waar tanks waren vernietigd doordat er minder begroeiing was.

Sinds 1944 is het slagveld van St. Aignan niet als zodanig gemarkeerd: nu staat er een lindeboom uit Northamptonshire met plaquettes in het Frans en het Engels ter nagedachtenis van de militairen van ons regiment die in 1944 niet uit Frankrijk terugkeerden. Het kwam goed uit dat onze meest formidabele vijand, die zoveel jaren vermist was geweest, thans een laatste rustplaats had gevonden temidden van zijn landgenoten die eveneens voor altijd in Franse aarde zullen liggen.

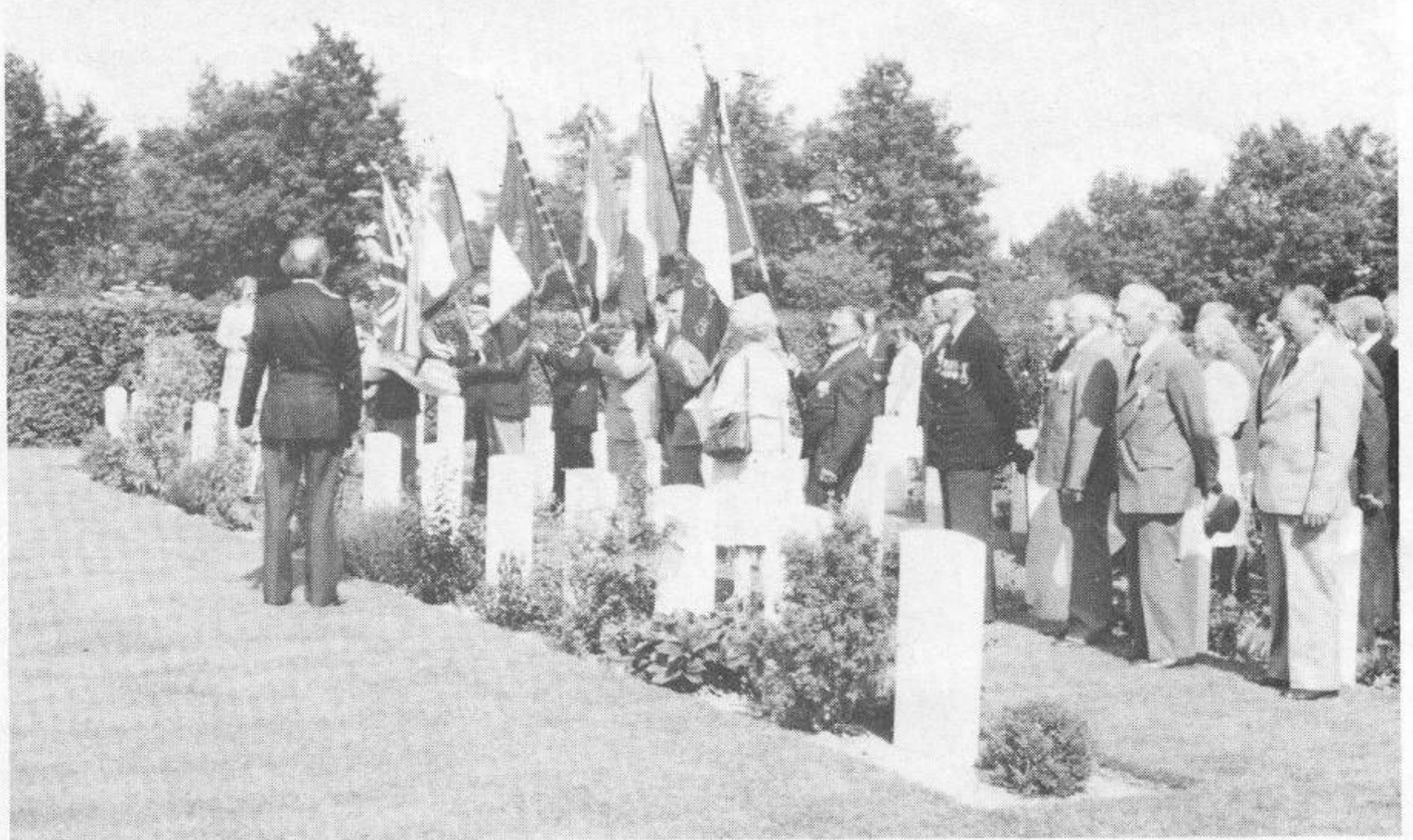
Het graf van Wittman op het Duitse oorlogskerkhof in La Cambe. Einde van een 40 jaar durend mysterie.

Boven: Bewijzen van de slag die hier 40 jaar geleden woedde. Waar de tanks werden uitgeschakeld groeit nog steeds niets op de dorre grond. Dit is de plek waar een Sherman, precies voor St. Aignan, het onderspit dolf. Rechtsboven: Granaatbussen en munitiekisten in 'Le Petit Ravin'.

Midden: De Yeoman keren terug naar de graven van hun kameraden in Saint-Désir-de-Lisieux. Aldaar liggen zes militairen van het regiment. Degenen die sneuvelden op 8 augustus in de strijd met Kampfgruppe Waldmüller, liggen in Banneville, ten oosten van Caen. Plechtigheid op zondag 17 juni, geleid door Lord Boardman.

TITLE DEED - ST AIGNAN

*Excuse me, French farmer, you walk on my land
Though you fence it and think it your own;
Your family have tilled it since William was Duke
With title deeds sealed in Caen Town.*

*Plantagenets conquered it centuries ago
Their trumpets and tabards are dust,
The Panzers invaded and dug in a while
In tanks long surrendered to rust.*

*I came here to free you in freshness of youth
A silver horse badge on my tank
But my limbs were unnerved in the dawn flash of death
And I slept under your corn-crowned bank.*

*My name's on a headstone in Banneville
Campagne
As deed of possession just here,
So let's own it and till it together, mon frère,
Your sweat and my blood, but no tears.*

Ken Tout, 'C' Squadron, 1st Northamptonshire Yeomanry, 1944 and 1980

Rechts: De dag tevoren hielp het parlementslid, luitenant-kolonel Peter Brassey, in St. Aignan een herinneringsboom planten tijdens de pelgrimage van het 1e Bataljon Northamptonshire Yeomanry t.g.v. de 40e verjaardag van de invasie in Normandië.

HERSTLUTZ
MICHAEL
WITTMANN
*22.4.14 + 8.8.44

USCHIA
KARL WAGNER
*31.5.20 + 8.8.44
STRM.
GUNTHER WEBER
*21.12.24 + 8.8.44

USCHIA
HEINRICH REIMERS
*11.6.24 + 8.8.44
STRM.
RUDOLF HIRSCHHEL
*31.12.24 + 8.8.44